

พุทธโศ

พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญญา

พุทธโธ

พระอาจารย์ทูล ขิปปปัญโญ

คำปรารภ

ข้าพเจ้าได้เรียบเรียงหนังสือ “พุทธโศ” เล่มนี้ขึ้น เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้เข้าใจในความหมายให้ถูกต้อง มิใช่ว่านี่กพุทธโศไปแล้ว ก็เลสต้นห่าน้อยใหญ่จะหลดลอลยหมดไปจากใจได้ แล้วเกิดปัญญารอบรู้ตามความเป็นจริง ให้ผู้ปฏิบัติได้ตีความหมายในคำว่าพุทธโศให้ถูกต้อง มิใช่ว่านี่กคำบริการกรมพุทธโศแล้ว จะเกิดความบริสุทธิ์ หลุดพ้นเป็นมรรคผลนิพพาน การปฏิบัติในคำว่าพุทธโศมีอุบาย ๒ วิธี

๑. พุทธโศ ในรูปแบบสมณะ เรียกว่าการทำสมาธิ

๒. พุทธโศ ในรูปแบบการเจริญในวิปัสสนา

ทั้ง ๒ รูปแบบนี้มีอุบายการปฏิบัติที่แตกต่างกัน ท่านจะารู้และเข้าใจในหนังสือเล่มนี้ อ่านแต่ละครั้ง ใช้ปัญญาพิจารณาให้มีเหตุผล ทำความเข้าใจให้ถูกต้อง เมื่อเข้าใจในความหมายได้ถูกต้องแล้ว การปฏิบัติก็จะได้ไม่เกิดความสับสนวุ่น ในชาตินี้เมื่อท่านมีบารมีที่พร้อมแล้ว ท่านก็จะได้บรรลุในมรรคผลขั้นใดขั้นหนึ่งแน่นอน ถ้าหากบารมียังไม่พร้อมในชาตินี้ ในเมื่อเราได้มาเกิด

ร่วมพระพุทธศาสนาของพระศรีอริยเมตไตรย เราก็จะได้ฟังธรรม
จะมีปัญญารอบรู้ในสังขธรรมตามความเป็นจริง ได้บรรลุธรรม
เป็นพระอรหันต์ เข้าสู่พระนิพพานในชาตินั้นๆ ไปอย่างแน่อน
ในชาตินี้ให้ถือว่าเรามีความโชคดีที่ได้มาเกิดร่วมพระพุทธศาสนา
ให้พยายามอย่างเต็มที่ อย่าปล่อยให้โอกาสอันเป็นมงคลผ่านไปเปล่า
เมื่อพลาดโอกาสในชาตินี้ไปแล้ว เมื่อเราได้เกิดมาใน
ชาติต่อไป เราจะได้มาเกิดพบพระพุทธศาสนาเหมือนในชาตินี้
อีกหรือไม่ ถึงจะมีงานทางโลกที่จะต้องรับผิดชอบอยู่ ก็ให้
ทำกันไปตามหน้าที่ ส่วนงานในทางธรรม การสร้างกุศลบารมี
อันจะติดตามตัวเราไป ให้ถือว่าเป็นกรณีพิเศษ จะเป็นผลกำไร
ของชีวิตเรา เป็นสมบัติของตนโดยแท้จริง

ขอให้ท่านมีสติปัญญาความฉลาดรอบรู้ในสังขธรรมตาม
ความเป็นจริงในชาตินี้ด้วยเทอญ

พระอาจารย์ทูล ชิปปปัญญา

สารบัญ

พุทธโธ	๑
ความหมายของคำว่าพุทธโธ	๒
ทรงศึกษากับดาบสทั้งสอง	๓
วิปัสสนูปกิเลส ๑๐ อย่าง	๖
ประวัติของพวกดาบสฤๅษี	๑๓
ศึกษาประวัติของพระพุทธเจ้าให้เข้าใจ	๑๘
ทรงค้นพบแนวทางตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง	๒๕
พุทธโธตัวจริงมิใช่การนึกคำบริกรรม	๔๓
การฝึกปัญญา ต้องวางทิศทางไว้ล่วงหน้า	๔๙
ธรรมะในตำราเป็นชื่อของความจริง	๕๖
สติปัญญาเป็นเหตุให้เกิดพุทธโธ	๕๙
การตีความในทสสนญาณไม่ถูกจะมีปัญหา	๗๕
มัคคามัคคญาณ	๗๙
การบรรลุธรรมของพระอรหันต์	๙๒
บทส่งท้าย	๑๐๘

พุทธโธ

ขอทำความเข้าใจแก่ผู้ปฏิบัติทั้งหลายมาในที่นี่ด้วยการเขียนหนังสือเล่มนี้จะมีการกล่าวซ้ำอยู่บ้างในความหมายก็เพื่อให้ท่านผู้อ่านได้เกิดความเข้าใจให้มากขึ้นเท่านั้น เพราะในยุคนี้มีการพูดถึงในคำว่าพุทธโธกันอยู่มาก และก็ดีความหมายในคำว่าพุทธโธแตกต่างกันไป ทำให้ผู้รับฟังเกิดความสับสน รู้อะไรก็เรียกว่าพุทธโธกันไปทั้งหมด พุทธโธที่ถูกต้องตามความหมายของพระพุทเจ้าอย่างแท้จริงเป็นอย่างไร ท่านจะได้เข้าใจในหนังสือเล่มนี้ ขอให้ท่านอ่านให้ดี ใช้สติปัญญาพิจารณาอย่างมีเหตุผล ถ้าตีความหมายในคำว่าพุทธโธผิดไป การปฏิบัติก็ผิดในความหมายที่พระพุทเจ้าได้ตรัสเอาไว้

ความหมายของคำว่าพุทโธ

พุทโธ ถ้าแปลกันตรงๆ ก็หมายถึงพระพุทเจ้า ถ้าได้ศึกษาให้ลึกกลงไปในชั้นละเอียดแล้ว พุทโธ ไม่ได้หมายถึงพระพุทเจ้าโดยตรง ความหมายในคำว่าพุทโธเป็นคำบาลี เป็นผลเกิดขึ้นจากการปฏิบัติที่เรียกว่า รู้ ตื่น เบิกบาน จึงให้ชื่อตามบาลีว่า พุทโธเท่านั้น คำว่า รู้ ตื่น เบิกบาน เป็นอย่างไรจะารู้ในหนังสือเล่มนี้ จะขอเรียบเรียงในเหตุการณ์ที่ทำให้พุทโธได้เกิดขึ้นในจุดเริ่มต้นเป็นดังนี้ ในครั้งนั้นพระองค์ยังไม่ได้ตรัสรู้ จึงมีชื่อว่า พระสิทธัตถะภิกขุ เมื่อพระองค์ได้ออกผนวชแล้ว ทรงแสวงหาครูอาจารย์เพื่อหาอุบายในการปฏิบัติที่ถูกต้อง หาวิธีที่จะดับความเกิดแก่เจ็บตาย อุบายวิธีการปฏิบัติที่ถูกต้องเป็นอย่างไร ในช่วงนั้นพระองค์ก็ยังไม่ทรงทราบ

ทรงฝึกหัดสมาธิตามสัททังสอง

เมื่อได้ทราบข่าวว่ามีนักบวชทั้ง ๒ ชื่อ อุทกดาบส
อาฬารดาบส ทั้ง ๒ มีการปฏิบัติที่เคร่งครัดจริงจัง มีประชาชน
ให้ความเคารพนับถือเป็นอย่างมาก พระองค์จึงทรงเข้าไปศึกษา
ในวิธีปฏิบัติจากครูทั้ง ๒ นั้น พระองค์ทรงเรียนรู้ในวิธีการปฏิบัติ
จากครูทั้ง ๒ นั้นอย่างรวดเร็ว พระองค์ทรงปฏิบัติเป็นไปตาม
แบบอย่างของครูทั้ง ๒ นั้นได้เป็นอย่างดี วิธีการสอนของครูทั้ง ๒
นั้นเป็นอุบายวิธีการทำสมาธิ มุ่งทำให้จิตมีความสงบเพียง
อย่างเดียว แต่ละวันแต่ละคืน ยืนเดินนั่งนอน ทรงฝึกสติทำสมาธิ
ให้จิตมีความสงบอยู่เสมอ ไม่ได้ฝึกในวิธีทางสติปัญญาแต่อย่างใด
พระองค์ทรงฝึกสติทำสมาธิจนจิตมีความสงบละเอียดอ่อนลึก
จนถึงรูปฌาน อรูปฌาน ได้เป็นอย่างดี ในขณะที่จิตมีความสงบ

อยู่นั้น เหมือนกับกิเลสตัณหาน้อยใหญ่ได้หมดไปจากใจ เมื่อจิตได้ถอนออกจากสมาธิความสงบในฌานแล้ว ผลที่เกิดจากการทำสมาธิ ใจก็มีความสุขสบาย อีกไม่นานผลที่เกิดจากการทำสมาธิก็เสื่อมไป จึงทำให้กิเลสน้อยใหญ่เกิดขึ้นที่ใจตามเดิม เป็นอยู่ในลักษณะนี้ต่อกันมายาวนาน วกวนไปมา ไม่มีความก้าวหน้าแต่อย่างใด

ทั้งที่พระองค์ทรงมีพระสติปัญญาที่เพียบพร้อมอยู่แล้ว การสร้างบารมีของพระองค์ก็เป็นปัญญาธิกะ มีความเต็มเปี่ยมด้วยพระสติปัญญามาแล้วอย่างสมบูรณ์เต็มที่ ทรงมีความชำนาญในการทำสมาธิ เข้าถึงรูปฌาน อรูปฌาน จนเป็นวสี เข้าสมาธิออกจากสมาธิในระดับไหน พระองค์ทรงทำได้ มีความชำนาญเป็นอย่างดียิ่ง ทั้งที่พระองค์ทรงมีพระสติปัญญาที่สมบูรณ์ ทำไมพระปัญญาจึงไม่เกิดขึ้นแก่พระองค์ในขณะนั้นเล่า ผู้สอนในวิธีทำสมาธิและผู้ทำสมาธิทั้งหลาย ควรได้ศึกษาประวัติของพระพุทธเจ้าให้ถี่ มิฉะนั้นจะพากันหลงทางในแนวคำสอนของพระพุทธเจ้าไปโดยไม่รู้ตัว ถ้าผู้สอนมีการศึกษามาผิด และมีความเห็นผิดเพียงคนเดียว จะสอนให้คนอื่นมีความเห็นผิดและปฏิบัติผิดต่อๆ กันไปมากมายทีเดียว ที่สอนไปว่าทำสมาธิให้จิต

มีความสงบดีแล้ว ปัญญาย่อมเกิดขึ้น นี่เองจึงทำให้ผู้ปฏิบัติมีความเข้าใจผิดเป็นอย่างมาก ขอให้ผู้สอนได้ศึกษาในวิธีทำสมาธิของพระพุทธเจ้าให้เข้าใจ

ในยุคนี้สมัยนี้พากันสอนวิธีทำสมาธิไปตามแบบอย่างของพวกเขาดาบสฤๅษีมากเกินไป แต่ก็มาพูดไปว่าทำตามเถียงอย่างในแนวทางของพระพุทธเจ้า การพูดอย่างนี้ไม่ถูกต้องเลย วิธีการทำสมาธิอย่างนี้เป็นวิธีเดิมของพระสัทธัตถะภิกขุเคยทำกับดาบสทั้งสองมาแล้ว ฉะนั้น ต้องศึกษาให้เข้าใจ มิใช่ว่าการทำสมาธิให้จิตมีความสงบได้แล้วจะถูกต้องไปเสียทั้งหมด เช่น โมหสมาธิ มิจฉาสมาธิ สัมมาสมาธิ ทั้งสามนี้มีความแตกต่างกันอย่างไร ส่วนใหญ่จะพูดว่าสัมมาสมาธิกันทั้งนั้น ทั้งที่เป็นโมหสมาธิและเป็นมิจฉาสมาธิ ก็ยังตีความไปว่าตนเป็นสัมมาสมาธิอยู่นั่นเองสมาธิแต่ละอย่างมีเหตุให้เกิดขึ้นที่แตกต่างกัน เช่น โมหสมาธิเมื่อจิตมีความสงบแล้วย่อมมีความสุขใจ แล้วไปหลงอยู่ในความสุขของสมาธิมิใช่หรือไม่อยากให้จิตถอนออกจากความสงบนั้นๆ เมื่อจิตถอนออกจากสมาธิแล้ว ยังคิดอาลัยเสียดายอยู่กับความสงบนั้นๆ พยายามที่จะทำให้จิตเป็นสมาธิมีความสงบต่อไป แทนที่จิตได้ถอนออกจากสมาธิแล้วน้อมไปพิจารณาทางปัญญา

อิมพอสซิเบิล ๑๐ อย่าง

มิจนสมาธิมีเหตุให้เกิดขึ้นจากมิจนทฤษฎี ความเห็นผิด
เข้าใจผิดจากความเป็นจริง มีต้นเหตุคือความอยากเป็นต้นเหตุที่
สำคัญ เมื่อจิตมีความสงบเป็นสมาธิแล้ว จึงเกิดภาพหลอกที่
เรียกว่านิมิต นิมิตนี้เองจึงเป็นกลลวงของกิเลสสังขาร ผู้ไม่มี
ปัญญาจึงเกิดความเข้าใจผิดคิดว่าเป็นของจริง มีความดีใจพอใจ
ในนิมิตนั้นๆ จนลืมหันหัน จึงเกิดความเข้าใจผิดคิดว่าเป็นของดี
มีความฝึกฝนพอใจในนิมิตจนจิตเกิดเป็นวิปัสสนูปกิเลส ๑๐ อย่าง
ขึ้นมาโดยไม่รู้ตัว นี้ก็เพราะไม่มีปัญญารอบรู้ในวิธีทำสมาธิที่
ถูกต้องนั่นเอง จึงทำให้จิตเกิดวิปลาสเหม่อลอย ไม่มีสติควบคุม
จิตของตัวเองได้เลย ที่เรียกว่ากรรมฐานแตก เป็นบ้าไปก็เป็นใน
ลักษณะนี้ ก็เพราะทำสมาธิไม่มีปัญญาเป็นองค์ประกอบรอบรู้

เอาไว้ ถ้าทำสมาธิมีความจริงจังมากเท่าไร ก็จะเพิ่มวิปัสสนามากขึ้นเท่านั้น สติปัญญาไม่มี อาการของวิปัสสนูปกิเลสก็เริ่มปรากฏตัวขึ้นที่ใจ ดังจะได้อธิบายเรื่องของวิปัสสนูปกิเลสที่เกิดขึ้นจากมิจฉาสมาธิที่มีความสงบอย่างผิดๆ ให้ผู้ทำสมาธิรับรู้เอาไว้ เพื่อจะได้ข้อคิดสังเกตดูตัวเองว่า เมื่อทำสมาธิไปแล้วมีผลเกิดขึ้นเป็นอย่างไร ถ้าผิดไปก็จะได้แก้ไขให้ทันต่อเหตุการณ์

๑. โอภาส เมื่อจิตมีความสงบเป็นสมาธิแล้ว จะเกิดความสว่างในทางใจ ความสว่างนี้จะมีลักษณะที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับนิสัยของแต่ละคนไม่เหมือนกัน เมื่อความสว่างนี้เกิดขึ้นกับตัวเองเมื่อไร ให้รีบไปหาครูอาจารย์ช่วยแนะวิธีแก้ไข ครูอาจารย์นั้นต้องมีความรอบรู้ในวิธีทำสมาธิเป็นอย่างดี จึงจะช่วยแก้ไขให้ได้ ถ้าครูอาจารย์ไม่มีความรู้ในทางนี้ ก็จะส่งเสริมตอกย้ำให้ทำในวิธีนี้ต่อไป ผู้ได้รับผลที่ผิดๆ ก็ตกอยู่กับผู้ทำสมาธิเอง

๒. पीติ ผู้ทำสมาธิจะมีความเอิบอímใจเป็นอย่างมาก มีความเบิกบานใจอยู่ตลอดเวลา จะยืนเดินนั่งนอนอยู่ในอิริยาบถไหน ใจจะมีความเอิบอímอยู่ตลอดทั้งวันทั้งคืน ในช่วงนั้นมีแต่เฝ้าดูจิตที่มีความเอิบอímอยู่เป็นนิจ ความคิดทางสติปัญญาจะพิจารณาในเรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ก็หมดสภาพไป ใจมี

แต่ความเพลิดเพลिनอยู่กับปีตินั้นๆ

๓. ปัสสัทธิ ความสงบใจที่เป็นผลจากการทำสมาธิ จะมีความสงบเป็นอย่างมาก จะมีความแน่วแน่นมั่นคงอย่างแนบแน่นทีเดียว ใจไม่คิดวอกแวกแผ่ส่ายไปตามอารมณ์แต่อย่างใด จะเป็นอารมณ์แห่งความรักหรืออารมณ์แห่งความชิง เนื่องจากสาเหตุอันใดก็ตาม ไม่มีความอยากคิดในเรื่องอะไรทั้งนั้น จะยืนเดินนั่งนอนอยู่ในที่ไหนมีแต่ความสงบใจอยู่ตลอดเวลา นี่ก็เป็นโมหสมาธิ หลงอยู่ในความสุขจนลืมหิว ไม่อยากคิดพิจารณาให้เป็นไปในการเจริญทางสติปัญญาแต่อย่างใด เพราะกลัวว่าใจจะเกิดความฟุ้งซ่าน มีแต่ใช้สติระลึกรู้อยู่ในอารมณ์แห่งความสงบนั้นๆ จึงเป็นสมาธิที่โง่เขลาหาความฉลาดไม่ได้เลย

๔. สุขะ เมื่อจิตมีความสงบดีแล้ว ย่อมเกิดความสุขภายในใจเป็นอย่างมาก จะยืนเดินนั่งนอนอยู่ในที่ไหน ใจจะมีแต่ความสุขอยู่ตลอดเวลา ถือว่าใจมีความสุขแล้ว อยากให้ความสุขนี้ อยู่เป็นคู่ของใจตลอดไป ไม่อยากให้เสื่อมคลาย นี้เองผู้ปฏิบัติในยุคนี้จึงมีความต้องการภาวนาหาความสุขใจเพียงเท่านั้น ที่สอนกันว่าทำสมาธิเพื่อให้เกิดความสุขภายในใจ ถ้าปัญญาไม่มีก็จะหลงความสุขได้

๕. ญาณะ เมื่อจิตมีความสงบเป็นสมาธิได้แล้ว ย่อมมีความรู้เกิดขึ้น ความรู้ที่เกิดขึ้นนี้เองจะทำให้เกิดความหลงผิดไปได้ง่าย จะตีความหมายไปว่าปัญญาญาณได้เกิดขึ้นกับตัวเองแล้ว อยากรู้เรื่องอะไร อยากรู้ในธรรมหมวดไหน ก็กำหนดถามลงไป ที่ใจ ก็จะมีความรู้ตอบขึ้นมาในหมวดธรรมนั้นๆ จะเข้าใจไปว่า คุณธรรมได้เกิดขึ้นกับตัวเองแล้ว อยากรู้ว่าเราอยู่ในคุณธรรมระดับไหน ก็จะมีความรู้บอกขึ้นมาว่า เป็นคุณธรรมของพระอริยโสดาบันบ้าง เป็นคุณธรรมของพระสกิทาคามีบ้าง เป็นคุณธรรมของพระอนาคามีบ้าง เป็นคุณธรรมของพระอรหันต์บ้าง จึงได้เกิดความเชื่อมั่นในความรู้ที่เกิดขึ้นว่าเป็นของจริงที่ฝังใจอย่างสนิททีเดียว ใครจะมาว่ามีความสำคัญผิด ก็จะยืนยันว่าเรามีญาณรู้ที่ถูกต้อง และมีความเชื่อมั่นว่าตัวเองได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าจริง ถ้าเป็นในลักษณะนี้จึงยากที่จะแก้ไข

๖. อธิโมกข์ น้อมใจเชื่อว่าเป็นของจริงอย่างฝังใจทีเดียว เข้าใจว่าเรามีดวงตาเห็นธรรม ก็เพราะมีญาณรู้ที่เกิดขึ้นจากสมาธิ ความสงบเป็นต้นเหตุนั่นเอง มีความเชื่อมั่นในความรู้ของตัวเอง สูงมาก ให้ความสำคัญตัวเองว่าพุทโธ รู้ ตื่น เบิกบาน ได้เกิดขึ้นกับตัวเองแล้ว ถ้ามีอภิญญาอย่างใดอย่างหนึ่งเกิดขึ้น ก็จะเกิด

ความเชื่อมั่นเพิ่มทิวฐิมานะอัตตัจฉิมัตถ์ ถ้าพระเป็นในลักษณะนี้ ก็จะได้รับพยากรณ์จากลูกศิษย์ว่า อาจารย์ของเราได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ทันที

๗. ปักคากะ มีความเพียรที่เข้มแข็งเป็นอย่างมาก ความเพียรนั้นจะมุ่งทำสมาธิให้จิตมีความสงบเพียงอย่างเดียวจะไปที่ไหน อยู่ในที่ใด จะปรารถนาความเพียรทำสมาธิอยู่เสมอ จะอยู่เฉพาะตัวหรือในสังคมใด จะอยู่ในความสำรวมติดปกติ จะอยู่แบบนิ่งเฉย ไม่อยากจะถูกคุยกับใครๆ ผู้ที่ไม่เข้าใจก็คิดว่า เป็นผู้ปฏิบัติที่เคร่งครัดมาก หรือลืมนาก็จะอยู่ในท่าเงิบขริ่มซึมเซอเหม่อลอย ไม่ชอบอยู่ในสังคม อยากจะอยู่เป็นเอกเทศเฉพาะตัว ไม่มีความฉลาดรอบรู้ในทางปัญญาแต่อย่างใด จึงเรียกว่ามิฉฉาวายามะ เป็นความผิด ไม่ถูกต้องชอบธรรมแต่อย่างใด

๘. อุปัญฐาน มีสติระลึกรู้ในอารมณ์ภายในใจได้ดีมาก แต่เป็นเพียงสติสมาธิเท่านั้น ส่วนสติปัญญาจะไม่มีการเป็นในลักษณะนี้แต่อย่างใด ถ้าอารมณ์ของใจเปลี่ยนไปตามเหตุปัจจัยอย่างไร ก็จะมีสติระลึกรู้ไปตามอารมณ์ประเภทนั้นๆ ไม่ชอบพิจารณาในทางสติปัญญาแต่อย่างใด ไม่สนใจพิจารณาในเรื่อง

ที่เป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ถึงจะพูดธรรมะได้ ก็พูดไปตามตำรา
ที่ได้ศึกษามาเท่านั้น จึงเรียกว่ามิจฉาสติ ระลึกรู้ในสิ่งใด จะไม่
เป็นไปในความถูกต้องชอบธรรมแต่อย่างใด

๙. อุเบกขา ความวางเฉยในทางใจได้ดีมาก ใจไม่รับใน
อารมณ์ที่ชอบใจและไม่ชอบใจ อะไรที่มาสัมผัสทางตา หู จมูก
ลิ้น กาย ใจ อันเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความรักความชัง ใจจะวางเฉย
อยู่ตลอดเวลา เมื่อใจลงสู่อุเบกขาความวางเฉยที่มั่นคงแล้ว
จะไม่ทำให้เกิดความรู้สึกในอารมณ์ ไม่มีความเอาใจใส่ในสิ่งใดๆ
ทั้งสิ้น เมื่อเป็นอย่างนี้จะทำสมาธิได้ง่าย แต่ก็จะเป็นมิจฉาสมาธิ
ความตั้งใจมันผิดต่อไป จึงยากที่จะแก้ไขหรือแก้ไขไม่ได้เลย

๑๐. นิกันติ มีความยินดีพอใจในสิ่งที่เกิดขึ้นทั้งหมด
ยอมรับผลที่เกิดขึ้นว่าเป็นของจริง มีความเชื่อว่าเป็นแนวทางที่
จะทำให้ถึงซึ่งมรรคผลนิพพานได้แน่นอน ใครจะมาว่าภาวนาผิด
อย่างไร ก็มีความมั่นใจในตัวเองว่าภาวนาถูกต้องไป และยังไป
ตำหนิผู้อื่นว่าภาวนาไม่เก่งเหมือนเรา ถึงครูอาจารย์องค์ที่มี
ความฉลาดรอบรู้เข้ามาช่วยเหลือก็สายไปเสียแล้ว ชีวิตได้ทุ่มเท
ในการทำสมาธิอย่างจริงจัง ก็มาพังเพราะวิปัสสนูปกิเลสที่เกิด
ขึ้นนี้เอง

ผู้ทำสมาธิ ถ้าไม่กำจัดตัวมิจฉาทิฏฐิความเห็นผิดให้หมด
ออกจากใจได้ เมื่อทำสมาธิเพิ่มเข้าไป กำลังใจที่เกิดจากการทำสมาธิ
ก็จะไปบวกกันกับมิจฉาทิฏฐิเดิมที่มีอยู่ ก็จะเกิดเป็นมิจฉาสมาธิ
ความตั้งมั่นผิด แล้วกลายเป็นวิปัสสนูปกิเลสดังที่ได้อธิบายมาแล้ว

มรณัติของพวกดาบสฤๅษี

ผู้ปฏิบัติควรได้ศึกษาประวัติของพวกดาบสฤๅษีเอาไว้ ในยุคก่อนพระพุทธศาสนายังไม่ได้อุบัติเกิดขึ้นในโลก ก็มีพวกดาบสฤๅษีทำสมาธิความสงบกันอยู่แล้ว แต่ก็ไม่มีปัญหาเกิดเป็นวิปัสสนูปกิเลสแต่อย่างใด เพราะท่านเหล่านั้นทำสมาธิไปเพื่อความสงบเท่านั้น ไม่รู้จักในเรื่องของกิเลสตัณหา ไม่อยากรู้ในสิ่งนั้นสิ่งนี้ ไม่อยากให้อุปกิเลสเกิดขึ้น ไม่อยากรู้เห็นในนรกสวรรค์ ไม่อยากให้อใจมีความบริสุทธิ์ ไม่อยากบรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ และยังไม่ว่าสนใจในมรรคผลนิพพาน เพราะในยุคนั้นพระพุทธศาสนา ยังไม่มี การทำสมาธิก็เพื่อความสงบสุขทางใจเท่านั้น ยังไม่รู้จักว่ารูปฌาน อรูปฌาน เป็นอย่างไร อภิญญา ๕ สมาบัติ ๘ เป็นอย่างไรก็ยังไม่รู้ ผลของการปฏิบัติเป็นในลักษณะนี้ยังไม่เป็น

สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ และยังไม่เป็นมิจฉาทิฏฐิความเห็นผิด แต่อย่างใด เพียงทำใจให้หยุดนิ่งอยู่ในความละเอียดเท่านั้น

ในยุคนี้สมัยนี้พยายามทำสมาธิให้เหมือนกันกับพวก ดาบสฤๅษี แต่ก็ทำได้ยากมาก เพราะมีความอยากมากเกินไป และได้ศึกษาประวัติของพระพุทธเจ้าในวิธีละกิเลสตัณหา ละความโลภ ละความโกรธ ละความหลง ละราคะความกำหนัด อยากรู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรม อยากให้ปัญญาเกิดขึ้น อยากให้จิต มีความบริสุทธิ์หลุดพ้นเข้าสู่พระนิพพาน ตัณหาคือความอยาก อย่างนี้เองจึงถูกกิเลสสังขารหลอกใจ จึงทำความสงบได้ยาก ตัณหาคือความอยากนี้เองจึงเป็นแม่ทัพใหญ่ เอาสมมติทั้งหลาย มาหลอกใจจนเกิดความลุ่มหลง เบี่ยงเบนประเด็นให้ใจเกิดความเข้าใจผิด เห็นผิด หลงผิด กลายเป็นมิจฉาปฏิบัติไปโดยไม่รู้ตัว

คำสอนของพระพุทธเจ้ามีความสมบูรณ์อยู่แล้ว เมื่อ การศึกษาไม่ดี จึงตีความหมายในคำสอนของพระพุทธเจ้าให้ คลาดเคลื่อนไปจากหลักความเป็นจริง แนวทางที่เป็นมิจฉาสมาธิ ความเห็นผิด ก็ยังตีความไปว่าเป็นสัมมาสมาธิ ความเห็นถูกต้อง ชอบธรรมไป ถ้าเข้าใจในวิธีการทำสมาธิของพระพุทธเจ้าดีแล้ว

การทำสมาธิมิใช่เป็นเรื่องที่ยุ่งยากอะไร เพราะพระพุทธเจ้าได้ทรงแยกในอุบายทำสมาธิให้ถูกกับจริตนิสัยของแต่ละบุคคลไว้แล้ว ถ้าไม่เข้าใจในตัวเองว่าเรามีนิสัยอะไรแล้ว ก็ยากที่จะทำสมาธิให้เป็นสัมมาสมาธิที่มีความตั้งมั่นอย่างชอบธรรมได้

วิธีการทำสมาธิของพระพุทธเจ้านั้น พระองค์ให้ฝึกในวิธีทำสมาธิตั้งใจมั่น เพราะสมาธิตั้งใจมั่นเป็นองค์ประกอบใช้กับปัญญาโดยเฉพาะ สมาธิความสงบจะประกอบใช้กับปัญญาไม่ได้เลย เพราะจิตมีความสงบและละเอียดมาก ถ้าทำสมาธิจิตมีความสงบแล้ว ก็ปล่อยให้จิตอยู่ในความสงบนั้นต่อไปจนอิมัตถ์ จนกว่าจิตจะถอนออกจากสมาธิความสงบขึ้นมาเอง ในขณะที่จิตถอนออกจากความสงบนั้น ให้มีสติกำหนดในจิตเอาไว้ อย่าปล่อยให้จิตถอนออกหมดทีเดียว ให้กำหนดอยู่ในอุچارสมาธิ ขณิกสมาธิ ที่พวกเราเรียกว่าสมาธิความตั้งใจมั่น จากนั้นก็น้อมจิตไปเจริญในทางปัญญา ที่เรียกว่ายกจิตขึ้นสู่ในการเจริญในวิปัสสนาก็เป็นในลักษณะนี้ มิใช่ว่าจิตมีความสงบแล้ว จะยกจิตขึ้นสู่การเจริญวิปัสสนาแต่อย่างใด ผู้สอนและผู้ปฏิบัติต้องเข้าใจในวิธีทำสมาธิ เพื่อนำไปประกอบกับปัญญาให้ถูกต้อง วิธีนี้เป็นอุบายในการสอนของพระพุทธเจ้าโดยตรง ไม่เหมือนวิธี

ทำสมาธิของพวกดาบสฤๅษีทำกันแต่อย่างใด เพราะพวกดาบสฤๅษี เขาทำสมาธิมุ่งแต่ความสงบเพียงอย่างเดียว เมื่อจิตถอนออกจากสมาธิมา ก็ถอนออกหมด เขาไม่รู้ในวิธีการน้อมเอากำลังใจที่เกิดขึ้นจากสมาธิไปประกอบปัญญา เพราะเขาไม่รู้ในวิธีการเจริญในวิปัสสนาแต่อย่างใด

วิธีทำสมาธิอย่างนี้พระพุทธรเจ้าทรงเคยทำมาก่อน เมื่อครั้งไปฝึกทำสมาธิกับพวกดาบสทั้งสองมาแล้ว จึงไม่มีผลดีที่จะเอาไปประกอบปัญญาแก้ปัญหาวะไรได้เลย พระพุทธรเจ้าทรงตำหนิว่าวิธีทำสมาธิอย่างนี้ไม่ถูกต้อง แต่ทำไมพวกเราจึงเอาวิธีทำสมาธิที่ไม่ถูกต้องนี้มาสอนและปฏิบัติกันอยู่ ทำไมไม่เรียนรู้ในวิธีการทำสมาธิที่ถูกต้องมาสอนและปฏิบัติกันเล่า ถ้าไม่เข้าใจในวิธีทำสมาธิที่เป็นองค์ประกอบในการเจริญวิปัสสนาได้ การปฏิบัติก็จะเป็นไปในมรรคผลนิพพานแต่อย่างใด

การภาวนาปฏิบัติต้องเข้าใจในวิธี ๒ อย่าง

(๑) สติสมาธิ

(๒) สติปัญญา

ทั้งสองอุบายนี้ต้องศึกษาให้เข้าใจ แล้วนำเอาอุบายทั้งสองนี้มาประกอบกัน หนุนซึ่งกันและกัน ที่เรียกว่าสมาธิเป็นอุบาย

เสริมปัญญา และปัญญาเป็นอุบายเสริมสมาธิ ทั้งสองวิธีนี้เสริมกันอย่างไรจึงจะเป็นไปในมรรคผลนิพพานได้ ถ้ายังไม่เข้าใจ ข้าพเจ้าพร้อมที่จะให้ข้อมูลและเหตุผลได้

ศึกษามรณะวัตติของพระพุทธเจ้า ให้เข้าใจ

ก่อนจะได้อธิบายในสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ ให้ท่านได้
รู้และเข้าใจในเหตุผลที่ชัดเจนนั้น จะต้องเรียบเรียงประวัติของ
พระพุทธเจ้าให้รู้กันไว้บ้าง เพื่อจะได้รู้ว่าพระพุทธเจ้าทรงเริ่มต้น
ในการปฏิบัติอย่างไร วิธีการอย่างไรที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติผิด
วิธีการอย่างไรที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติถูก เราจะได้เลือกเอา
อุบายวิธีที่พระพุทธเจ้าทรงปฏิบัติถูกมาเป็นแบบอย่าง ให้เป็นไป
ในวิธีปฏิบัติของพระพุทธเจ้าโดยตรงต่อไป ประวัติของพระพุทธเจ้า
จะแบ่งออกเป็นหมวดใหญ่ๆ ๖ ขั้นตอน ดังจะได้เรียบเรียงตาม
ลำดับดังนี้

๑. ตอนที่พระองค์ออกผนวชใหม่ๆ ได้ทรงศึกษาและปฏิบัติอยู่กับดาบสทั้งสองชื่อว่า อุทกดาบส และอาหารดาบส

๒. ตอนที่พระองค์ทรงดำหนิวา วิธีการปฏิบัติอย่างนี้ มิใช่เป็นวิธีที่จะเป็นไปได้ในทางตรัสรู้ในทางมรรคผลนิพพาน

๓. ตอนที่พระองค์ทรงค้นพบแนวทางปฏิบัติที่ถูกต้องด้วยปัญญาพระองค์เอง ไม่มีใครเป็นครูเป็นอาจารย์

๔. ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงมีพระปัญญาตรัสรู้อรินยสัจสี่ มีความรู้แจ้งเห็นจริงด้วยพระองค์เองที่เรียกว่า พุทโธ

๕. ตอนที่พระองค์ทรงดำรินึกถึงคุณในครูทั้งสอง ซึ่งได้มรณภาพก่อนวันตรัสรู้เพียง ๗ วัน

๖. ตอนที่พระพุทธเจ้าทรงประกาศเผยแผ่พระสัจธรรมแก่พุทธบริษัททั้งหลาย มีผู้ได้บรรลุดรรมเป็นพระอรินยเจ้าเป็นจำนวนมาก

ทั้ง ๖ ขั้นตอนนี้ต้องศึกษาให้เข้าใจ ไม่เช่นนั้นจะปฏิบัติไม่ถูกจะเกิดความสับสนจับต้นชนปลาย จะไม่เป็นไปในมรรคผลนิพพานแต่อย่างใด ในช่วงที่พระพุทธเจ้าประกาศพระพุทธศาสนา นั้นพระองค์ทรงมีพระปัญญาหยั่งรู้ในวิธีการอบรมสั่งสอนแก่พุทธบริษัทได้เป็นอย่างดี เป็นวิธีที่ตรงในการบรรลุดรรมเป็น

พระอริยเจ้าได้ง่ายที่สุด จะไม่ทำให้เกิดความล่งเลงสัยในการปฏิบัติแต่อย่างไร เพราะแนวทางที่ผิตพระพุทฺธเจ้าได้ตรัสไว้แล้วในครั้งที่พระองค์ทรงปฏิบัติมาผิตกับพวกดาบสมาก่อน จึงทำให้เสียเวลาในการตรัสรู้ อุบายวิธีที่ผิตๆ อย่างนี้พระองค์ทรงทราบแล้วว่า ไม่เป็นไปในมรรคผลนิพพานแต่อย่างใด อุบายวิธีปฏิบัติให้พุทฺธบริษัทได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าได้ง่ายและรวดเร็ว นั้น พระองค์ทรงทราบวิธีที่รวบรัดตรงต่อมรรคผลนิพพานได้เป็นอย่างดี

มีเส้นทางเดียวเท่านั้นที่จะทำให้ผู้ปฏิบัติจะถึงซึ่งความสิ้นทุกข์ได้ นั่นคือมรรคมืองค์ ๘ มีสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปะ การดำริพิจารณาให้ถูกต้องชอบธรรม นี่เป็นหลักของปัญญา ปัญญาความเห็นชอบ ปัญญาการดำริพิจารณาชอบ ทั้งสองนี้เป็นหลักใหญ่ในการปฏิบัติธรรม ถ้าตั้งหลักปัญญาความเห็นชอบนี้ไม่ได้ การปฏิบัติธรรมจะลุ่มเหลว เป็นมิจฉาปฏิบัติไปโดยไม่รู้ตัว

ความเห็นชอบ การดำริชอบ เป็นหลักการใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้เห็นตามความเป็นจริง เป็นหลักเดิมที่พระพุทฺธเจ้าได้ตรัสเอาไว้ ทรงนำไปสอนแก่พุทฺธบริษัททั้งหลาย มีผู้ได้บรรลุธรรมเป็น

พระอรียเจ้าเป็นจำนวนมาก พวกเราควรได้ศึกษาในหลักปัญญา
ความเห็นชอบนี้ให้เข้าใจ เพื่อเป็นเยี่ยงอย่างเป็นแนวทางการปฏิบัติ
ให้ถูกต้องตามคำสอนเดิมที่พระพุทธเจ้าทรงสอนแก่พุทธบริษัท
ในสมัยครั้งพุทธกาลมาแล้ว การปฏิบัติก็จะเป็นไปในความถูกต้อง
ชอบธรรม

ดังที่ข้าพเจ้าได้จัดหัวข้อตามประวัติของพระพุทธเจ้า
เอาไว้ เพื่อให้พวกเราได้ศึกษาและปฏิบัติตาม เมื่อพระองค์ประทับ
ในพระราชวัง พระองค์ได้เสด็จทอดพระเนตรคนแก่ คนเจ็บป่วย
คนตาย และนักบวช พระองค์ทอดพระเนตรแล้วได้นำมาพิจารณา
ด้วยพระปัญญาอย่างไร พระองค์ทรงตัดสินพระทัยออกผนวชใน
วันต่อมา พระองค์ทรงน้อมเอาคนแก่ คนเจ็บป่วย คนตายเหล่านั้น
เข้ามาหาพระองค์ แล้วทรงใช้พระปัญญาพิจารณาไปว่า การแก่
เจ็บตายนี้เป็นผลเนื่องจากการเกิดเป็นต้นเหตุ ถ้าดับเหตุใน
การเกิดได้แล้ว ความแก่เจ็บตายก็จะไม่มี พระองค์จึงทรงคิด
หาวิธีที่จะดับความเกิดนี้ให้ได้ แต่ก็คิดหาวิธีการดับความเกิดนี้
ยังไม่ทรงทราบว่าจะดับด้วยวิธีใด พระองค์ทรงนึกถึงนักบวชมา
เป็นอุบายในการตัดสินพระทัยว่า ถ้าได้ออกผนวชคงจะคิดหา
วิธีในการดับความเกิดนี้ได้ เมื่อพระองค์ทรงคิดได้อย่างนี้ จึงได้

ตัดสินพระทัยออกผนวชทันที

เมื่อออกผนวชแล้วจึงได้ทรงศึกษาและปฏิบัติอยู่กับครูทั้งสองนั้น การไปอยู่กับครูทั้งสองนั้นได้อธิบายมาแล้ว จะขอย้ำเพิ่มเติมให้เราได้รู้ได้เข้าใจให้ชัดเจนมากขึ้น ที่พวกเราได้รับคำสั่งสอนจากครูอาจารย์อยู่เสมอว่า เมื่อจิตมีความสงบเป็นสมาธิแล้วปัญญาจะเกิดขึ้น นั้นไม่จริง เมื่อครั้งพระพุทธเจ้าของเราทรงฝึกทำสมาธิกับพวกดาบสทั้งสองมาก่อน จิตมีความสงบเป็นสมาธิยิ่งกว่าพวกเราหลายร้อยเท่า ทำไมพระปัญญาของพระองค์จึงไม่เกิดขึ้นเล่า แม้แต่ดาบสทั้งสองก็ทำสมาธิจิตมีความสงบอย่างละเอียด มีความสุขุมลุ่มลึกอย่างเต็มที่ ทำไมพระปัญญาจึงไม่เกิดแก่ดาบสทั้งสอง ทำไมพวกเราจึงมีความเห็นที่แตกต่างกันกับในสมัยครั้งนั้น

ในสมัยครั้งพุทธกาลไม่เคยมีประวัติของพระอริยเจ้าองค์ใดมีปัญญาเกิดขึ้นจากสมาธิความสงบนี้เลย แม้พระพุทธเจ้าก็ไม่เคยทรงสอนใครว่าปัญญาเกิดจากสมาธิความสงบแต่อย่างใด หากมีจริงคือพระอริยเจ้าองค์ใด ให้หาพยานบุคคลมายืนยันเป็นหลักฐานได้ไหม ข้าพเจ้าก็อยากได้อยู่เหมือนกันว่าพระอริยเจ้าองค์ใดมีปัญญาเกิดขึ้นจากสมาธิความสงบนี้

ตำราก็เพียงอธิบายว่า สมาธิความตั้งใจมั่นเท่านั้นเป็นอุบายเสริมปัญญา และเป็นคู่ทำงานร่วมกับปัญญา มิใช่ว่าทำสมาธิความสงบแล้วจะเกิดปัญญาตามที่เข้าใจกัน การมีความเห็นอย่างนี้ไม่ยากโทษในหมู่ผู้ปฏิบัติทั้งหลาย อยากเตือนผู้ที่นำวิธีที่ผิดๆ อย่างนี้มาสอนกัน การศึกษาวิธีทำสมาธิมีขั้นตอนเป็นอย่างไร ผู้จะสอนคนอื่นต่อไปควรศึกษาในวิธีทำสมาธิให้ดี มิใช่จะสอนกันแบบสุ่มเดาที่ขาดจากเหตุผล จะทำให้หลายๆ คนเกิดความเข้าใจผิด เกิดความเห็นผิดต่อๆ กันไปมากมาย

พระพุทธเจ้าทรงเคยทำสมาธิความสงบนี้มาก่อนแล้ว ทั้งที่พระองค์ทรงมีนิสัยในทางปัญญาอย่างสมบูรณ์เต็มที่อยู่แล้ว ทำไมพระปัญญาของพระองค์จึงไม่เกิดจากสมาธิความสงบนี้เล่า พระองค์จึงทรงดำริว่า วิธีทำสมาธิความสงบเพียงอย่างเดียวนี้ไม่เป็นไปในความบริสุทธิ์หลุดพ้น ไม่เป็นไปในแนวทางที่จะได้ตรัสรู้ธรรมเป็นพระพุทธเจ้าแต่อย่างใด ทำให้เสียเวลาเปล่าอย่างดีก็เป็นเพียงให้จิตมีความสุขในช่วงหนึ่งเท่านั้น กิเลสตัณหาน้อยใหญ่ก็ยังมีอยู่ที่ใจตามเดิม ไม่ได้หมดไปในวิธีทำสมาธิความสงบแต่อย่างใด ทำไมผู้สอนจึงไม่ศึกษาในจุดนี้

ดูบ้าง วิธีทำสมาธิความตั้งใจมั่นที่มีความสำคัญที่จะไปเสริม
ปัญญา ทำไมจึงไม่นำมาสอนกัน ในตำราได้อธิบายไว้มากมาย
แต่ไม่นำมาสอนกัน

ทรงดุษฎีพรหมแห่ทางตรัสรู้ ด้วยพระองค์เอง

ในช่วงต่อไปนี้มีความสำคัญมาก เราจะได้รู้การปฏิบัติที่ทำให้พระปัญญาเกิดขึ้นแก่พระองค์ จงอ่านให้ละเอียด อ่านทุกประโยค ตีความหมายให้เป็นไปในเหตุผล ให้เทียบกันกับคำว่าปัญญาเกิดขึ้นจากความสงบของสมาธิว่ามีความแตกต่างกันอย่างไร เหตุผลใดควรเชื่อถือได้และเชื่อถือไม่ได้ เราจะได้รู้ได้เข้าใจในช่วงต่อไปนี้ ความเข้าใจผิดของเราและความสงสัยของเรา ก็จะได้หมดไปเสียที ว่าปัญญาได้เกิดขึ้นด้วยวิธีการปฏิบัติอย่างไร เราจะไม่เกิดความสับสนเข้าใจผิดหลงผิดต่อไป

ในช่วงที่พระองค์ทรงรับข่าวมรณูปายาสจากนางสุชาดา เมื่อพระองค์ฉันเสร็จแล้ว มีการเสวยภัตตาหารทองคำ ในช่วงนี้เอง

จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่พระองค์ทรงใช้ความคิดในทางปัญญาเป็นครั้งแรก พระองค์ผนวชมา ๕ ปีกว่า มีแต่ทำสมาธิอยู่ในความสงบมาตลอด ยังไม่ทรงทราบอุปายในการฝึกปัญญาให้เกิดขึ้นแต่อย่างใด เพราะยังไม่มีเหตุที่จะทรงคิดพิจารณาอะไรได้ แต่ละวันเดือนปีมีแต่ฝึกทำสมาธิอยู่ตลอดเวลา จนจิตลงสู่อุเบกขา วางเฉยไม่อยากจะคิดในเรื่องอะไร ทำใจให้อยู่ในอารมณ์ในปัจจุบันมาตลอด ไม่ทรงใช้พระปัญญาพิจารณาในหลักความจริงแต่อย่างใด

ในช่วงที่พระองค์ทรงอธิษฐานลอยถาดทองคำว่า “ถ้าข้าพเจ้าจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในชาตินี้ ขอให้ถาดทองคำลอยทวนกระแสน้ำขึ้นไป” ในขณะนั้นถาดทองคำก็ได้ลอยทวนกระแสน้ำขึ้นไป เมื่อพระองค์ทอดพระเนตรอย่างนั้น ก็มีความมั่นพระทัยว่า เราจะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแน่นอน ในขณะนั้นพระองค์จึงทรงดำริว่า “ถาดทองคำไม่มีจิตวิญญาณอะไร ทำไมจึงมีกำลังทวนกระแสน้ำขึ้นไปได้” พระองค์จึงได้ โอปนยิโก ทรงน้อมเอาถาดทองคำเข้ามาหาพระทัยของพระองค์ แล้วทรงคิดพิจารณาไปว่า “ถ้าถาดทองคำลอยไปตามกระแสน้ำ ถาดทองคำก็จะไหลวนเวียนไปมาอยู่ในมหาสมุทร ไม่มีที่สิ้นสุดได้เลย นี่ฉันใด เมื่อ

ปล่อยใจลอยไปตามสมมติโลกอยู่ตราบไต ใจก็จะได้มาเวียนเกิด เป็นภพชาติต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด ฉะนั้น เกิดขึ้นมาแล้วก็มาแก่ เจ็บตายต่อไป”

ในช่วงนี้เองพระองค์จึงทรงทวนระลึกได้ เมื่อครั้งพระองค์ ยังไม่ได้ผนวช ได้ทอดพระเนตรคนแก่คนเจ็บคนตายมาแล้ว จนจิตเกิดความสลดสังเวช คิดหาวิธีที่จะต้องแก้ไข เพราะการแก่ เจ็บตายมาจากการเกิด การเกิดก็เพราะปล่อยใจไปตามกระแสของความอยากคือตัณหา ถ้าจะตัดความเกิดได้ ต้องฝึกใจทวนกระแสของตัณหาคือความอยาก ถาดทองคำไม่มีจิตวิญญูณ ยังทวนกระแสของน้ำขึ้นไปได้ ทำไม่ใจจึงจะทวนกระแสของกิเลสตัณหานี้ได้เล่า การทวนกระแสของตัณหาคือความอยาก ก็ต้องฝึกฝืนใจตัวเองไม่ให้ไปอยาก ฝืนใจไม่ให้ความรักความชอบใจในสิ่งใดๆ ในโลกอีกต่อไป ถ้าปล่อยใจไปติดยึดผูกพันยินดีพอใจอยู่กับโลกเมื่อไร ใจก็จะพาเกิดในโลกนี้ต่อไป แล้วตายทับถมอยู่ในแผ่นดินนี้ไม่มีที่สิ้นสุดลงได้

เมื่อท่านได้อ่านคำว่าปัญญาเกิด ดังที่ข้าพเจ้าได้อธิบายมาแล้วนี้ พอละเอียดเรียงในเหตุผลได้ว่า ปัญญาเกิดจากการคิดดังพระองค์ทรงคิดเปรียบเทียบเอาถาดทองคำที่ลอยทวนกระแส

ทรงน้อมเข้ามาหาพระทัยดังที่ได้อธิบายมาแล้ว พระองค์ไม่ได้ทรงประทับนั่งทำสมาธิความสงบแต่อย่างใด ก็จะได้รู้อย่างชัดเจนว่า **ปัญญาไม่ได้เกิดจากสมาธิความสงบแต่อย่างใด** ถ้าหากท่านยังไม่เข้าใจหรือมีความสงสัยอยู่ ให้ท่านมาถามข้าพเจ้าโดยตรง เพื่อให้เกิดความกระจ่างชัดเจนมากขึ้น

คำว่าปัญญาเกิด มีคนตีความหมายที่แตกต่างกันไป คนนั้นตีความหมายปัญญาเกิดเป็นอย่างไร คนนี้ตีความหมายว่าปัญญาเกิดเป็นอย่งนั้น มีความเข้าใจไม่ตรงกัน ความเห็นที่ตรงกันมากที่สุดคือ ทำสมาธิให้จิตมีความสงบแล้วปัญญาจะเกิดขึ้นเอง ความเห็นอย่างนี้จะไม่มีในสมัยครั้งพุทธกาลแต่อย่างใด พระพุทธเจ้าก็ไม่ทรงมีพระปัญญาเกิดในลักษณะนี้ แม้พระอริยเจ้าทั้งหลายในสมัยครั้งพุทธกาล ก็ไม่มีประวัติว่ามีปัญญาได้เกิดจากจิตมีความสงบในสมาธินี้เช่นกัน ขอผู้ปฏิบัติทั้งหลายจงอ่านประวัติของพระอริยเจ้าให้เข้าใจ แล้วท่านจะเข้าใจได้ดี

ประวัติของพระอริยเจ้านี้มีอยู่ในพระสูตรนี้ทั้งหมด จะเป็นพระ สามเณร ภิกษุณี และฆราวาส ก่อนท่านเหล่านั้นจะได้บรรลุนิพพานเป็นพระอริยเจ้า ท่านเหล่านั้นเริ่มต้นการปฏิบัติจากปัญญาความเห็นชอบก่อนมิใช่หรือ ในมรรค ๘ พระพุทธเจ้าได้

เรียบเรียงในขั้นตอนไว้แล้วเป็นอย่างดี ในตำราที่อธิบายว่าสิกขา ๓ เรียกว่า “ศีล สมาธิ ปัญญา” นั้นเป็นเพียงจัดให้การศึกษาพูดให้คล้องจองกันเท่านั้น ถ้าจะเอามาปฏิบัติ ต้องให้เป็นไปตามหลักเดิมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้ว นั่นคือหลักของปัญญาต้องมาก่อน ถ้าจะจัดให้เป็นหมวดหมู่เรียงตามลำดับของมรรค ๘ แล้ว จะออกมาเป็น “ปัญญา ศีล สมาธิ” นี่คือหลักเดิมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้

ถ้าไม่ปฏิบัติตามแนวทางของพระพุทธเจ้า ก็จะไม่เข้าสู่กระแสธรรมเป็นพระอริยเจ้าได้เลย เพราะศีล สมาธิ เป็นหลักปริยัติ จำเป็นต้องใช้ปัญญามาศึกษาในหมวดศีล มีปัญญามาศึกษาในหมวดของสมาธิให้เข้าใจ และก็มีปัญญาในการรักษาศีล มีปัญญารอบรู้ในวิธีการทำสมาธิ นี่เป็นเพียงลำดับการปฏิบัติของพระพุทธเจ้าและพระอริยเจ้าในสมัยครั้งพุทธกาลให้รับรู้เอาไว้เท่านั้น ถ้าผู้ใดได้ศึกษาประวัติของพระพุทธเจ้าและพระอริยเจ้ามาดี มีเหตุผล จะมีความเข้าใจในเหตุผลนี้ จะยอมรับความจริงนี้ได้

เมื่อพระองค์ทรงได้อุบายจากถาดทองคำลอยทวนกระแสแม่น้ำนี้เอง จึงทำให้พระองค์ทรงน้อมเข้ามาสู่พระทัย ทรงคิดพิจารณา

ด้วยพระปัญญาในสังขารมิตะ มีความเข้าใจในหลักความเป็นจริงทั้งหมด กระแสของกิเลสตัณหาพาให้ใจลอยไปตามกระแสโลกได้ พระองค์ทรงมีพระสติปัญญาฝึกพระทัยให้ทวนกระแสโลกได้เช่นกัน พระองค์ทรงมีพระปัญญา ทรงทราบได้ว่า พระทัยมีความยินดีผูกพันห่วงใยในสิ่งใด ก็จะต้องกลับมาเกิดตายอยู่ในที่แห่งนั้น พระองค์ทรงมีพระปัญญาเห็นในเหตุคือตัณหา ความอยาก ว่าเป็นเหตุเป็นปัจจัยทำให้ได้มาเกิดได้ พระองค์ก็ทรงใช้พระปัญญาพิจารณาผลที่เป็นทุกข์ โทษ ภัย ให้พระทัยได้รับรู้ในเหตุคือความอยากนี้ได้อย่างชัดเจน นี้เองจึงเรียกว่า สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ เป็นสัมมาสังกัปปो ความดำริพิจารณา ด้วยปัญญาที่ถูกต้องชอบธรรม

คำว่า รู้ ตื่น เบิกบาน ตามคำบาลีว่าพุทโธ จึงเริ่มเกิดขึ้นแล้วแก่พระองค์ ถึงจะไม่มีคุณสมบัติอย่างเต็มที่ ก็ถือได้ว่า พระองค์ทรงมีพระปัญญาเห็นในทุกข์และเหตุให้เกิดทุกข์ได้แล้ว จึงนับได้ว่าพระองค์ทรงมีพระปัญญาค้นพบในหลักความเป็นจริง ด้วยพระปัญญาพระองค์เอง ไม่มีใครเป็นครูเป็นอาจารย์มาอบรมสั่งสอนวิธีการปฏิบัติที่จะให้ถึงซึ่งความสงบแห่งทุกข์ พระองค์ทรงมีพระปัญญาทรงทราบอย่างชัดเจนได้เอง

ญาณทัสสนะ มีพระญาณหยั่งรู้ในทุกข์และเหตุให้เกิดทุกข์ โดยประการทั้งปวง พระองค์ทรงมั่นพระทัยในอุบายการปฏิบัติ ว่ามีความถูกต้อง เป็นแนวทางที่จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าอย่าง แน่นนอน และมีพระญาณอย่างอื่นเกิดขึ้นเรียกว่า มัคคามัคคญาณ มีพระปัญญาญาณเกิดขึ้น มีพระปัญญารอบรู้ในสัพพสังขารทั้งหลาย ที่เป็นไปในอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อย่างไรก็ตาม พระองค์ มีพระญาณหยั่งรู้ทั้งหมด

“สพฺเพ สงฺขารา อนิจฺจาติ ยทา ปญฺญา ย ปสฺสติ อถ นิพฺพินฺนติ ทุกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา” พระองค์มีพระปัญญาญาณ หยั่งรู้ในสัพพสังขารทั้งหลายว่า เป็นของไม่เที่ยง มีการเปลี่ยนแปลงไปตามเหตุปัจจัยในตัวมันเอง มีพระญาณหยั่งรู้ ได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ทรงรู้จริงเห็นจริงในสัพพสังขารทั้งหลาย เหล่านั้นว่า เมื่อเข้าไปยึดมั่นถือมั่นว่านี่เป็นเราและของของเรา เมื่อไร ในเมื่อสิ่งนั้นมีการเปลี่ยนแปลงไปก็เป็นทุกข์

เมื่อมารู้เห็นตามความเป็นจริงด้วยพระปัญญาญาณอย่างนี้ ความยึดมั่นถือมั่นที่เคยทรงมีอยู่ภายในพระทัยก็ผ่นคลาย ไม่ยึดมั่นอีกต่อไป ความรู้เห็นตามความเป็นจริงด้วยพระปัญญา อย่างนี้ จึงเรียกเป็นคำบาลีว่า พุทฺโธ ฐึ เตฺน เบิกบาน ตื่นจาก

ความเห็นผิด ความเข้าใจผิด และหลงผิดให้หมดไปจากใจ จึงเรียกว่า พุทฺโธ คือตื่นจากความหลง จึงเกิดนิพพิทา เบื่อหน่าย ในสัพพสังขารทั้งหลาย จึงได้ปล่อยวางละถอนให้หมดไปจากใจ จึงเรียกว่า พุทฺโธ ความเบิกบานใจ ไม่มีสิ่งใดให้เกิดความเห็นผิด ว่าสิ่งนั้นสิ่งนี้เที่ยงต่อไป ใจก็มีความบริสุทธิ์ ไม่มีกิเลสตัณหา เป็นเครื่องเศร้าหมองภายในใจแต่อย่างใด เพราะได้ปล่อยวาง สัมภาระที่หนักหน่วงให้หมดไปจากใจได้แล้ว

“สพฺเพ สงฺขารา ทุกฺขชาติ ยทา ปญฺญา ย ปสฺสตี อถ นิพฺพินฺนตี ทุกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา” เมื่อใดมีปัญญารอบรู้ใน ทุกข์ มีปัญญารอบรู้ในเหตุให้เกิดทุกข์ และมีปัญญารอบรู้ในวิธี ดับเหตุให้เกิดทุกข์ได้ ชื่อว่าผู้นั้นจะทำให้จิตมีความบริสุทธิ์ได้ เป็นผู้ไกลจะถึงแห่งมรรคผลนิพพาน สัพพสังขารที่เป็นทุกข์ และเป็นเหตุให้เกิดทุกข์อย่างไร มีปัญญารอบรู้อย่างทั่วถึงได้ โดยประการทั้งปวง นั่นคือกามตัณหา ภวตัณหา วิภวตัณหา เป็นต้นเหตุที่สำคัญ

กามตัณหา ความอยากในกามคุณ ที่จะให้เกิดเป็น ความรักใคร่ชอบใจในรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ จึงทำให้เกิดเป็นอารมณ์แห่งความรัก มีความต้องการอยากจะสัมผัสใน

รูป เสียง กลิ่น รส นั้นอยู่ตลอดเวลา มีการแสวงหาดี้นรนเพื่อจะ
ได้มาเสพให้สมใจ ในความอยากของใจไม่มีการอึดพอ “แม่น้ำ
มหาสมุทรสุดสาครไม่อึดด้วยน้ำ ฉันทใด ใจก็ไม่มี ความอึดพอใน
กามคุณ ก็ฉันทนั้น” ทั้งเคยเกิดเป็นภพชาติต่างๆ ในอดีตผ่านมาแล้ว
เกิดมาในชาติใดก็เคยเสพกามคุณอยู่ในชาตินั้น จะเป็นสัตว์ทุก
ประเภท มนุษย์ทุกชาติทุกภาษา มีการผ่านกามคุณมาแล้วทั้งนั้น
แม้เกิดมาในชาติปัจจุบันนี้อีก ความอยากความต้องการในกามคุณ
ก็มีสูงเท่าๆ กันกับชาติที่ผ่านมาแล้ว

เมื่อยังไม่ได้แก้ไขตัดกระแสความอยากให้หมดไปในชาตินี้
ก็จะได้ไปเกิดในภพชาติหน้า ความต้องการในกามคุณก็จะมี
ความรุนแรงเหมือนชาติปัจจุบัน ในเมื่อใตใจยังมีความอยากใน
กามคุณนี้อยู่ ในเมื่อนั้นความทุกข์ก็จะมีอยู่ที่ใจตลอดไป ใจที่
มีความอยากในกามคุณนี้ตั้งความหวังไว้สูงมาก มีการวางแผน
เตรียมโครงการคาดหวังเอาไว้ว่า ต้องได้มาอย่างนั้น ต้องมีความสุข
เกิดขึ้นเป็นอย่างนี้ จินตนาการเอาไว้อย่างสวยหรูทีเดียว คิดว่า
ทุกอย่างจะต้องสมหวังตามที่ได้คาดการณ์เอาไว้ หากเข้าใจไม่ว่า
สิ่งที่เราตั้งความหวังเอาไว้ นั้นเป็นสิ่งที่ไม่เที่ยง เมื่อสิ่งนั้นไม่เป็น
ไปตามที่เราคาดการณ์เอาไว้ ก็เกิดความผิดหวัง ทำให้เกิด

ความทุกข์ขั้นที่ใจ ทำให้กินไม่ได้นอนไม่หลับ ที่เรียกว่าคนมี
 อารมณ์เสีย จะอยู่ในที่ไหนไปที่ใด หากความสุขใจไม่ได้เลย
 “ปิยโต ชายเต โสโก” ความโศกเศร้าเสียใจ ทุกข์ใจตรอมใจ
 ความอาลัยอาวรณ์คิดถึงในสิ่งที่ผิดพลาด จึงทำให้เกิดทนทุกข์
 ทรมานทางใจเป็นอย่างมากทีเดียว

ทุกคนต้องการความสุขทางใจ แต่สร้างเหตุผิดสูตร คิดว่า
 เป็นเหตุแห่งความสุข เมื่อผลออกมาเป็นทุกข์ก็มีความเดือดร้อนใจ
 พยายามดิ้นรนแก้ไข แต่ก็เป็นไปตามสูตรเดิม นี้เรียกว่าไม่มีปัญญา
 รอบรู้ในเหตุให้เกิดทุกข์ ผลที่ออกมาก็เป็นทุกข์อยู่เรื่อยไป ไม่มี
 ที่สิ้นสุดลงได้ ทุกข์มาแล้วในชาติอดีต กำลังทุกข์อยู่ในชาติปัจจุบัน
 และกำลังก่อเหตุสร้างเหตุให้เกิดทุกข์ในชาติหน้าต่อไป นั่นคือ
 การยึดถือในเหตุที่เป็นทุกข์เดิมๆ เอาไว้ คิดว่านี่คือตัวเราและ
 คิดว่านี่เป็นของของเรา หารู้ไม่ว่า การยึดมั่นถือมั่นในสิ่งใด สิ่ง
 นั้นจะไม่ใช่ทุกข์ไม่มีในโลก

การรู้ทุกข์และเห็นเหตุให้เกิดทุกข์ในลักษณะนี้เอง จึง
 เรียกว่าสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบ การใช้ปัญญาพิจารณาให้เป็น
 ไปในทุกข์ และพิจารณาตามความเห็นชอบตามความเป็นจริง
 อยู่อย่างนี้ จึงเรียกว่าสัมมาสังกัปปो การดำริพิจารณาอย่าง

ถูกต้องชอบธรรม มีความรู้จริงเห็นจริงในทุกข์และเหตุให้เกิดทุกข์อยู่อย่างนี้ จึงเรียกว่าปัญญาเกิด มิใช่ว่าจะไปนึกคำบริกรรมทำสมาธิให้เกิดความสงบได้แล้ว ปัญญาก็จะพุ่งกระจายสว่างไสวเหมือนเปิดสวิตช์ไฟ ความเข้าใจอย่างนี้จึงเป็นความเห็นผิดเป็นอยู่อย่างยิ่งที่เดียว

ฉะนั้น ขอให้ผู้ปฏิบัติได้เปลี่ยนความคิดความเห็นในลักษณะนี้เสียใหม่ ไม่เช่นนั้นจะเป็นมิจฉาทิฎฐิ ความเห็นผิดต่อไป เมื่อความเห็นผิดเกิดมีในใจอยู่อย่างนี้ ก็จะเกิดมิจฉาสังกับไป การใช้ปัญญาพิจารณาในสิ่งใดก็จะเป็นไปในทางที่ผิดๆ แต่มาเข้าใจว่าตัวเองคิดถูก อย่างนี้ใช้ไม่ได้เลย ความเห็นผิดความคิดผิดในหลักความเป็นจริงนี้เอง จะเป็นเหตุให้การปฏิบัติไม่เป็นไปในมรรคผลนิพพานได้เลย เมื่อเราปฏิบัติเพื่อให้เป็นไปด้วยความถูกต้องตามแนวทางของพระพุทธเจ้า เราก็ต้องศึกษาวิธีปฏิบัติของพระพุทธเจ้าให้เข้าใจ เมื่อนำไปปฏิบัติก็จะเกิดผลเหมือนกันกับพระพุทธเจ้าอย่างถูกต้อง

พระพุทธเจ้าเหมือนกับหัวหน้าโค ที่จะพาฝูงโคคือพวกเราทั้งหลายไปให้ถึงฝั่ง แต่ฝูงโคก็ไม่ไปตามหัวหน้าโค แหกแนวลอยไปที่อื่น ก็จะเกิดหลงทาง จะไม่ข้ามให้ถึงฝั่งแต่อย่างใด ฉะนั้น

ผู้ปฏิบัติต้องเปลี่ยนแนวความเห็นและเปลี่ยนความคิดเสียใหม่
 ยังไม่สายเกินไปพอที่จะแก้ไขได้ ไม่เช่นนั้นจะเสียโอกาสพลาด
 จากมรรคผลนิพพานไปอย่างน่าเสียดาย ทำให้เสียเวลาเพราะ
 การปฏิบัติผิดคิดว่าตัวเองปฏิบัติถูกต้องนั่นเอง **ผู้ปฏิบัติไม่มีปัญญารอบรู้**
 โอกาสในการปฏิบัติผิดมีสูงมาก จึงยากที่จะถึงซึ่งมรรคผล
 นิพพานได้ในชาตินี้ **ทั้งที่เรามีบารมีที่พร้อมแล้ว** เมื่อปฏิบัติไม่
 เป็นตามแนวทางของพระพุทธเจ้า บารมีที่เต็มเปี่ยมอยู่แล้วก็
 ช่วยไม่ได้เลย

เมื่อครั้งพระองค์ทรงลอบยถาถองคำในแม่น้ำเนรัญชรา
 พระองค์ทรงใช้พระปัญญาคิดหาเหตุให้เกิดทุกข์ จึงรู้เห็นได้ชัดว่า
 นั่นคือกามตัณหา คือความอยาก การเกิดตายในภพน้อยใหญ่
 มายาวนาน หรือจะเกิดตายต่อไปภพชาติหน้า ก็เนื่องจากตัณหา
 ความอยากนี้ทั้งนั้น เมื่อกำจัดตัณหาให้หมดไปจากใจได้เมื่อไร
 การเกิดตายก็สิ้นสุดลงทันที ไม่มีเชื้อให้สืบพันธุ์ที่จะให้เกิดอีก
 ต่อไป

ภวตัณหา ความอยากในภพชาติที่ดี มีฐานะชาติตระกูล
 ที่สูงส่ง มีสมบัติที่อำนวยให้มีความสุขมากมาย มีลาภ ยศ สรรเสริญ
 มีความสุขอยู่ในกามคุณทุกประการ นี่ก็เป็นเหตุเป็นปัจจัยให้

เกิดความทุกข์ทางใจได้เป็นอย่างดี จะเกิดมีอัตตามานะหลงตัวไปโดยไม่รู้ตัว ตัณหาคือความอยาก ก็จะเป็นมานะอัตตาเพิ่มความรุนแรงเป็นเงาตามตัวมากขึ้น ความอยากในภพชาติที่เราต้องการ มิใช่ว่าจะมีความสมหวังได้ทุกชาติเมื่อไร เพราะมีเหตุคือตัณหาฝังอยู่ที่ใจอยู่แล้ว อยากในสิ่งใดก็ทำไปตามความอยากของตัวเอง เมื่อทำกรรมที่ไม่ดี ผลที่ได้รับก็เกิดเป็นความทุกข์ทางใจขึ้นได้ แม้แต่อยากไปเกิดในสวรรค์พรหมโลก ก็เพียงหลบทุกข์ไปได้ชั่วคราว เมื่อหมดบุญกุศลหรือฉานได้เสื่อมไป ก็ได้กลับมาเกิดในโลกนี้อีก แล้วได้รับทุกข์ต่อไป

ในโลกนี้ไม่มีอะไรเกิด มีแต่ทุกข์เท่านั้นเกิดมิใช่หรือ ความทุกข์ที่มีอยู่ที่ใจนี้อยู่แล้ว แต่ไม่มีปัญญารอบรู้ทุกข์ในตัวเอง เพราะทุกข์มีอยู่ที่ใจอย่างจำเจ จนใจมีความเคยชินกับทุกข์นี้มาแล้ว จึงถือว่าเป็นเรื่องธรรมดาไป ก็อยู่กันได้ เพราะมีกามคุณพอที่หลบทุกข์ได้ชั่วขณะหนึ่ง หารู้ไม่ว่าตัวกามคุณอยู่ในเครือข่ายเดียวกันกับตัณหา เมื่อกามคุณเกิดเป็นพิษ ก็ทำให้ผิดหวังนำตาพังไปตามๆ กัน

วิฆวตัณหา คือไม่อยากในภพที่ไม่ดีและไม่ชอบใจ เช่น เห็นคนอื่นมีความขัดสนจนสมบัติ เป็นผู้ต้อยต่ำต้อยโอกาสเรา

ก็ไม่อยากไปเกิดในชาตินั้นๆ หรือภพชาติของหมู่สัตว์ดิรัจฉาน เราก็ไม่อยากที่จะไปเกิดเช่นกัน ร่างกายไม่สมประกอบในลักษณะใด ก็ไม่อยากไปเกิดเป็นในอาการอย่างนั้น ทุกคนไม่
อยากเป็นไม่อยากได้ทั้งนั้น แต่ก็ยังมีให้เราเห็นอยู่ทั่วไป ทำไมจึง
เป็นอย่างนั้น ก็เพราะเป็นผลกรรมที่ทำไว้ไม่ดี เป็นความอยากใน
ตัณหาฝ่ายต่ำที่ทำมาแล้ว ถึงจะไม่ชอบใจก็ต้องได้รับ ทุกคน
ต้องการภพชาติที่ดี แต่การกระทำชอบสร้างเหตุที่ไม่ดีให้
แก่ตัวเอง จึงเป็นวิภวตัณหา ไม่ชอบใจในชาติที่เราเกิด
ภวตัณหาเป็นผลมาจากความอยากที่ดี มีการให้ทานรักษาศีล
เจริญเมตตาภาวนา วิภวตัณหาเป็นผลมาจากความอยาก
ฝ่ายต่ำที่ไม่ดี มีความประพฤติผิดศีลผิดธรรม

ฉะนั้น กามตัณหา ภวตัณหา และวิภวตัณหา จึงเป็น
ต้นเหตุที่สำคัญ ฝังอยู่ที่ใจตลอดเวลา พาให้ใจได้ไปเกิดใน
ภพชาติน้อยใหญ่ไม่มีที่สิ้นสุด เมื่อพระองค์ทรงค้นพบตัณหาที่
พาให้เกิดเป็นภพชาติอย่างนี้ พระองค์ทรงใช้พระปัญญาญาณ
ตัดกระแสเหตุของตัณหานี้ให้หมดไปจากพระทัยจนหมดสิ้น

“สพฺเพ ธมฺมา อนตฺตาติ ยทา ปญฺญา ย ปสฺสตี อถ นิพฺพินฺหติ
ทุกฺเข เอส มคฺโค วิสุทฺธิยา เมื่อมีปัญญารู้จริงเห็นจริงในสัพพธรรม

ทั้งหลายว่าเป็นอนัตตา ในเมื่อนั้นจิตจะมีความเบื่อหน่ายคลายจากความกำหนัดยินดี ไม่มีความยึดมั่นถือมั่นว่าเป็นอัตตาตัวเรา และของของเราอีกต่อไป” คำว่าธรรมที่เป็นอนัตตานี้ ท่านผู้อ่านต้องศึกษาให้ดี มีเหตุผล ทำความเข้าใจให้ถูกต้องในความหมายให้ชัดเจน ไม่เช่นนั้นจะเข้าใจว่าเป็นนิพพานไป

คำว่านิพพานเป็นอนัตตานั่น ในยุคนี้พูดกันจะไม่รู้เรื่องกัน เหมือนกับตาบอดคลำช้าง ใครคลำถูกตรงไหนก็ว่าข้างเป็นอย่างนั้น ถกเถียงกันไม่มีใครยอมใคร ถึงคนตาดีรู้เห็นช้างทั้งตัวมาอธิบายให้บอดกลุ่มนั้นฟัง บอดก็ดันทุรังว่าตัวเองพูดถูกอยู่นั่นเอง เมื่อบอดกลุ่มนั้นรักษาตาให้หายบอดเมื่อไร จะเห็นช้างตัวจริงว่าเป็นตัวอย่างไร นี่ฉันใด ที่ถกเถียงกันว่านิพพานเป็นอนัตตา ก็ฉันนั้น ให้ผู้ที่พูดว่านิพพานเป็นอนัตตาได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์เมื่อไร คำว่านิพพานเป็นอนัตตาหรือไม่ใช่อนัตตาอย่างไรก็จะรู้เอง

ข้าพเจ้าจะให้ข้อคิดและเหตุผลในคำว่าอนัตตา มีความหมายเป็นอย่างไรให้ท่านได้ใช้วิจารณ์ญาณเอง คำว่า อนัตตา เป็นคำปฏิเสธออกมาจากอัตตา ปฏิเสธในอัตตาว่าไม่ใช่ตัวตนได้เมื่อไร จึงชื่อว่าเป็นอนัตตา ฉะนั้น อัตตาและอนัตตา อยู่ในขั้นการปฏิบัติ

อยู่ในรูปขันธ์และนามขันธ์เท่านั้น เรียกว่าธรรมที่เป็นกลาง หรือเรียกว่าสภาวะธรรมที่เป็นกลาง ไม่มีโทษภัยอะไร ที่เป็นโทษภัยได้นั้นเป็นเรื่องของกิเลสตัณหาที่มาแอบแฝงอยู่ในรูปขันธ์ และแอบแฝงอยู่ในนามขันธ์เท่านั้น ฉะนั้น รูปขันธ์และนามขันธ์ไม่ใช่เป็นตัวกิเลสตัณหาแต่อย่างใด เป็นสภาวะธรรมที่เกิดขึ้นจากเหตุ

ดังคำว่า “เอ ธมมา เหตุปฺปภาวา เตสํ เหตุ ตถาคโถ ธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นจากเหตุและดับไปเพราะเหตุ” คำว่าไม่เที่ยง หมายถึงรูปขันธ์ นามขันธ์ มีการเปลี่ยนแปลงไป คำว่าทุกข์ ก็หมายถึงใจที่มีอุปาทานที่ยึดกันอยู่ในรูปขันธ์และนามขันธ์ มีความหลงผิดว่ารูปขันธ์นามขันธ์เป็นอัตตาตัวตน

ฉะนั้น รูปขันธ์นามขันธ์จึงเป็นอนัตตาอยู่ในตัวของมัน ถึงกาลเวลารูปตายเอาไปเผาเหลือแต่กระดูก จึงหมดจากสมมติ ในรูปอัตตาไป จึงเรียกในสมมติว่าอนัตตาก็เท่านั้น ในเมื่อจิตออกจากร่างกายไป นามขันธ์ทั้งสี่คือ เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ ก็สลายตัวไป เพราะนามขันธ์ก็เป็นเพียงอาการของจิตเท่านั้น จึงเรียกว่าอนัตตาในนามขันธ์ ก็เป็นในลักษณะนี้ อนัตตาเป็นเพียงสมมติเรียกไปตามความหมดสภาพไปใน

รูปขันธ์และนามขันธ์เท่านั้น จะว่านิพพานเป็นอนัตตาก็ให้ว่ากันไป ถึงจะรู้อยู่เต็มใจ พุดไปก็ไม่มีความหมายอะไร ให้เป็นปัจจัยตั้งรู้เฉพาะตัวก็แล้วกัน

คำว่านิพพาน ต้องตีความหมายให้ชัดเจน มิใช่ว่าจะสมมติเปรียบเทียบกับกรรมหมวดนั้นหมวดนี้ นิพพาน หมายถึง อาสวะน้อยใหญ่ได้ดับสนิท ไม่มีเชื้อให้เกิดเป็นภพชาติอีกต่อไป นิพพานไม่มีในสิ่งใดและไม่เป็นในสิ่งใด นิพพานเป็นเพียงคำบาลีเรียกไปตามสมมติบัญญัติ เป็นชื่อแห่งความดับอันสนิทของอาสวะเท่านั้น นิพพานไม่มีเหตุปัจจัยเชื่อมโยงกับหมวดกรรมอะไร และไม่มีในสมมติอะไรเพราะได้หลุดพ้นไปแล้ว จะว่าวิมุตติก็เป็นชื่อแห่งความหลุดพ้นเท่านั้น ผู้อ่านทั้งหลาย เมื่อท่านได้อ่านที่ใดในคำว่านิพพานเป็นอนัตตานี้ ท่านอย่าไปวิจยวิจารณ์ให้ปวดสมอง อ่านอย่างไรนิพพานก็ไม่เกิดขึ้นที่ใจท่านอยู่นั่นเอง เมื่อท่านได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์แล้ว นิพพานเป็นอนัตตาหรือไม่เป็นอนัตตาท่านจะรู้เอง ในช่วงนี้อย่าไปวิจยวิจารณ์ให้เสียเวลา

ฉะนั้น การใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้เห็นในอัตตาตัวตน ให้เป็นอนัตตานี้อยู่ เมื่อใจได้ยอมรับตามความเป็นจริงเมื่อไร

ในเมื่อนั้นใจก็จะคลายออกจากความยึดมั่นถือมั่นในอัตตาทันที เมื่อพระองค์ทรงใช้พระปัญญาพิจารณารอบรู้ในอัตตาให้เป็น อนัตตาตามความเป็นจริงอยู่อย่างนี้ จึงเรียกว่าการเจริญใน วิปัสสนา เมื่อมีความรู้เห็นแจ่มแจ้งชัดเจนละเอียดมากขึ้น จึงได้ เรียกคำหนึ่งว่าวิปัสสนาญาณ หรือเรียกว่าภาวนามยปัญญา ก็เป็นในลักษณะนี้

พระองค์ผนวชมา ๕ ปีกว่า จึงได้ทรงค้นพบแนวทางปฏิบัติ ที่ถูกต้อง ก็อยู่ในช่วงนี้เอง ไม่มีใครเป็นครูอาจารย์มาแนะนำ สอนให้แก่พระองค์แต่อย่างใด พระองค์ทรงใช้พระสติปัญญา พิเคราะห์จนเกิดความรู้เห็นตามความเป็นจริงด้วยพระองค์เอง ที่เรียกว่ามีปัญญาตรัสรู้หรือริยสัจสี่ก็เป็นในลักษณะนี้ การอ่าน ประวัติของพระพุทธเจ้าจากเริ่มต้นจนถึงวันตรัสรู้ ถ้าใช้ปัญญา พิเคราะห์ให้มีเหตุผลที่ดี จะมีความเข้าใจได้อย่างชัดเจน ก่อนที่ พระองค์จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า ในช่วงนี้มีความสำคัญมาก อยากให้ผู้ปฏิบัติทั้งหลายได้ศึกษาให้เข้าใจ เพื่อจะได้เอาเป็น แบบอย่างตามแนวทางการปฏิบัติของพระองค์อย่างถูกต้อง

พุทธโศตวจริงมีไว้ การแก้คำมรกรรม

พุทธโศตวจริงจะเกิดขึ้นได้เนื่องจากสติปัญญา มีสัมมาทิฐิ
ความเห็นชอบ เป็นศุณย์รวมให้เกิดเป็นสัมมาปฏิบัติ หมวดธรรม
อื่นๆ ก็จะเป็นไปในความถูกต้องทั้งหมด แม้องค์มรรคอีก ๗ ข้อ
ก็มารวมอยู่ในสัมมาทิฐิ ความเห็นชอบนี้ทั้งหมด สัมมาทิฐิ
ความเห็นชอบนี้ได้ตัดขาดจากมิจฉาทิฐิ ความเห็นผิด ให้หมด
ไปจากใจได้อย่างสิ้นเชิง ไม่มีความเห็นผิดในสิ่งใดๆ แฝงอยู่ที่ใจ
นี้เลย พุทธโศตวเป็นอุบายวิธีปฏิบัติ มี ๒ วิธี

๑. เป็นอุบายในรูปแบบสมณะ ที่เรียกว่าทำสมาธิให้จิต
มีความสงบตั้งมั่น ตามที่พวกเราทั้งหลายได้ปฏิบัติกันอยู่ในขณะนี้

๒. เป็นอุบายวิธีในการเจริญวิปัสสนา

จะได้อธิบายพุทโธในรูปแบบของสมณะก่อน พุทโธในวิปัสสนาจะได้อธิบายต่อไป เพื่อผู้ศึกษาจะไม่เกิดความสับสน จะเข้าใจในวิธีปฏิบัติได้เลยว่า พุทโธในวิธีทำสมาธิทำอย่างนี้ การเจริญวิปัสสนาเป็นอย่างนี้

จะได้อธิบายในข้อ ๑ คำว่าพุทโธในรูปแบบสมถกรรมฐาน ที่พวกเราทั้งหลายได้ปฏิบัติกันอยู่ในที่ทั่วไป ที่จริงแล้วการทำสมาธิให้จิตมีความสงบตั้งมั่นนั้น จะเอาอุบายใดมานึกก็ได้ เพื่อให้สติระลึกอยู่กับคำบริกรรมนั้นๆ ข้อสำคัญให้จิตมีความสงบตั้งมั่นได้ เพราะเป็นอุบายฝึกสติ ความระลึกได้ สัมปชัญญะ ความรู้ตัวเท่านั้น จะให้เกิดความรู้แจ้งเห็นจริงมีความรอบรู้สรรพสังขารทั้งหลายไม่ได้เลย เช่น นึกคำบริกรรมว่าพุทโธ ก็เป็นเพียงฝึกสติสัมปชัญญะ ให้จิตมีความสงบตั้งมั่นได้เหมือนคำบริกรรมอื่นๆ พุทโธเป็นชื่อของผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน จะรู้ตื่นเบิกบานอย่างไร ท่านจะได้เข้าใจในหนังสือเล่มนี้ ท่านจะได้รู้ในความหมายได้อย่างถูกต้อง

การนึกคำบริกรรมทำสมาธิเป็นอุบายห้ามความคิด ดังบาลีว่า “อติตํ นานวาคเมยย นปปฏิกังเข อนาคตํ ปจจุปฺปนฺนญจ โย ธมฺมํ ตตฺถ ตตฺถ วิปสฺสตี” อารมณฺ์ในอดีตที่ผ่านไปแล้ว

อย่าได้คำนึงคิดถึง จะเป็นอารมณ์ที่ชอบใจหรือไม่ชอบใจ
อย่าไปคิดปรุงแต่งในอารมณ์นั้นๆ อารมณ์ที่จะเป็นไปในอนาคต
ที่ได้คาดการณ์เอาไว้อย่างไร ให้มีสติห้ามใจ อย่าไปคิดถึงใน
สิ่งคาดหมายเอาไว้ ให้มีสติระลึกรู้อยู่ในอารมณ์ปัจจุบัน

ในขณะที่หายใจเข้า ให้มีสติระลึกรู้ว่ายหายใจเข้า ในขณะที่
หายใจออก ให้มีสติระลึกรู้ว่ายหายใจออก หรือจะเสริมคำ
บริกรรมว่าพุทโธเข้าไปอีกก็ได้ เช่น หายใจเข้านี้กว่า พุท หายใจ
ออกนี้กว่า โธ ให้นึกอยู่อย่างนี้ต่อเนื่องกันอยู่เสมอ ในขณะที่
คำบริกรรมทำสมาธิ ให้มีสติกำหนดทำใจเอาไว้ว่าเราไม่มีภาระ
ความผูกพันในสิ่งใดๆ ทำตัวเหมือนเราอยู่คนเดียวโดดเดี่ยวใน
ปัจจุบัน ทำใจไม่ให้อยากรู้อยากเห็นในสิ่งใดๆ ให้หายใจเข้า
หายใจออกตามปกติ

อย่าเพ่งสติบีบบังคับใจตัวเอง ถ้าเพ่งสติบีบบังคับใจมากไป
จะเกิดความกดดัน จะทำให้ใจมีความแปรปรวนเกิดขึ้นได้
แล้วส่งผลออกมาทางกายเป็นในลักษณะตึงเครียดปวดเมื่อยศีรษะ
ขึ้นมาได้ หรือแน่นหน้าอกทำให้ร่างกายผิดปกติไป ไม่เช่นนั้น
ก็จะเกิดสังขารหลอกใจเป็นนิมิตรู้นั้นเห็นนี้ขึ้นมา การภาวนาจะ
เสียหลัก ใจจะหักเหไปตามในสิ่งที่เกิดขึ้นทันที

การใช้คำบริกรรมทำสมาธินี้ได้อธิบายในหนังสือสัมมาทิฐิ เล่ม ๒-๓ ไว้แล้ว อุบายการทำสมาธิที่ถูกและทำสมาธิผิดเป็นอย่างไรให้ท่านได้ศึกษาให้เข้าใจ แล้วนำไปปฏิบัติให้ถูกกับจริตนิสัยของตัวเอง จำเป็นที่สุดผู้ทำสมาธิต้องรู้จักนิสัยตัวเองว่าเป็น นิสัยอะไร เพื่อจะได้ทำสมาธิให้ถูกกับนิสัยตัวเราได้

เช่น ผู้มีนิสัยปัญญาวิมุตติทำสมาธิได้เพียงตั้งใจมั่นเท่านั้น จะทำสมาธิให้ลึกลงไปในความสงบทำได้ยากมาก หรือทำไม่ได้เลย ผู้มีนิสัยปัญญาวิมุตตินี้จะทำได้เพียงสมาธิตั้งใจมั่นได้เท่านั้น จากนั้นก็อยากจะคิดในเรื่องนั้นเรื่องนี้ ถ้าไม่มีอุบายธรรมให้คิด ก็จะคิดไปตามกระแสโลก ที่เรียกว่าจิตฟุ้งซ่าน ก็เป็นลักษณะนี้ จะเกิดความหงุดหงิดรำคาญ ทำสมาธิต่อไปอีกไม่ได้เลย ตัวเองมีความต้องการทำสมาธิความสงบ เมื่อทำสมาธิสงบไม่ได้ ก็เกิดการท้อถอยถอดใจ นี่คือผู้ทำสมาธิไม่รู้จักนิสัยตัวเอง จึงเสียเวลา ไม่ได้รับประโยชน์อะไร

ตัวเองเป็นนิสัยปัญญาวิมุตติ เมื่อสมาธิเพียงตั้งใจมั่นได้เท่านั้นก็พอแล้ว เมื่ออยากจะคิด ก็ให้น้อมใจไปทางปัญญาในทางธรรมได้เลย แต่ปัญญานั้นต้องเตรียมการคิดล่วงหน้าเอาไว้ เมื่อออกจากสมาธิตั้งใจมั่นมา ก็น้อมไปทางปัญญาต่อเนื่องกัน

ได้เลย การภาวนาก็จะก้าวหน้าไปด้วยดี

ผู้มีนิสัยเจโตวิมุตติ มีนิสัยไม่ชอบคิดในเรื่องอะไร จะมาฝึกใจให้คิดในเรื่องอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ให้เป็นไปในความจริงอย่างไร ก็พิจารณาไม่ได้ เพราะนิสัยเป็นเจโตวิมุตติ อยากทำสมาธิให้มีความสงบต่อไป เมื่อจิตได้ถอนออกจากความสงบมาแล้ว ก็มาอยู่ในอุเบกขา ความวางเฉย ไม่อยากคิดพิจารณาในทางปัญญาเลย เพราะกลัวเกิดความฟุ้งซ่าน อีกไม่นานความสงบของสมาธิก็เสื่อมไป แล้วทำสมาธิความสงบใหม่ วนเวียนอยู่อย่างนี้ การภาวนาก็ไม่ก้าวหน้าไปถึงไหนเลย เหมือนคนตาบอดพายเรืออยู่ในสระ จะวนเวียนไปมาอยู่ในที่แห่งเดียว ทั้งที่มีทางออกเปิดกว้างอยู่แล้วก็ไม่เห็น นี่ฉันใด ผู้ไม่มีปัญญารอบรู้ในวิธีทำสมาธิ ก็เป็นฉันนั้น ในที่สุดก็เป็นโมหสมาธิ หลงความสุใจที่เกิดจากสมาธิความสงบต่อไป

ในสมัยครั้งพุทธกาล ผู้มีนิสัยปัญญาวิมุตติมีจำนวนมาก แม้ในยุคนี้ผู้มีนิสัยปัญญาวิมุตติก็มีจำนวนมากเช่นกัน ผู้มีนิสัยปัญญาวิมุตตินี้เป็นนิสัยชอบสังเกต ชอบคิดชอบวิจัยวิจารณ์ในเรื่องต่างๆ ไปตามกระแสโลก ถ้าได้มาปฏิบัติในทางธรรม และรู้วิธีในการคิดในทางธรรม และปฏิบัติที่ถูกต้อง การปฏิบัติก็จะ

มีความก้าวหน้าไปด้วยดี ถ้าบารมีพร้อมแล้ว จะได้บรรลุธรรม
ในชาตินี้ได้เลย ผู้ปฏิบัติทั้งหลาย ถ้ารู้ว่าเราเป็นนิสัยปัญญาวิมุตติ
ให้เราได้ฝึกคิดพิจารณาในทางธรรมตามความเป็นจริง ลงสู่อินจัจจ
ทุกขัง อนัตตา ให้มากที่สุด หากเหนื่อยในการคิด ก็ให้หยุดพัก
ทำสมาธิตั้งใจมั่นเอาไว้ เมื่อมีกำลังใจอยากจะคิด ก็ไปคิดพิจารณา
ต่อกันไปได้เลย การปฏิบัติก็จะรุดหน้าไปด้วยดี เพราะรู้จักทำสมาธิ
ที่มีความเหมาะสมแก่ตัวเอง สติปัญญาเราก็ได้เตรียมพร้อมอยู่แล้ว
เรียกว่าเป็นผู้มีสติ สมาธิ ปัญญา ที่มีความสมดุลกัน

การฝึกสมาธิ ต้องวางทิศทาง ไว้ล่วงหน้า

จากนี้ไปเราต้องฝึกคิดพิจารณาด้วยปัญญาในทางธรรม ให้ถูกต้องตามความจริงไว้ให้ดี อย่างกลัวความฟุ้งซ่าน ถ้าใช้ปัญญาพิจารณาในทางธรรมอยู่ ความฟุ้งซ่านก็จะไม่เกิดขึ้น จะเป็นปัญญาล้วนๆ ไม่มีฟุ้งซ่านแต่อย่างใด ถ้ามีเรื่องอดีตที่จะต้องคิด ก็พิจารณาลงสู่ไตรลักษณ์ทั้งหมด เรื่องใดควรคิดลงสู่อนิจจัง เรื่องใดควรคิดลงสู่ทุกขัง เรื่องใดควรคิดลงสู่อนัตตา นี่เป็นวิธีฝึกปัญญาให้เกิดขึ้นแก่ตัวเอง แม้แต่เรื่องของความสุขในทางโลก ก็ให้คิดพิจารณาว่าเป็นสิ่งที่จะให้เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ทั้งนั้น

การพิจารณาเรื่องอนัตตา ต้องเข้าใจในคำว่าอัตตาให้ตีแยกเป็นธาตุสี่ คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุลม ธาตุไฟ ให้ทำ

ความเข้าใจว่าเป็นเพียงธาตุอาศัยในชั่วชีวิตหนึ่งเท่านั้น คิดพิจารณาแยกแยะออกเป็นชิ้นเป็นส่วน จนรู้ชัดเห็นชัดได้ด้วย ปัญญาเราเองว่าไม่มีธาตุสี่เป็นตัวตนแต่อย่างใด ทุกอย่างเป็นเพียงสมมติว่าตนเท่านั้น นี่เป็นการคิดพิจารณาเพื่อทำลายความยึดมั่นถือมั่นให้หมดไปจากใจ ส่วนปลีกย่อย เช่น ผม ขน เล็บ ฟัน หนัง เนื้อ เอ็น กระดูก เยื่อในกระดูก ม้าม หัวใจ ตับ ปอด ไข้ใหญ่ ไข้เล็ก อาหารใหม่ อาหารเก่า เอามาพิจารณาลงสู่ธาตุดินทั้งหมด แม้แต่วัตถุสมบัติที่มีอยู่ ก็ให้พิจารณาลงสู่ธาตุดินเช่นกัน ทุกอย่างเป็นเพียงปัจจัยที่อาศัยในขณะที่เรามีชีวิตอยู่เท่านั้น

คำว่าอัตตัตถ์ตนมี ๒ อย่าง

๑. รูปอัตตตา คือธาตุสี่ตั้งได้อธิบายมาแล้ว

๒. นามอัตตตา คือเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ

ก็ให้พิจารณาลงสู่อันิจจัง ทุกขัง อนัตตา การคิดพิจารณาให้เป็นปัญญาของตัวเอง จึงจะเกิดความแยกคายได้ ถ้าคิดไปตามตำรา ถึงจะคิดพิจารณาได้อย่างถูกต้อง ก็เป็นเพียงถูกต้องไปตามตำราเท่านั้น จะไม่เกิดความแยกคายหายสงสัยภายในใจได้เลย การคิดพิจารณาในเวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ

ต้องพิจารณาให้ถูกกับความหมายว่ามีเหตุปัจจัยเชื่อมโยงกันอย่างไร ตนในรูป ตนในนาม มีความเชื่อมโยงเป็นเหตุให้เกิดความสัมพันธ์กันอย่างไร ให้เราใช้ความสามารถด้วยสติปัญญาเป็นของตัวเอง ไม่จำเป็นต้องให้ถูกต้องไปตามตำราทุกประโยคไป ไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นปัญญาในสัญญาความจำมาไปเสียทั้งหมด จะไม่เป็นปัญญาที่เป็นของตัวเองแต่อย่างใด คำว่า “ตนแลเป็นที่พึ่งของตน” ต้องพึ่งสติปัญญาและความสามารถของตัวเองได้

ผู้มีนิสัยปัญญาวิมุตติและเจโตวิมุตติทำสมาธิได้ต่างกัน ผู้มีนิสัยปัญญาวิมุตติ เมื่อนึกคำบริกรรมทำสมาธิ เป็นได้เพียงสมาธิความตั้งใจมั่นเท่านั้น จะต่อลงไปเป็นอัปปนาสมาธิ รูปฌาน อรูปฌาน ไม่ได้เลย เพราะมีนิสัยชอบคิด จะอยู่นิ่งเฉยให้เหมือนกับผู้มีนิสัยเจโตวิมุตติไม่ได้ การทำสมาธิให้จิตมีความตั้งมั่นได้เพียงเท่านี้ก็เพียงพอดีกับผู้มีนิสัยปัญญาวิมุตติ ในขณะนั้นก็มีกำลังใจอยากจะทำสมาธิแล้วโน้มไปในทางการเจริญวิปัสสนาได้เลย ตัวเองมีนิสัยปัญญาวิมุตติ แต่ไปทำสมาธิเพื่อให้เกิดความสงบ นี้เรียกว่าทำสมาธิไม่รู้จักนิสัยของตัวเอง เป็นความโง่เขลาไม่มีความฉลาดในการทำสมาธิแต่อย่างใด คนอื่นเขาทำสมาธิความสงบได้ก็เพราะเขามีนิสัยเจโตวิมุตติ เรามีนิสัย

ปัญญาวิมุตติ ทำสมาธิมีความตั้งใจมั่นได้เท่านี้ก็พอ เมื่อใจเรา
 อยากจะคิดในเรื่องอะไร ให้เอาเรื่องนั้นมาเป็นอุบายในการใช้
 กับปัญญา พิจารณาให้เป็นไปในอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา การฝึก
 คิดพิจารณาอยู่อย่างนี้บ่อยๆ จะเกิดความเคยชินในการใช้ปัญญา
 ไม่ต้องไปวิตกกังวลว่าจะเกิดความฟุ้งซ่านอีกต่อไป นี้เรียกว่า
 ผู้ทำสมาธิมีความฉลาดรอบรู้เฉพาะตัว ตัวเองฟังตัวเองได้

ผู้มีนิสัยเจโตวิมุตติปฏิบัติดังนี้ ในขณะที่จิตจะเริ่มถอนออก
 จากความสงบนี้ ตั้งสติให้ดี มีความระวังอย่าให้จิตถอนออก
 จากความสงบทั้งหมด กำหนดสติทำความรู้สึกในสมาธิตั้งใจมั่น
 จากนั้นให้น้อมไปพิจารณาทางปัญญาได้เลย ปัญญาที่จะนำ
 มาคิดพิจารณานี้มีความสำคัญมาก ถ้าไม่เตรียมการฝึกปัญญา
 เอาไว้ จะมีปัญหา จะเอาปัญญามาคิดเชื่อมโยงต่อสมาธิไม่ได้
 เลย อยากจะอยู่เฉยๆ นิ่งๆ ไม่อยากจะคิดพิจารณาในเรื่องอะไร

ถ้าได้ศึกษาในตำรามาแล้ว หรือได้ฟังธรรมจากครูอาจารย์มา
 ธรรมะหมวดนั้นก็รู้ ธรรมะหมวดนี้ก็รู้ เพราะความรู้แล้วนี้เอง
 จึงไม่อยากใช้ปัญญาพิจารณาในสังขธรรมแต่อย่างใด จึงเรียกว่า
 เอาความรู้มาปิดปัญญาโดยไม่รู้ตัว คำว่ารู้แล้วนี้เอง ปัญญาจึงได้
 ปิดฉากลง

ฉะนั้น ขอให้ผู้ปฏิบัติทั้งหลายได้ฝึกคิดพิจารณาในทางธรรมเอาไว้ เมื่อออกจากสมาธิมา เราก็จะได้คิดพิจารณาในทางธรรมต่อกันไปได้เลย การฝึกคิดพิจารณาในทางธรรม ให้คิดอยู่ในหลักความเป็นจริง สิ่งใดก็ตามให้พิจารณาลงสู่อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา อยู่เสมอ จะอยู่ในที่ไหน ไปในที่ใด ทำอะไรอยู่ เห็นอะไรบ้าง ให้เอาสิ่งนั้นมาเป็นอุบายในการฝึกปัญญา

การฝึกปัญญานี้ให้ฝึกคิดพิจารณาตามปกติธรรมดา ไม่ต้องอ้างกาลเวลาว่าต้องทำสมาธิให้จิตมีความสงบเสียก่อน เพราะการฝึกปัญญาฝึกในที่ไหนก็ได้ เหมือนการฝึกกีฬาชกมวย เขาจะฝึกชกนอกเวทีก่อนมิใช่หรือ เมื่อมีความชำนาญในการฝึกซ้อมดีแล้ว จึงขึ้นชกบนเวทีจริงในภายหลัง แม้กีฬาทุกประเภทก็ต้องมีการฝึกล่วงหน้าก่อนทั้งนั้น นี่ฉันใด การฝึกปัญญา ก็ฉันนั้น

ในโลกนี้ทุกกระเบียดนิ้วนำมาใช้เป็นอุบายในการฝึกปัญญา ได้ทั้งนั้น เราได้เห็นคนแก่ คนเจ็บป่วย และคนตาย นำมาเป็นอุบายในการฝึกปัญญา คิดพิจารณาตามความเป็นจริงตามกฎธรรมชาติ ได้ทั้งหมด แม้แต่สัตว์ดิรัจฉานทุกประเภท มีการเกิดขึ้นแล้วต้องแก่เจ็บตายด้วยกันทั้งสิ้น แล้วโอปนยิโก น้อมเอาธาตุสี่ของสัตว์ทั้งหลายเหล่านั้นมาเทียบกับธาตุสี่ของเรา พิจารณาให้เป็นไป

ในลักษณะเดียวกัน สัตว์ทั้งหลายมีการเกิดแก่เจ็บตายอย่างไร มีความเนาเปื่อยสกปรกโสโครกอย่างไร ก็น้อมเข้ามาหาตัวเอง ให้พิจารณาตามความเป็นจริงว่า เราก็จะเป็นเหมือนสัตว์ทั้งหลาย เหล่านั้น แม้แต่เห็นต้นไม้ใบหญ้าที่มีการเปลี่ยนแปลงเป็น อนิจจัง ความไม่เที่ยงอย่างไร ก็ให้น้อมเข้ามาหาตัวเองว่า ธาตุสี่เราก็มีการเปลี่ยนแปลงเหมือนต้นไม้ใบหญ้านี้เช่นกัน

การฝึกคิดพิจารณาในลักษณะอย่างนี้ อย่าหวังผลอะไร ตอบแทน ว่าต้องละกิเลสอย่างนั้น ละตัณหาอย่างนี้ มีการปล่อยวางละถอนความยึดมั่นถือมั่นอะไรเลย เพราะขณะนี้อยู่ในช่วง ฝึกปัญญาพิจารณาให้ถูกต้องตามหลักความเป็นจริงเท่านั้น เหมือนการฝึกงานในทางโลก อย่าไปหวังผลตอบแทนอะไร เป็นเพียงเราฝึกงานเพื่อประสบการณ์ให้เกิดความชำนาญเท่านั้น นี่ฉันใด การฝึกปัญญาให้มีความชำนาญ ก็ฉันนั้น

ปัญญาที่เราฝึกไว้ดีแล้วนี้เองจึงเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง เมื่อเรา ทำสมาธิให้จิตมีความตั้งมั่นแล้ว เราจะน้อมไปพิจารณาในทาง ปัญญาที่เราได้ฝึกไว้แล้วเป็นอย่างดี ยิ่งปฏิบัติในลักษณะนี้ให้ มีความต่อเนื่องกันอยู่บ่อยๆ ใจก็จะค่อยรู้เห็นตามความเป็นจริง ในสังขารมชัดเจนมากขึ้น นี้เองจึงเรียกว่าปัญญาเกิด คือเกิด

ความเข้าใจ เกิดความเห็นชอบที่ถูกต้องตามหลักความเป็นจริง มิใช่ว่าทำสมาธิจิตมีความสงบแล้ว ปัญญาจะเกิดขึ้นเหมือนเปิด สวิตซ์ไฟฟ้า หรือเหมือนจุดไฟดอกแตกกระจายสว่างไสว ผู้ที่มีความเข้าใจในลักษณะนี้ ชื่อว่ามีความเห็นผิดเป็นอย่างมากทีเดียว

ในสมัยครั้งพุทธกาล ไม่มีพระอรียเจ้าองค์ใดมีปัญญาเกิดขึ้น ในลักษณะอย่างนี้เลย ประวัติของพระพุทธเจ้าและประวัติของ พระอรียเจ้าทั้งหลายมีมากมายในพระสูตร จะเป็นพระหรือ ฆราวาส ท่านเหล่านั้นเริ่มต้นการปฏิบัติอย่างไร ควรได้ศึกษาดูบ้าง เพื่อจะได้นำมาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติให้ถูกต้องต่อไป

ธรรมะในตำราเป็นเชื้อของ ความจริง

ธรรมะในตำรามีความสำคัญยิ่ง จำเป็นต้องศึกษาให้รู้และเข้าใจ เพื่อเป็นแนวทางค้นหาธรรมะตัวจริงได้อย่างถูกต้อง ที่เราต้องการอยาก رؤ้อยากเห็นอยู่ที่ตรงไหน ต้องอาศัยตำราเพื่อค้นหาธรรมะตัวจริงให้ได้ เหมือนกับแผนที่ที่จะไปในจังหวัดต่างๆ หรือแผนที่โลกทุกประเทศ จะไปในที่ไหนต้องดูแผนที่ให้เข้าใจ ไม่เช่นนั้นจะหลงทาง ไปไม่ถึงในจุดหมายตามที่เราต้องการแต่อย่างใด นี่ฉันใด ตำราเป็นแผนที่ธรรมที่พระพุทธเจ้าได้วางทิศทางไว้ดีแล้ว เป็นเส้นทางที่ตรงต่อมรรคผลนิพพาน ถ้าศึกษาไม่ดีตีความหมายในธรรมไม่ถูกต้องตามความหมายของพระพุทธเจ้าแล้ว การปฏิบัติก็จะผิดทางไม่เป็นไปในมรรคผลนิพพาน ก็ฉันนั้น

วิธีปฏิบัติผิดและวิธีปฏิบัติถูก พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้วเป็นอย่างดี มีความชัดเจนมากทีเดียว ผู้ศึกษาและปฏิบัติธรรมต้องพิจารณาให้ดี ถ้าตีความหมายในธรรมไม่ถูก ก็จะเกิดความเห็นผิดไปได้ เมื่อนำไปสอนใคร ก็จะทำให้ผู้ปฏิบัติเกิดความเห็นผิดเข้าใจผิดไป จะมีปัญหาเป็นอุปสรรค การปฏิบัติไม่มีความก้าวหน้าแต่อย่างใด เมื่อปฏิบัติไปก็จะเกิดความสับสนวุ่นวนไปมา หาทางออกไม่ได้เลย ฉะนั้น การศึกษาธรรมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

เมื่อรู้และเข้าใจในธรรมได้ดีแล้ว จำเป็นที่สุดคือเราต้องมาศึกษาตัวเองว่าเรามีปัญหาอะไรที่จะต้องแก้ไข จะเอาหมวดธรรมอะไรมาแก้ไขให้ปัญหาในตัวเราให้หมดไปได้ เหมือนกับหมอรักษาคนป่วย หมอต้องรู้จักยาที่ดี และรู้จักโรคของคนป่วยว่า จะรักษาด้วยยาตัวไหน โรคจึงจะหายไปได้ ต้องเอายาประเภทนั้นมารักษาให้ต่อเนื่องกัน โรคนั้นก็หายไปในี่ฉับใด ผู้ปฏิบัติต้องเลือกเอาหมวดธรรมนั้นๆ มาปฏิบัติให้ถูกกับปัญหาภายในใจของตัวเอง ก็ฉับนั้น ปัญหาต่างๆ ที่มีความเรื้อรังมากก็จะคลี่คลายหายไปจากใจได้อย่างแน่นอน

กาย วาจา ใจ เป็นก้อนธรรมอยู่แล้ว แม้ตำราที่เราศึกษาอยู่

ก็เป็นเรื่องของตัวเรานี้ทั้งนั้น เช่น ความโลภ ความโกรธ ความหลง เรื่องกิเลสราคะตัณหาทั้งหมดนี้ มีอยู่ในตัวเรานี้ทั้งหมด นี่คือ ธรรมชาติจริง ที่เขียนไว้ในตำราทั้งหมดเป็นเพียงชื่อของธรรมเท่านั้น ถ้าไม่รู้ความผิดความชั่วร้ายของตัวเองว่าเป็นอย่างไร ความรู้ในหมวดธรรมที่เรียนมากก็จะแก้ปัญหาของตัวเองไม่ได้เลย หรือจะมานึกค่าบริการรวมว่าพุทฺโธๆ เพื่อกำจัดให้กิเลสตัณหา น้อยใหญ่ได้หมดไปจากใจก็เป็นไปไม่ได้

วิธีการนึกค่าบริการทำสมาธิให้จิตมีความสงบนี้ เป็นเพียง อุบายวิธีหลบปัญหาไปได้ชั่วคราวเท่านั้น เหมือนหินทับหญ้า เอาไว้ หญ้าก็ไม่เกิด เมื่อเอาหินออกไป หญ้าก็จะเกิดขึ้นในที่นั้นๆ นี้ฉันใด ในเมื่อจิตมีความสงบในสมาธิอยู่นั้น กิเลสตัณหา น้อยใหญ่ เหมือนไม่มีในใจ ในเมื่อจิตได้ถอนออกจากสมาธิความสงบแล้ว กิเลสตัณหา น้อยใหญ่เกิดขึ้นที่ใจตามเดิม ก็ฉันนั้น

สติปัญญาเป็นเหตุให้เกิดพุทธโธ

สติปัญญามีความสำคัญ เป็นอุบายวิธีที่จะให้เกิดเป็นพุทธโธ จะเกิดอย่างไรนั้น ท่านผู้อ่านจงศึกษาในหนังสือเล่มนี้ให้ตี มีเหตุผลเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจ การปฏิบัติอย่างไรผิด การปฏิบัติอย่างไรถูก เราจะได้รู้ ในครั้งที่ผ่านมา พวกเราพากัน เข้าใจว่า นึกคำบริกรรมทำสมาธิ จิตมีความสงบแล้วปัญญาจะ เกิดขึ้น นี่เป็นวิธีการสอนและปฏิบัติกันอยู่ในยุคปัจจุบัน

ฉะนั้น ขอให้พากันศึกษาประวัติของพวกดาบสฤๅษีดูบ้าง หรือศึกษาประวัติของพระพุทธเจ้า เมื่อครั้งพระองค์ทรงทำสมาธิ ความสงบอยู่กับดาบสทั้งสองให้เข้าใจ ในยุคนั้นทำไมปัญญา จึงไม่เกิดขึ้นจากความสงบนั้นเล่า ดาบสทั้งสองก็ทำสมาธิมี ความสงบอย่างเต็มที่ พระพุทธองค์ก็ทรงทำสมาธิมีความสงบ

อย่างถึงที่สุด ทำไมปัญญาจึงไม่เกิดกับตาบทั้งสอง ทำไมพระปัญญาจึงไม่ทรงเกิดขึ้นแก่พระองค์

ในยุคนี้พากันทำสมาธิความสงบด้วยวิธีไหน ปัญญาจึงเกิดขึ้นที่ใจได้ ในยุคนี้มีการสอนกันด้วยวิธีนี้มานาน มีใครบ้างที่มีปัญญาได้เกิดขึ้นจากสมาธิความสงบได้ แล้วว่าเกิดอย่างไร อย่าเข้าใจลอยๆ ที่ขาดเหตุผลโดยไม่มีพยานบุคคลมาอ้างอิงได้

ฉะนั้น ควรได้ศึกษาประวัติของพระอริยเจ้าทั้งหลายในสมัยครั้งพุทธกาลดูบ้าง เรื่องของพระอริยเจ้าทั้งหลายอยู่ในพระสูตรมีทั้งพระและฆราวาสมากมาย ก่อนท่านเหล่านั้นจะได้บรรลุปะเป็นพระอริยเจ้า เริ่มต้นมีการปฏิบัติอย่างไร เราจะได้เกิดความรู้ขึ้นได้บ้าง

ในช่วงนั้นพระองค์ผนวชมาได้ ๕ ปีกว่า ทรงทำสมาธิความสงบมาตลอด พระปัญญาไม่ได้เกิดขึ้นเลย เมื่อพระองค์ทรงรับข้ามธุปายาสจากนางสุชาดา ฉันทแล้วทรงเอาถาดทองคำเสี่ยงทายในแม่น้ำเนรัญชรา เห็นถาดทองคำลอยทวนกระแสน้ำ พระองค์จึงทรงใช้ความคิดในทางปัญญาเป็นครั้งแรก ก็อยู่ในที่แห่งนี้

พระองค์ทรงเอาถาดทองคำมาเป็นอุบายในการคิด พระองค์ทรงน้อมเอาถาดทองคำเข้ามาหาพระทัยพระองค์ว่า “หากใจได้

ทวนกระแสของกิเลสตัณหาไปได้ ก็จะได้ถึงที่สุดหลุดพ้นจากการเกิดแก่เจ็บตายนี้ไปได้ ถ้าใจลอยไปตามกระแสโลกนี้อยู่ตราบไต ก็จะเกิดแก่เจ็บตายไม่มีที่สิ้นสุดลงได้”

ในช่วงนั้นพระองค์ไม่ได้ทรงทำสมาธิความสงบแต่อย่างใด พระองค์ทรงใช้พระปัญญาพิจารณาในเหตุผลตามความเป็นจริง นั่นคือตัณหา คือความอยาก เป็นเหตุให้เกิดทุกข์ เมื่อตัณหาความอยากมีในใจอยู่เมื่อไร ก็จะทำให้เกิดตายๆ ไม่มีที่สิ้นสุด ความเห็นอย่างนี้เองจึงเรียกว่าปัญญาเกิดที่ถูกต้อง เป็นสายกลาง สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปो การดำริพิจารณามีความถูกต้องชอบธรรม ในลักษณะอย่างนี้เอง พุทธโธเริ่มเกิดขึ้นแล้วแก่พระองค์

คำว่าพุทธโธเกิด มิใช่ว่าจะเกิดพรึบพรັบขึ้นทีเดียว สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบรู้อริยเห็นจริงในสัจธรรมระดับไหน พุทธโธ คือ รู้ ตื่น เบิกบานภายในใจ ก็มีความรู้สึกตัวอยู่ในขณะนั้น

พระองค์ทรงค้นพบแนวทางที่จะตรัสรู้ด้วยพระปัญญา พระองค์เอง ไม่มีใครเป็นครูอาจารย์สอนสัจธรรมให้แก่พระองค์แต่อย่างใด จึงเรียกว่าทรงมีพระปัญญาตรัสรู้อริยสัจสี่แจ่มแจ้งประจักษ์ด้วยพระองค์เอง จนถึงวันตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า จึงเป็นพุทธโธ

ได้เกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์เต็มที่

การอธิบายในขั้นตอนเพียงเท่านี้ ก็พอเข้าใจได้ว่า สติปัญญาเป็นต้นเหตุให้เกิดพุทโธ และมีขั้นตอนอื่นๆ ที่จะได้ อธิบายต่อไป จะมีเหตุผลเป็นองค์ประกอบรองรับไว้อย่างชัดเจน เพื่อศึกษาและปฏิบัติตามให้มีความถูกต้องชอบธรรม จะหายสงสัยในอุบายการปฏิบัติไปได้

ธรรมะในตำราทั้งหลายเหมือนกับไม้ซุงทั้งท่อน ก่อนจะ นำมาสร้างบ้านอาคารตู้เตียงอย่างไร ต้องเอาไม้ซุงนั้นมาแปรรูป ตามขนาดที่ต้องการใช้กับงานนั้นๆ นี่ฉันทิ ธรรมะมีจำนวนมาก ต้องแยกออกมาปฏิบัติตามความเหมาะสมของตัวเอง เฉพาะคำว่า พุทโธ ต้องตีความหมายให้เข้าใจ มิใช่ว่ารู้อะไรจะเป็นพุทโธไป เสียทั้งหมด คำว่า รู้ ตื่น เบิกบาน ในตำราทุกคนได้ศึกษามาแล้ว ในภาคปฏิบัติยังไม่ตรงต่อความหมาย คำว่ารู้ มิใช่จะรู้ไปตามตำรา หรือรู้จากครูอาจารย์อธิบายให้ฟังแต่อย่างใด เป็นความรู้ที่เกิด จากความเห็นชอบ เป็นปัญญาของตัวเองโดยเฉพาะ ดังได้ ยกตัวอย่างของพระพุทธเจ้ามาเป็นพยานบุคคล เป็นหลักฐาน ที่เชื่อถือได้อย่างชัดเจน หรือพระอริยสาวกทั้งหลาย จะเป็น ผู้รู้ ผู้ตื่น ผู้เบิกบาน ในธรรมได้ ก็เนื่องจากปัญญาความรอบรู้

เฉพาะตัวทั้งนั้น

ทุกคนมีปัญญาอยู่ในตัวอยู่แล้ว สัจธรรมความจริงก็มีอยู่ในตัวเช่นกัน แต่ไม่มีอุปายในการใช้ประกอบปัญญาของตัวเองเท่านั้น เหมือนกับพระองค์ที่ทรงทำสมาธิอยู่กับดาบสทั้งสองในครั้งนั้น พระองค์ไม่ได้ทรงมีเหตุเป็นอุปายในการใช้ปัญญาเลย ทั้งที่พระองค์ทรงมีพระปัญญาอยู่ในพระทัยพระองค์เต็มเปี่ยมแล้ว เมื่อทรงเห็นธาตุทองค้ำลอยทวนกระแสน้ำเท่านั้น พระองค์ทรงมีอุปายให้คิดพิจารณาในทางปัญญาทันที

พวกเราก็เช่นกัน ปัญญามีอยู่แล้ว ไม่หาเหตุหาอุปายมาคิดพิจารณา ปัญญาเรามีอยู่ ก็ไม่รู้จักคิดพิจารณาในทางธรรมแต่อย่างใด การคิดไปตามกระแสโลก มีอุปายในการคิดได้ดีมาก แต่การคิดในทางธรรม ปัญญาจะตีบตันทันที

ในยุคนี้สมัยนี้ การภาวนาปฏิบัติจะรู้จักเพียงการทำสมาธิให้จิตมีความสงบเท่านั้น เป็นวิธีพักใจ ห้ามการคิดไปได้ในชั่วขณะหนึ่งเท่านั้น เมื่อออกจากสมาธิความสงบแล้ว ก็จะปล่อยใจไปตามกระแสโลกโดยไม่มีขอบเขตพรมแดน ความคิดแต่ละเรื่องจะเกี่ยวกับกิเลสตัณหาทั้งนั้น เป็นความคิดที่จะก่อภพก่อชาติเกิดตายอีกต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด ทำใจให้ไหลไปตามกระแสโลกอยู่

เรื่อยไป แทนที่จะใช้ความคิดนี้ให้เป็นไปในทางธรรมเพื่อทวน
กระแสโลก หาอุบายมาประกอบในการคิด ให้จิตได้เกิดความรู้เห็น
ในหลักสัจธรรมให้ต่อเนื่องกัน

ผู้ปฏิบัติเพียงเข้าใจแต่วิธีทำสมาธิเพียงอย่างเดียว ไม่เข้าใจ
ในการเจริญในวิปัสสนาแต่อย่างใด การปฏิบัติจึงได้รับผลซ้ำหรือ
ไม่ได้รับผลเลย การปฏิบัติมีแต่วนเวียนในวิธีทำสมาธิอยู่อย่างนี้
จะไม่มีความก้าวหน้าแต่อย่างใด การฝึกสติปัญญาอันเป็นสิ่ง
สำคัญยิ่ง จะทำให้ใจมีความรอบรู้ฉลาดเฉียบแหลม ทำให้ใจเกิด
ความรู้แจ้งเห็นจริงในธรรม แต่ไม่ยอมปฏิบัติกัน

พระพุทธเจ้าทรงสอนให้รู้เห็นในสัจธรรมด้วยปัญญาของ
เราเอง มิใช่ว่าอยากรู้ธรรมอะไร จะต้องอาศัยเปิดคู่มือตำรา
ถ้าเป็นในลักษณะนี้ ปัญญาจะปิดฉากลงทันที มีแต่ความรู้ใน
ตำรา ไม่มีปัญญาเป็นของตัวเองแต่อย่างใด จึงยากจะปฏิบัติให้
ก้าวหน้าต่อไปได้

การปฏิบัติจะก้าวขึ้นไปในธรรมระดับสูงมีความละเอียด
ได้นั้น จะต้องมียุปัญญาเพื่อสร้างทัศนญาณให้เกิดขึ้น “ทัศนนะ”
หมายถึง “เห็นจริง” ด้วยปัญญา “ญาณะ” หมายถึง “รู้จริง”
เนื่องจากความเห็นจริง เรียกว่าเห็นจริง รู้จริง

ถ้าเห็นก่อนรู้ จะมีความชัดเจน ไม่มีความผิดพลาดเกิดขึ้น
ถ้ารู้ก่อนเห็น จะมีความผิดพลาดได้ง่าย จะเกิดความเข้าใจผิด
ไปโดยไม่รู้ตัว

จะเอาความรู้มาตัดสินว่าถูกที่เดียวไม่ได้ เหมือนซื้อรถ
ซื้อบ้านหรือซื้ออะไรก็ตาม ต้องเห็นสิ่งนั้นก่อนว่าสภาพเป็น
อย่างไร มีความชำรุดบกพร่องเสียหายอย่างไร ต้องสำรวจตรวจดู
ให้เห็นเสียก่อนจึงซื้อที่หลัง มิใช่ว่า รู้ว่ารถ รู้ว่าบ้าน ตัดสินใจ
ซื้อเลย ถ้าเป็นอย่างนี้โอกาสมีความผิดพลาดมีสูงมาก นี่ฉันใด
ทัตสนญาณ ก็ฉันนั้น ต้องเห็นด้วยปัญญาทัตสนะก่อนจึงมี
ความแน่นอน

สังขารมใดที่ยังไม่เห็นด้วยปัญญาอย่างชัดเจน จะมีความ
รู้เกิดขึ้นมาว่า ธรรมะหมวดนั้นรู้อย่างนั้น ธรรมะหมวดนี้
รู้อย่างนี้ ถ้าเป็นในลักษณะอย่างนี้เกิดขึ้น จะเข้าข่ายใน
ญาณะของวิปัสสนูปกิเลสแน่นอน เรียกว่า รู้แต่ไม่เห็น ถึงจะรู้
ในหมวดธรรมที่ถูกต้องหรือรู้จริงในสิ่งใดก็ตาม ถ้ารู้ก่อนเห็น
จะมีความผิดพลาดได้ง่าย ถ้าเห็นก่อนรู้ จะไม่มีปัญหาอะไร
มีแต่ความถูกต้องตามความเป็นจริงทั้งหมด

ญาณทั้งสองนี้ต้องฝึกให้เกิดขึ้นพร้อมๆ กัน ทำหน้าที่ไป

พร้อมกัน เห็นสิ่งใดต้องรู้ในของสิ่งนั้น รู้สิ่งใดต้องเห็นในของสิ่งนั้น ถ้ารู้แต่ไม่เห็น จะรู้ผิดไปได้ ถ้าเห็นแต่ไม่รู้ ก็จะทำให้เห็นผิดไปได้เช่นกัน ถ้ามีความรู้ผิดก็เห็นผิดไปด้วย ถ้ามีความเห็นผิดก็รู้ผิดไปด้วย ถ้ามีความรู้ถูกต้องก็มีความเห็นถูกต้อง ถ้ามีความเห็นถูกต้องก็มีความรู้ถูกต้อง

ฉะนั้น ทัสสนญาณจึงเป็นญาณนำร่องให้แก่ญาณทั้งหลาย เช่น มัคคามัคคญาณ ปัญญาญาณ วิปัสสนาญาณ จะมีทัสสนญาณนำร่องทั้งหมด ถ้าเป็นญาณในระดับสูง มีความละเอียดมากขึ้นเท่าไร ทัสสนญาณก็มีความรู้เห็นละเอียดอ่อนมากขึ้นเท่านั้น ทัสสนญาณมีหน้าที่เบิกทางให้ญาณอื่นได้เกิดขึ้น

นิโรธญาณ และอัสวัคขยญาณ เป็นญาณที่สูง มีความละเอียดยิ่งกว่าญาณทั้งหลาย ก็ยังมีทัสสนญาณแฝงอยู่อย่างละเอียดเช่นกัน จึงเรียกว่า “ญาณทัสสนวิสุทธิ” รู้เห็นในความบริสุทธิ์อย่างสมบูรณ์

ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติต้องฝึกทัสสนญาณให้เกิดขึ้นในจุดเริ่มต้นให้ได้ ทัสสนญาณนี้จะเป็นตัวแปรทวิภูติ คือความเห็นผิดและความเห็นถูก ออกจากกัน แล้วสลัดความเห็นผิดให้หมดจากใจไป

เอาแต่ความเห็นถูกที่ชอบธรรมอย่างเดียว จึงเรียกว่าสัมมาทิฐฐิ
 ความเห็นชอบ ถ้าตั้งหลักสัมมาทิฐฐิ ความเห็นชอบ ประกอบกับ
 ทัสสนญาณ จับคู่กันได้แล้ว การปฏิบัติในอันดับต่อไปจะมี
 ความถูกต้องไปทั้งหมด จนลุล่วงถึงการได้บรรลุธรรมเป็น
 พระอริยเจ้าในขั้นนั้นๆ ต่อไป ขอให้ผู้ปฏิบัติทั้งหลายจงเข้าใจ
 ตามนี้

ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติจงสร้างพื้นฐาน “ทัสสนญาณ ” และ
 “สัมมาทิฐฐิ” ความเห็นชอบนี้ให้ได้ เพื่อตัดความสงสัยลังเลใจ
 ในอุบายธรรมที่จะนำมาป้องกันความผิดพลาดในการปฏิบัติ
 ต่อไป จึงเรียกว่านี่คือเส้นทางของอริยมรรคโดยแท้ ตัดจาก
 ความเห็นผิดให้หมดไปอย่างสิ้นเชิง เพราะการปฏิบัติผิดเป็นผล
 มาจากความเห็นผิด ความเห็นผิดเป็นผลมาจากการศึกษาใน
 ตำรามาคิด หรือได้รับข้อมูลจากครูอาจารย์มาผิด เมื่อนำมาปฏิบัติ
 ก็จะเป็นมิจฉาปฏิบัติที่ผิดๆ ต่อเนื่องกันไป จะไม่เข้าสู่เส้นทาง
 แห่งมรรคผลนิพพานแต่อย่างใด ถึงจะมีบารมีที่พร้อมแล้วใน
 การที่จะได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าในชาตินี้ ถ้าปฏิบัติผิด
 บารมีที่มีอยู่ก็จะปิดฉากลงทันที

ยกตัวอย่างดาบสทั้งสองที่เป็นอาจารย์สอนในวิธีทำ

สมาธิมาก่อนอย่างไรเล่า ครูทั้งสองมีบารมีพร้อมแล้วที่จะได้
บรรลुरुธรรมเป็นพระอรหันต์ในชาตินี้ แต่การปฏิบัติผิดที่หลงอยู่
ในความสงบ หลงอยู่ในฌานสมาบัติ เมื่อมรณภาพไปก็ได้เกิด
เป็นอรุรูปพรหมมิใช่หรือ

นี่พวกเราเป็นชาวพุทธ ก็ควรปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทาง
ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้ว ไม่ควรที่จะปฏิบัติตามแบบฉบับของ
พวกดาบสฤๅชีมากินไป ไม่เช่นนั้นเราก็จะไม่ได้บรรลุมรรคผล
นิพพานเช่นกัน เสียแรงที่ได้มาเกิดพบพระพุทธศาสนา เสียแรง
ที่มีการปฏิบัติด้วยความจริงจัง หุ่นเหตต่อการปฏิบัติอย่างเต็มที่
เสียโอกาสที่จะได้บรรลุมรรคผลนิพพานในชาตินี้ไป

ทัตสนญาณนี้จะเกิดขึ้นเฉพาะผู้ปฏิบัติที่ถูกต้องเท่านั้น
ทัตสนญาณจะอธิบายฉายภาพลักษณะอาการให้ใครๆ รู้ตามไม่ได้
เป็นเพียงความรู้สึกทางใจ เมื่อญาณนี้เกิดขึ้นเมื่อไร การพิจารณา
ในสังขารธรรมความเป็นจริงอย่างไร ก็จะมีควมแยกกายหาย
สงสัยไปได้เท่านั้น ถ้าหายความสงสัยในสิ่งใด สิ่งนั้นจะไม่เกิด
ให้มีความสงสัยได้อีก ถ้ามีความสงสัยในสิ่งนั้นอยู่อีก แสดงว่า
ยังไม่เกิดความแยกกายหายสงสัยได้เลย

ทัตสนญาณเป็นญาณพิเศษ จะเกิดขึ้นเฉพาะตัวใครตัวมัน

จะถ่ายทอดให้กับใครไม่ได้เลย เมื่อผู้ปฏิบัติมีทัศนญาณเกิดขึ้นกับตัวเองเมื่อไร จะทำลายความเห็นผิดให้หมดไปจากใจทันที จะเป็นสัมมาทิฐิฐิตามความเห็นที่ถูกต้องชอบธรรมขึ้นมาในขณะนั้น พิจารณาในสังขารธรรมใด จะมีความรู้เห็นในสังขารนั้นอย่างชัดเจนมากขึ้น จึงได้เรียกว่าโยนิโสมนสิการ เกิดความแยกคายหายสงสัยไปได้

การฝึกให้ทัศนญาณได้เกิดขึ้นที่ใจนั้นต้องฝึกสติปัญญาพิจารณาในสิ่งใดต้องมีเหตุผลมาเป็นตัวตัดสินชี้ขาด สิ่งที่เป็นอนิจจังความไม่เที่ยง ก็ให้ใจยอมรับว่าสิ่งนี้ไม่เที่ยงจริง การพิจารณาในทุกข์และเหตุให้เกิดทุกข์ ก็ให้ใจยอมรับว่าเป็นทุกข์และเป็นเหตุให้เกิดทุกข์จริงๆ การพิจารณาในอนัตตาก็ให้รู้เห็นว่าเป็นสิ่งที่หมดสภาพสลายไป ไม่มีอะไรเป็นสัตว์และบุคคลที่เป็นอัตตาตัวตนแต่อย่างใด หรือพิจารณาว่าไม่มีสมบัติอะไรเป็นของของเราอย่างแน่นอน สมบัติทุกอย่างเป็นเพียงปัจจัยอาศัยในขณะยังมีชีวิตอยู่เท่านั้น ให้ใจยอมรับว่าเราจะต้องได้พลัดพรากจากสิ่งที่เรารักนี้ไปอย่างแน่นอน

เมื่อใจยอมรับตามความเป็นจริงได้เมื่อไร นั่นคือ “ทัศนญาณ” ความเห็นจริง ความรู้จริง ได้เกิดขึ้นที่ใจเราแล้ว

ไม่ต้องไปถามใครๆ ว่าผิดหรือถูก ไม่ต้องไปหาตำรามาเปรียบเทียบก็ได้ เพราะความเห็นจริงความรู้จริงเป็นศาลตัดสินในความถูกต้องนี้ไปแล้ว

สัจธรรมบางอย่างจะต้องเห็นก่อนรู้ เรียกว่า “ทัตสนญาณ” สัจธรรมบางอย่างจะต้องรู้ก่อนเห็น เรียกว่า “ญาณทัตสสนะ” ญาณทั้งสองนี้สลับกันไปมาได้ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย เรียกว่าเห็นก่อนรู้ หรือรู้ก่อนเห็น ถ้ารู้แต่ไม่เห็น หรือเห็นแต่ไม่รู้ ถ้าเป็นในลักษณะนี้ การปฏิบัติจะมีความผิดพลาดได้ง่าย รู้อะไรก็คิดว่าเรารู้ถูก เห็นอะไรก็คิดว่าเราเห็นถูก สุ่มเดากันไป จึงมีความรู้ผิด ความเห็นผิด เป็นมิจฉาปฏิบัติเกิดขึ้นโดยไม่รู้ตัว

การทำสมาธิก็ต้องมีทัตสนญาณเป็นองค์ประกอบ รู้เห็นในการทำสมาธิทุกขั้นตอน อะไรเป็นสัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นที่ถูกต้องชอบธรรม อะไรเป็นมิจฉาสมาธิที่ตั้งใจมั่นที่ผิด อะไรเป็นโมหสมาธิที่มีความหลงติดสุขอยู่ในความสงบและหลงอยู่ในฉานนั้น ทัตสนญาณจะรู้เห็นในสมาธิที่ถูกและสมาธิที่ผิดได้อย่างชัดเจน แล้วสลัดมิจฉาสมาธิและโมหสมาธินี้เสีย เอาแต่สัมมาสมาธิ ความตั้งใจมั่นชอบอย่างเดียว

สมาธิตั้งใจมั่นนี้เองจึงเป็นพลังเสริมปัญญาได้เป็นอย่างดี

ผู้ทำสมาธิไม่มีทัศนญาณเป็นองค์ประกอบ ก็ทำสมาธิให้มีความสงบได้เหมือนกัน ถ้าทำสมาธิความสงบได้แล้ว ก็ไม่รู้ไม่เห็นว่าจะอะไรเป็นสัมมาสมาธิ อะไรเป็นมิถิยาสมาธิ อะไรเป็นโมหสมาธิ จะไม่รู้จักเลย เมื่อทำสมาธิให้จิตมีความสงบลงได้ ก็มีความเข้าใจว่าเป็นสมาธิที่ถูกต้องไปเสียทั้งหมด ทั้งที่ตัวเองทำสมาธิที่ผิดก็มาเข้าใจว่าตัวเองทำสมาธิถูก เมื่อทำติดต่อกันไปจนเกิดเป็นวิปัสสนูปกิเลส ก็ยังไม่รู้ตัวว่าตัวทำสมาธิผิด

ในยุคนี้ มีผู้ทำสมาธิมีอาการเกิดเป็นวิปริตทางใจสติ พันเพื่อนมีอยู่มากทีเดียว โรคทำสมาธิผิดนี้ ถ้ามีอาการรุนแรง จะไม่มีหมอใดรักษาให้หายได้เลย นอกจากผู้นั้นจะหยุดทำสมาธิเท่านั้น ถึงจะหยุดทำสมาธิแล้วก็ตาม สติวิปัสสนาใจวิปริตก็ยังมีอยู่ แต่ไม่แสดงอาการที่รุนแรง เมื่อกลับไปทำสมาธิความสงบอีก ก็แสดงอาการรุนแรงเกิดขึ้นเหมือนเดิม ถ้าไปหาพระองค์ที่ไม่มีความรู้ไม่เข้าใจในการเกิดขึ้นของสมาธิที่ผิดที่ถูก ก็จะแก้ไขไม่ได้ หรืออาจจะตอกย้ำให้ทำสมาธิที่ผิดต่อไปอีกก็อาจเป็นได้

พวกที่เป็นในลักษณะนี้ พื้นฐานเดิมคือตัวมิถิยาปฏิฐิติ เห็นผิดภายในใจยังไม่ได้แก้ไขให้หมดไปจากใจ มาประกอบกันกับตัณหาคือความอยาก เช่น อยากให้จิตมีความสงบ อยากเห็นนรก

สวรรค์ ให้ออกให้จิตมีความบริสุทธิ์ถึงวิมุตตินิพพาน หรือให้ออกให้ปัญญาเกิด เป็นต้น เมื่อสองอย่างมาประกอบกกันเมื่อไร อาการของสมาธิในลักษณะนี้จะเกิดขึ้นแน่นอน

ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติต้องมีปัญญาศึกษาในสมาธิทุกชั้นตอนให้เข้าใจ เพราะสมาธิเป็นปริยัติ ต้องมีปัญญาศึกษาให้ดี ไม่เช่นนั้นจะทำสมาธิที่ผิดๆ ไปโดยไม่รู้ตัว จะทำให้เกิดปัญหาในชีวิตตลอดไป จะแก้ไขได้ยากมาก หรือแก้ไขไม่ได้เลยจนตลอดวันตาย

สมาธิอีกรูปแบบหนึ่งเป็นสมาธิของพวกดาบสฤๅษี เขาทำกันมายาวนาน เป็นสมาธิมีมาก่อนพระพุทธศาสนาจะอุบัติเกิดขึ้นในโลก เป็นสมาธิไม่มีศีลพหุปรามาส ไม่มีศีลที่จะให้ลูบคลำ เพราะศีลยังไม่มีในยุคนั้น ธรรมปรามาส ความลูบคลำในธรรมก็ยังมีเช่นกัน ความอยากให้ออกบริสุทธิ์ ความอยากให้ออกให้จิตมีความสงบเป็นฉนวนนั้นฉนวนนี้ เขาก็ยังไม่รู้จัก ให้ออกให้จิตมีความสงบแล้วจะเกิดปัญญา ก็ยังไม่เข้าใจ ให้ออกให้จิตมีความหลุดพ้นเป็นพระอรหันต์ถึงวิมุตตินิพพาน ก็ไม่รู้จัก เพราะเป็นยุคที่ว่างจากพระพุทธศาสนา ความอยากเหล่านี้จึงไม่มีในหมู่ดาบสฤๅษีเหล่านั้น วิธีทำสมาธิสมาธิมีชั้นตอนอย่างไรก็ยังไม่รู้ มิจฉาสมาธิ โมหสมาธิ ก็ยังไม่เข้าใจ จึงไม่เกิดเป็นสมาธิสมาธิและมิจฉาสมาธิแต่อย่างใด เป็นเพียง

โมหสมาธิเท่านั้น เช่น มีความยินดีอยู่ในความสุขของสมาธินั้นๆ เรียกว่าหลงอยู่ในความสุขติดสุขอย่างมีติดมีที่เดียว แต่ก็เกิดมี อภิญญาได้ ที่เรียกว่า อภิญญา ๕ อภิญญา ๖ สมาบัติ ๘ เกิดขึ้นได้ การทำสมาธิความสงบจะมีผลเกิดขึ้นเป็นอภิญญาได้ทุกชาติ ทุกศาสนา แม้ผู้ไม่มีศาสนาอะไร ก็ทำให้จิตมีความสงบมีอภิญญา เกิดขึ้นได้เช่นกัน

พวกเราทำสมาธิ ถ้าจะทำแบบตาบสฤชียังดี ไม่จำเป็นถึง ขึ้นความสงบเข้ามานเหมือนตาบสฤชียี่ได้ ข้อสำคัญ อย่าทำสมาธิ ด้วยความอยากอะไร ทำเพื่อให้ใจมีความตั้งมั่นได้เท่านั้นก็พอ เพื่อให้หายจากอารมณ์ของความเครียด ให้ใจมีความตั้งมั่นได้ใน ช่วงขณะหนึ่งแล้วนอนเสีย เมื่อนอนก็กำหนดดูลมหายใจเข้าออกไป เรื่อยๆ จนหลับไป

ถ้าเป็นนักศึกษา ก็ควรทำสมาธิในลักษณะนี้ประมาณ ๑๐-๑๕ นาที แล้วอ่านหนังสือ ทำอยู่อย่างนี้อยู่บ่อยๆ จนเกิดความเคยชิน การอ่านหนังสือก็就会有ความจำได้อย่างแม่นยำ ไม่หลงลืม เพราะการทำอย่างนี้เป็นวิธีรวบรวมสัญญาความจำ เอาไว้ในใจแห่งเดียว จะเป็นวิธีฝึกสติสมาธิไปในตัว การทำงานและการพูดก็จะมี การพูดผิดทำผิดลดลงได้ เป็นคนที่มึใจเยือกเย็น

การคิดพิจารณาในสิ่งใดก็จะมีสติสมาธิเสริมปัญญาเพิ่มกำลังใจ
ไม่ย่อท้อในงานที่จะต้องทำ และเป็นผู้มีเหตุผลแยกแยะความผิด
ความถูกออกจากกันได้เป็นอย่างดี

ฉะนั้น จงพากันฝึกทำสมาธิให้เป็นองค์ประกอบเสริม
ปัญญาเอาไว้ให้ดี ขณะนี้พวกเราทำสมาธิเพื่อให้จิตมีความสงบ
เท่านั้นไม่พอ จำเป็นต้องฝึกสติปัญญาเพื่อให้เกิดความรู้และความ
ฉลาดทางใจเอาไว้บ้าง วิธีการฝึกปัญญานี้พระพุทธเจ้า
ได้ตรัสไว้ดีแล้ว แต่พวกเราขาดการศึกษา หรือศึกษาอยู่แต่ดี
ความหมายไม่ตรงประเด็นที่ถูกต้อง จึงเอาปัญญาไปใช้ในทาง
ที่ผิด มีปัญหาเกิดขึ้นแก่ตัวเองได้

การตัดความในทศสหนญาณ ไม่ถูก จะมีผลอย่างไร

จุดเริ่มต้นในการฝึกทศสหนญาณ ให้เอาทฤษฎี คือความเห็น
มาวิจัยวิจารณ์แยกแยะให้มีเหตุผล ความเห็นมี ๒ อย่าง

(๑) ความเห็นผิด

(๒) ความเห็นถูก

ความเห็นที่ผิดหรือถูกอย่างไร เรายังไม่รู้ ต้องใช้ความคิด
มาแยกความเห็นทั้งสองอย่างออกจากกัน ใช้เหตุผลมาเป็น
องค์ประกอบในการวินิจฉัยก่อนจึงตัดสิน ว่าความเห็นอย่างนี้ผิด
ให้ละเสีย ความเห็นอย่างนี้ถูก รักษาเอาไว้ ข้อสำคัญอย่าเข้าข้าง
ความอยากความต้องการของตัวเอง นี่เป็นวิธีฝึกทศสหนญาณ
ให้เกิดขึ้นที่ใจโดยตรง ถ้าความเห็นมีความชอบธรรม จึงเรียกว่า

สัมมาทิฏฐิความเห็นชอบได้เกิดขึ้นกับตัวเราแล้ว และทัสสนญาณก็เกิดพร้อมกันกับสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบนี้เช่นกัน เมื่อผู้ปฏิบัติได้ตั้งหลักในจุดเริ่มต้นได้แล้ว ผู้นั้นจะไม่มีกังวลและความสับสนในการปฏิบัติอีกต่อไป เพราะความเห็นผิดได้ละทิ้งไปแล้ว การปฏิบัติก็จะมีความก้าวหน้าไปด้วยดี กำลังศรัทธากำลังความเพียรจะได้ท่วมท้อย่างเต็มที่

ทัสสนญาณนี้ได้เกิดขึ้นกับใครๆ แล้ว ผู้นั้นไม่ชอบถามธรรมะจากใคร เพราะตัวเองก็รู้และเข้าใจในอุบายการปฏิบัติในหมวดธรรมนั้นอยู่แล้ว แต่ก็ไม่ง่ายที่ผู้ปฏิบัติจะฝึกให้ทัสสนญาณนี้เกิดขึ้นได้ แต่ก็ไม่เหลือวิสัยแก่ผู้ปฏิบัติที่มีเหตุผลเป็นของตัวเอง เหมือนผู้เข้าใจในงานและรู้งานที่ตัวเองจะต้องทำ ถึงงานนั้นจะยิ่งใหญ่ยุ่งยากสลับซับซ้อนกันอย่างไร จะไม่เหลือความสามารถฉลาดรอบรู้ของท่านผู้นั้น นี้ฉันใด ผู้มีความตั้งใจในการปฏิบัติอยู่จะเป็นผู้มีทัสสนญาณเกิดขึ้นกับท่านอย่างแน่นอน จะไม่มีอุปสรรคใดๆ มาทำให้เกิดความเห็นผิดไปได้ ถ้าเป็นงานก่อสร้างอาคารที่ใหญ่โต ก็จะเสร็จตามสัญญา หรือเสร็จก่อนสัญญาด้วยซ้ำไป ถ้าเป็นงานในทางธรรม ก็จะเข้ากระแสแห่งมรรคผลนิพพานได้เร็ว จะใช้เวลาปฏิบัติไม่นานนัก ก็จะถึง

จุดหมายปลายทางที่ต้องการ ไม่ต้องพูดเรื่องการบวชมานาน หรือไม่ต้องพูดว่าตัวเองปฏิบัติมาแล้วหลายปี

ถ้าผู้ปฏิบัติถูกต้องในสัมมาทิฐิความเห็นชอบแล้ว พร้อมทั้งบุญบารมีที่ได้บำเพ็ญมาแล้ว จะเป็นพระเณรที่บวชใหม่ หรือฆราวาสที่เริ่มต้นในการปฏิบัติใหม่ก็ตาม ถ้าเข้าใจในวิธีปฏิบัติ ที่ถูกต้องแล้ว ผู้นั้นจะย่างเข้าสู่กระแสธรรมอย่างเต็มตัวเลยทีเดียว เพราะทศสนญาณเป็นคำบาลีที่สมมติบัญญัติตั้งชื่อเอาไว้ ถ้าปฏิบัติมีความรู้เห็นเป็นในลักษณะนี้ นั่นคือทศสนญาณโดยแท้ ถ้าหากมีความรู้บอกขึ้นมาว่า ทศสนญาณได้เกิดขึ้นแก่ตัวเราแล้ว อย่างนี้ นั่นคือตัววิปัสสนูปกิเลส ญาณะได้เกิดขึ้นแก่ตัวเราแล้ว ความรู้นี้จะไม่เป็นไปในวิปัสสนาแต่อย่างใด มีผู้ปฏิบัติเกิดเป็น วิปัสสนูปกิเลส ตัวญาณะ นี้อยู่มาก จะเกิดความเข้าใจผิดไปว่า ปัญญาญาณได้เกิดขึ้นกับตัวเองแล้ว นี่คือการเห็นผิดที่เกิดขึ้น แก่ตัวเองโดยไม่รู้ตัว

ฉะนั้น การปฏิบัติในจุดเริ่มต้นนี้จึงเป็นสิ่งสำคัญมาก ถ้าตีความหมายในสัมมาทิฐิผิด ก็จะถูกกลายเป็นมิจฉาทิฐิ ความเห็นผิดขึ้นมาทันที เมื่อไม่เข้าใจก็คิดว่าเราถูก เมื่อไปทำใน สมาริก็จะเกิดเป็นมิจฉาสมาธิความตั้งใจมั่นผิดในทันที เหตุเป็น

อย่างไร ผลก็ออกมาอย่างนั้น ถ้าเริ่มต้นผิด ในท่ามกลางก็ผิด
บั้นปลายก็ผิด จะหาความถูกต้องที่เป็นธรรมไม่พบเลย

เหมือนเลือกหัวหน้าโค ถ้าได้หัวหน้าโคตัวที่เคยข้ามกระแสมาก่อน หัวหน้าโคก็จะพาฝูงโคทั้งหลายลอยข้ามมหาสมุทร
สุดสาครให้ถึงฝั่งได้อย่างปลอดภัย ถ้าเลือกหัวหน้าโคตัวที่ไม่เคย
ข้ามกระแสมาก่อน หัวหน้าโคก็จะพาฝูงโคทั้งหลายว่ายไปมา
วนเวียนอยู่ในท่ามกลางมหาสมุทร ในที่สุดหมดกำลังลง ก็จะพา
กันจมน้ำตายในกระแสวิ่งวนนั้นๆ นี่ฉันใด ผู้ที่ปฏิบัติกำลังแสวงหา
แนวทางที่ถูกต้อง กำลังหาช่องทางที่จะปฏิบัติเพื่อมรรคผลนิพพาน
อยู่ก็ฉันนั้น ถ้าได้เส้นทางที่ตรงและถูกต้องก็เป็นผู้โชคดีไป ถ้าได้
ช่องทางที่ไม่ถูกต้องก็เป็นเคราะห์ร้ายไป จะไม่ถึงในจุดหมาย
ปลายทางที่ต้องการ ถ้าอ่านแผนที่ธรรมของพระพุทธเจ้าเข้าใจ
ดีแล้ว การปฏิบัติธรรมจะไม่มีปัญหาอะไร ถ้าอ่านแผนที่ไม่เข้าใจ
หรือตีความหมายผิด ก็เดินทางผิดตลอดไป

มดคามดคณาน

มดคามดคณานนี้จะเกิดขึ้นได้ก็เพราะทัสสนญาณเป็นตัวนำร่องแต่เริ่มต้น เป็นหลักใหญ่ให้ญาณทั้งหลายในระดับสูงให้เกิดขึ้นได้ ทัสสนญาณมีความสัมพันธ์กับสัมมาทิฐิความเห็นชอบอย่างแนบแน่นมั่นคง จะไม่เกิดความหลงผิดเห็นผิดในมิจฉาทิฐิอีกต่อไป จึงทำให้มดคามดคณานได้เกิดขึ้น จึงเรียกว่าผู้ปฏิบัติก้าวขึ้นสู่เส้นทางของอริยมรรคได้อย่างเต็มตัว เป็นเส้นทางที่ตรงดิ่งเข้าสู่มรรคผลนิพพาน จึงเรียกว่ามัชฌิมาปฏิปทา เป็นทางสายกลาง เป็นเอกมดคามดคณานทัสสนวิสุทธิ มีทางเส้นเดียวเท่านั้นที่จะเป็นเส้นทางการปฏิบัติให้ถึงความบริสุทธิ์ได้ แนวทางการปฏิบัติจะเป็นไปในคุณธรรมระดับไหน จะเข้าใจในอุบายวิธีการปฏิบัติในคุณธรรมนั้นได้อย่างถูกต้อง

แนวทางปฏิบัติจะเข้าไปในภูมิธรรมของพระโสดาบัน ในสมัยครั้งพุทธกาล ท่านเหล่านั้นปฏิบัติอย่างไรจึงได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันได้ ให้ศึกษาดูประวัติในสมัยครั้งพุทธกาลดูบ้างว่ามีขั้นตอนปฏิบัติกันอย่างไร เราจะได้นำมาเป็นอุบายในการปฏิบัติให้เป็นที่เหมือนท่านเหล่านั้น

ในตำราก็เพียงบอกว่า พระโสดาบันละกิเลสได้ ๓ ตัว (๑) ละสักกายทิฏฐิ (๒) ละวิจิกิจฉา (๓) ละสีลัพตปรามาส การละกิเลสสามตัวนี้ได้มีขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างไร เริ่มต้นอย่างไร ท่านจึงได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันได้ ก็เพราะสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบประกอบด้วยทศสนญาณนั่นเอง การละกิเลสสามตัวนี้ได้จึงชื่อว่าได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันได้ และกิเลสสามตัวก็ได้หมดไปจริง

เหมือนการรับประทานอาหารที่ต่อเนื่อง อาหารมีความพอเพียงแก่ธาตุขันธ์ จึงได้ละความหิวกระหายนั้นไป จึงได้มีการอิมเกิดขึ้น แล้วรู้ว่ารับประทานอาหารได้อิมแล้ว นี่ฉันใด เมื่อปฏิบัติไปถึงจุดนั้นแล้วจึงได้เกิดการละ เมื่อกิเลสสามตัวนี้ได้ขาดไปจากใจ ในขณะนั้นก็รู้ว่าตัวเองได้บรรลุเป็นพระโสดาบันในทันที

เหมือนการรับประทานอาหาร เมื่อมีการอิมเกิดขึ้น ก็รู้ตัว

ว่าเราอ้อมในขณะนั้นเช่นกัน ผู้ได้บรรลุลุธรรมเป็นพระโสดาบันนี้ ก็เช่นกัน ได้บรรลุลุธรรมในขณะใด ก็รู้ตัวว่าได้บรรลุลุธรรมเป็นพระโสดาบันแล้วในขณะนั้น ไม่ต้องไปถามใครๆ เพราะวิจิกิจฉา ความลังเลสงสัยในตัวเองไม่มีแล้ว จึงเป็นปัจจัยตัดตั้ง รู้เฉพาะตัว จึงเป็นญาณทัสสนวิสุทธิติ รู้เห็นในคุณธรรมที่บริสุทธิ์ได้ในระดับหนึ่ง ถึงกิเลสสามตัวได้หมดไปจากใจแล้วก็ตาม กิเลสอย่างกลาง กิเลสอย่างละเอียด ก็จะมีขั้นตอนในการปฏิบัติต่อไป จนถึงที่สุดแห่งวิมุตินิพพาน

ประวัติขรรวาวาสผู้ได้บรรลุลุธรรมเป็นพระโสดาบันในสมัยครั้งพุทธกาล เมื่อได้บรรลุลุธรรมแล้ว จะอยู่กับเพียงเท่านั้น ไม่ได้ขยับเลื่อนไปสู่คุณธรรมในระดับสูงต่อไปได้ จะมีความพอใจในคุณธรรมที่มีอยู่เท่านั้น ถ้าจะมีการเปลี่ยนไปในคุณธรรมระดับสูง ก็ต้องออกบวช วางฐานความเพียรเสริมสติปัญญาให้มากขึ้น จึงจะได้บรรลุลุธรรมในระดับสูงต่อไป

สักกายทิฏฐิ มีนักปราชญ์ตีความหมายไว้มากมาย ตีความหมายอย่างไรนั้นให้หาอ่านในตำราก็แล้วกัน ข้าพเจ้าขอให้ความเห็นในการละสักกายทิฏฐินี้เอาไว้ ให้ท่านได้วินิจฉัยในเหตุผลตามความเป็นจริงก็แล้วกัน การละสักกายทิฏฐิ หมายถึง

ละความเห็นผิดทางใจ ในความเห็นเดิมมีความเข้าใจว่ารูปคือธาตุสี่นี้เป็นอัตตาเข้าใจว่าเป็นตน เมื่อได้พิจารณาด้วยปัญญา แยกแยะออกเป็นชิ้นเป็นส่วนแล้ว ไม่มีธาตุส่วนไหนเป็นตัวตนเราเลย เป็นเพียงธาตุสี่ มี ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม รวมกลุ่มกัน เป็นรูปธาตุเท่านั้น มีญาณทัสสนะรู้เห็นการเกิดขึ้นของธาตุสี่ และรู้เห็นความเป็นอยู่ของธาตุสี่ว่ามีความต้องการอะไร และรู้วิธีให้ความเป็นธรรม ดูแลรักษาให้ทรงตัวอยู่ได้ ให้ชีวิตอยู่กับธาตุสี่นี้ไปจนกว่าจิตกับกายได้แยกทางกันไป

ธาตุสี่เกิดจากธาตุที่มีการแก่เจ็บตายได้ หมายถึงพ่อแม่ ธาตุชั้นนี้เมื่อเกิดขึ้นมาแล้ว ก็ต้องแก่เจ็บตายไปตามธาตุชั้นเดิมของพ่อแม่ ไม่มีใครแก้ไขธรรมชาตินี้ได้ เมื่อใช้ปัญญาพิจารณาตีแผ่ธาตุสี่ออกมาอย่างนี้ ใจก็จะยอมรับความจริงในสภาวะธาตุตามความเป็นจริง ปฏิเสธในความเห็นผิดว่าธาตุเป็นตนได้อย่างสิ้นเชิง

แม้วัตถุธสมบัตินั้นเป็นธาตุประกอบให้ใจได้เกิดความเห็นผิดมาว่าเป็นสมบัติของเรา จึงได้เกิดความหลงผิดยึดติดผูกพันถึมมั่นว่าเป็นสมบัติของเราจริงๆ เป็นทุกข์เพราะการยึดติดสมบัตินี้มากแล้ว นี้เรียกว่าทุกข์เพราะความเข้าใจผิดคิดว่าเป็นสมบัติ

ของเรา เมื่อใช้ปัญญาพิจารณาให้รู้เห็นตามความเป็นจริงแล้ว
 วัตถุสมบัติทั้งหลายก็เพียงเป็นธาตุสี่ที่มีอยู่ประจำโลกนี้เท่านั้น
 สมบัติทุกประเภทเป็นเพียงสมมติว่าเป็นของของเราเท่านั้น
 เมื่อหลงสมมตินี้เมื่อไร จะเป็นทุกข์ทางใจในเมื่อนั้น ให้ทำ
 ความเข้าใจว่า สมบัติทั้งหลายนั้นเป็นธาตุภายนอกเพื่อนำมา
 จุนเจือเสริมธาตุสี่ให้มีชีวิตอยู่ได้ในชั่วระยะเวลาหนึ่งคืนหนึ่ง
 หรือชีวิตหนึ่งเท่านั้น ไม่กี่วันเดือนปีก็จะเปลี่ยนแปลงไปตาม
 เหตุปัจจัยในตัวมันเอง นี้เพียงให้อุบายย่อพอเป็นสังเขป

ให้ท่านได้ขยายเพิ่มเติมด้วยสติปัญญาความสามารถด้วย
 ตนเอง เพื่อฝึกทาสสนญาณและสัมมาทิฐิรู้ความเห็นชอบด้วย
 ปัญญาของเราเอง จึงจะเกิดความแยกกายหายสงสัยไปได้ ถ้าเอา
 ตำรามาเป็นอุบายในการพิจารณามากไป ก็จะเป็นเพียงปัญญา
 ในสัญญาไป ถึงจะพิจารณาถูกต้องตามความเป็นจริงในธรรมอยู่
 ก็ตาม ทาสสนญาณก็จะไม่เกิดขึ้นเลย เพราะตำราเป็นแผนที่ธรรม
 ตัวอย่างเท่านั้น

ฉะนั้น เราจึงสร้างแผนที่ธรรมให้เกิดขึ้นแก่ตัวเอง ให้
 เหมือนกันกับแผนที่ธรรมตามแบบอย่าง que พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้
 ดีแล้ว ให้พวกเราได้ศึกษาประวัติของพระพุทธเจ้าและประวัติ

ของพระอริยเจ้าให้เข้าใจ ในพระสูตรมีประวัติของพระและฆราวาส
 ได้บรรลุธรรมถึงมรรคผลนิพพานเป็นจำนวนมาก ท่านเหล่านั้น
 ก็เคยเป็นปุถุชนคนธรรมดาเหมือนกันกับพวกเรา ท่านเหล่านั้น
 เริ่มต้นการปฏิบัติอย่างไรจึงได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าได้

ถ้าไม่เข้าใจประวัติของพระพุทธเจ้าและประวัติของ
 พระอริยเจ้าเอาไว้ เราก็จะไปเอาวิธีปฏิบัติของพวกดาบสฤๅษีมา
 ปฏิบัติกัน ผิดในวิธีทำสมาธิความสงบ ผิดให้ฌานเกิดขึ้น และผิด
 อภิญญากันเท่านั้น เมื่อปฏิบัติตามแบบอย่างของพวกดาบสฤๅษี
 แต่มีความต้องการที่จะบรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้า จะเป็นไปไม่
 ได้เลย

วิจิกิจฉา ความลังเลสงสัยในพระพุทธเจ้า สงสัยในพระธรรม
 สงสัยในพระอริยสงฆ์ สงสัยในมรรคผลนิพพาน สงสัยในนรกสวรรค์
 สงสัยในกรรมตีกรรมชั่ว ผู้ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าแล้ว
 จะไม่มีความสงสัยเลย เพราะมีจริงตามพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้ว
 ข้อสำคัญคือศึกษาศึกษาในอุบายการปฏิบัติให้เป็นไปในมรรคผล
 นิพพานต่อไป ความสงสัยว่าเรามีบุญวาสนาบารมีน้อย ไม่พอที่
 จะปฏิบัติให้ถึงมรรคผลนิพพานได้ในชาตินี้ ก็ให้ตัดทิ้งไป ให้ทำ
 ความเข้าใจแก่ตัวเองว่า บารมีเราพร้อมแล้วที่จะปฏิบัติให้ถึงซึ่ง

มรรคผลนิพพานได้ในชาตินี้ ถ้าคิดว่าบารมีเรายังไม่สมบูรณ์ ก็ให้มีความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติให้มากขึ้น เหมือนรู้ยู่ ว่าน้ำอยู่ในโอ่งมีน้อย ก็ให้ขันตักใส่ให้เต็มเสีย การสร้างบารมีให้ เต็ม ก็ฉนั้นนั้น ให้มีความขยันหมั่นเพียรต่อเนื่องกันอยู่เสมอ บารมี ก็จะมีสมบูรณ์ไปเอง

ข้อสำคัญอย่างยิ่ง คือฝึกใจให้ปฏิเสธในวัตถุธสมบัติและ ธาตุสี่ว่า ไม่มีอะไรเป็นเรา และเป็นของของเรา ทุกอย่างมีเป็น เพียงอาศัยกันในขณะที่มีชีวิตอยู่เท่านั้น อีกไม่กี่วันก็จะได้ พลัดพรากจากกันไป ไม่มีใครหอบหิ้วเอาธาตุสี่และวัตถุธสมบัติ ของโลกติดตามตัวไปได้เลย อย่ายึดเอาธาตุสี่และวัตถุธสมบัติมา ทับถมใจให้หนัก และเป็นทุกข์กับสิ่งเหล่านี้เลย วัตถุธสมบัติจะ มีมากน้อยเท่าไร ก็ให้ทำใจไว้ว่าเป็นสมบัติที่ใช้กันในสาธารณะ ของครอบครัวเท่านั้น นี่เป็นวิธีการฝึกใจให้หายจากความสงสัย ลังเล ฝึกใจให้ปฏิเสธว่าไม่มีในสมบัติอะไรเป็นของของเราให้ ได้จริงๆ

สีลัพพตปรามาส การฝึกวิธีที่จะไม่ให้เกิดความลุ่มคล้ำ ในศีล ให้ทำความเข้าใจไว้ว่าศีลจะขาดไปเพราะมีเจตนาล่วงเกิน ในศีลข้อนั้นๆ เมื่อเราไม่มีเจตนาจะทำให้ศีลขาด ศีลก็ไม่ขาด

เช่น เดินไปเหยียบมดแมลงหรือสัตว์อื่นใดตายไปโดยไม่เจตนา ศิลปินก็ยังไม่ว่า อย่าทำใจให้เกิดความเศร้าหมองขุ่นมัวแต่อย่างใด เพราะไม่มีเจตนาจะทำให้ศิลปินนั้นขาดไป สีสัปปตปรามาสา ไม่มีความลุ่มคลำในพระโสดาบัน เรียกว่าสมุจเฉทวิริติ เป็นศิลปินเกิดขึ้นจากธรรมโดยแท้ ไม่มีคำว่าศิลปิน และเศร้าหมองแต่อย่างใด

เหมือนน้ำที่เต็มแก้วอยู่แล้ว จะเทน้ำเพิ่มลงไปอีกก็ไม่ทำให้น้ำเพิ่มขึ้นแต่อย่างใด นี่ฉันทิ พระโสดาบันจะรับศิลปะจากพระ ก็เป็นเพียงรับโดยกิริยาเท่านั้น หรือจะไม่รับศิลปะจากพระ ศิลปินก็มีความสมบูรณ์อยู่ไม่ได้ขาดหายไปไหน จึงเรียกว่าปกติศิลปิน ไม่มีการลุ่มคลำว่าศิลปินหรือไม่ขาดแต่อย่างใด เพราะมีความละเอียดในการทำชั่ว พุดชั่ว และคิดชั่ว ในอกุศลกรรมอยู่แล้ว

ฉะนั้น ผู้ยังไม่ได้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบัน ต้องฝึกใจให้มีความละเอียดในการทำ การพุด และการคิด ในทางที่เป็นอกุศลกรรมอยู่เสมอ

พระโสดาบันมี ๓ จำพวก

๑. สัตตักขัตตูปรมโสดาบัน จะได้เกิดมาเป็นมนุษย์อีกไม่เกิน ๗ ชาติ ในชาติที่ ๗ ก็จะได้มาเกิดในยุคมีพระพุทธศาสนา จะได้บรรลุเป็นพระอรหันต์

๒. โกลังโกลโสดาบัน จะได้มาเกิดเป็นมนุษย์อีกไม่เกิน ๓ชาติ ในชาติที่ ๓ ก็จะได้มาเกิดในยุคที่มีพระพุทธศาสนา ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์

๓. เอกพีซีโสดาบัน จะได้มาเกิดเป็นมนุษย์อีก ๑ชาติ เป็นชาติที่มีพระพุทธศาสนา ก็จะได้บรรลุเป็นพระอรหันต์

ในเมื่อพระโสดาบันได้ลงมาเกิดใหม่นั้น จะรู้ตัวหรือไม่ว่าตัวเองเป็นพระโสดาบัน ตอบว่า ไม่รู้ แต่มีกรรมหมวดหนึ่งที่ฝังอยู่นั้นคือหิริธรรม มีความละเอียดในการทำชั่วโดยประการทั้งปวง ไม่ว่าจะอยู่ในที่ไหนๆ จะไม่ทำชั่วเลย เพราะจะได้มาเกิดในตระกูลที่เป็นสัมมาทิฎฐิ มีชีวิตความเป็นอยู่อย่างชอบธรรม พระอริยโสดาบัน ถึงจะละกิเลสส่วนละเอียดยังไม่ได้ จะเป็นฆราวาสมีฐานะที่ขาดแคลนก็ตาม ก็ยังนับว่าเป็นพระสาวกของพระพุทธเจ้า ให้พวกเราได้กราบไหว้สรรเสริญในคุณธรรมของท่านเหล่านั้นตลอดมา เป็นผู้ได้เข้ากระแสแห่งพระนิพพานได้แล้ว เป็นทางตรงจะไม่หลงอีกต่อไป

ผู้ได้บรรลุดรรมเป็นพระสกิทาคามี ละกิเลส ๓ ตัวได้ เท่ากันกับพระโสดาบัน แต่ทำให้กามราคะ ความกำหนัดยึดมือใจ มีความเบาบางลง และทำให้ปฏิบัติ ความโกรธ มีความเบาบางลง

เช่นกัน เมื่อตายไปแล้วกลับมาเกิดใหม่อีก ๑ ชาติ เป็นชาติที่มี
พระพุทธานุภาพ แล้วได้บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์

ผู้ได้บรรลุนิพพานเป็นพระอนาคามี ละสังโยชน์ได้ ๕ ตัว

(๑) ละสักกายทิฏฐิ

(๒) ละวิจิกิจฉา

(๓) ละสีลัพพตปรามาส

(๔) ละกามราคะ

(๕) ละปฏิฆะ

ทั้ง ๕ นี้ละได้อย่างสมบูรณ์ เมื่อตายไปก็ไปเกิดใน
ชั้นพรหมสุทธาวาส และนิพพานในชั้นพรหมไป

ฉะนั้น การศึกษาธรรมจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง
ตีความหมายในหมวดธรรมให้แตกฉาน แยกหมวดธรรมออกเป็น
ชั้นเป็นตอน ธรรมหมวดใดควรนำมาปฏิบัติก่อน ธรรมหมวดใด
ควรนำมาปฏิบัติในภายหลัง ธรรมหมวดไหนนำมาปฏิบัติแล้วได้
บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบัน ธรรมหมวดไหนนำมาปฏิบัติแล้ว
ได้บรรลุนิพพานเป็นพระสกิทาคามี ธรรมหมวดไหนนำมาปฏิบัติแล้ว
ได้บรรลุนิพพานเป็นพระอนาคามี ธรรมหมวดไหนนำมาปฏิบัติแล้ว
ได้บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ พระอรหันต์มี ๒ จำพวก (๑) พวก

ปัญญาวิมุติ (๒) พวกเจโตวิมุติ ทั้ง ๒ จำพวกนี้มีอุบายธรรมที่นำมาปฏิบัติมีความแตกต่างกันอย่างไร ผู้มีนิสัยเป็นปัญญาวิมุติเอาอุบายธรรมหมวดไหนมาปฏิบัติจึงบรรลุเป็นพระอรหันต์ได้ ผู้มีนิสัยเจโตวิมุติเอาอุบายธรรมหมวดไหนมาปฏิบัติจึงบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ได้

ผู้สอนและผู้ปฏิบัติควรศึกษาให้ดี มิใช่ว่าจะสอนและปฏิบัติแบบโมเมมั่วกันไป จะไม่ได้ผลดีเท่าที่ควร ขั้นตอนการปฏิบัติที่อยู่ในตำรามีความสมบูรณ์ดี ผู้สอนควรมีการศึกษาให้เข้าใจ ไม่เช่นนั้นผู้ปฏิบัติตามจะมีปัญหาความสับสนวุ่นวายไม่รู้จะเริ่มต้นกันอย่างไร เหมือนกับครูสอนนักเรียน ถ้าหากภูมิปัญญาความสามารถของนักเรียนมีเท่านี้ จะสอนวิชาความรู้ในระดับไหน ถ้านักเรียนเป็นอนุบาลหรือ ป.๑ จะสอนวิชาในระดับชั้นมัธยมศึกษา จะเหมาะสมหรือไม่ ตามปกติต้องสอนวิชาให้เข้ากันได้กับฐานะของนักเรียน จึงจะได้รับผลที่ดี นี่ฉันใด การสอนภาคปฏิบัติในทางธรรม ก็สอนให้ถูกกับฐานะพอสติปัญญาจะรับรู้และนำไปปฏิบัติให้มีผลเกิดขึ้นได้ มิใช่จะเอาธรรมะในระดับสูงขึ้นไปสอนคนชั้นต่ำเลยแต่อย่างใด เมื่อนำไปปฏิบัติ ก็จะไม่ได้รับผลอะไร เพราะพื้นฐานทางสติปัญญายังไม่รอบรู้ในธรรมะระดับสูงได้

ผู้มีสติปัญญาอ่อนยังไม่เข้าใจในสัมมาทิฐิความเห็นชอบ
 ได้เลย แต่ไปสอนในภุมิธรรมของพระอรหันต์ ผู้ปฏิบัติก็จะได้
 รับผลอะไรเลย หรือผู้มีนิสัยปัญญาวิมุติ แต่ไปสอนและปฏิบัติ
 กันในชั้นเจโตวิมุติ ก็จะไม่ได้รับผลเช่นกัน ฉะนั้น การปฏิบัติใน
 ยุคนี้จะให้เหมือนกันกับพระพุทธเจ้าทรงสอนไม่ได้เลย เพราะ
 พระพุทธเจ้าทรงมีพระญาณพิเศษ รู้นิสัยวาสนาบารมีของคนได้
 ว่า ผู้นี้ได้สร้างบารมีมาอย่างนี้ ทรงประทานอุบายธรรมไปปฏิบัติ
 อย่างนี้ ธรรมะนั้นจะมีความพอดีกับบารมีของแต่ละบุคคล บุคคล
 พอที่จะได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน พระองค์ทรงประทาน
 ธรรมะในระดับนี้ ผู้จะได้บรรลุธรรมเป็นพระสกิทาคามี ผู้จะได้
 บรรลุธรรมเป็นพระอนาคามี ผู้จะได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์
 ทรงประทานอุบายธรรมชั้นละเอียดอย่างนี้

ธรรมะที่พระพุทธเจ้าทรงประทานเป็นอุบายการปฏิบัตินั้น
 มีความเจาะจงเฉพาะบุคคลมาก ธรรมะที่พระองค์ทรงประทาน
 อุบายไปปฏิบัติเป็นขั้นตอนที่เหมาะสมแก่บารมีของแต่ละบุคคล
 เมื่อนำไปปฏิบัติ ก็ได้บรรลุเป็นพระอริยเจ้าไป ในยุคนี้ไม่มีใคร
 มีญาณรู้บารมีของคนอื่นได้ แม้แต่บารมีของตัวเองก็ยังไม่รู้ว่า
 เราได้สร้างบารมีมาด้วยวิธีใด จึงยากที่จะเอาหมวดธรรมมาเป็น

อุบายในการปฏิบัติให้ตรงกับเรามีเราได้ แต่ก็ไม่ใช่วิสัยแก่ผู้มีสติปัญญาที่ดี มีความฉลาดรอบรู้ในเหตุและผล

ฉะนั้น การปฏิบัติในยุคนี้จึงมีความสับสนอยู่มาก เพราะอุบายการปฏิบัติมีความหลากหลายมากมาย แต่ละครู แต่ละอาจารย์ แต่ละชมรม มีเจตนาดีหวังที่จะให้ได้ละอัสวะกิเลส ตัณหาเพื่อได้บรรลุธรรมเป็นพระอรียเจ้าด้วยกันทั้งนั้น ในรูปแบบการปฏิบัติ ใครตีความในธรรมได้มาอย่างไรก็สอนและปฏิบัติกันไปอย่างนั้น ขอให้เป็นธรรมก็ยกขึ้นมาสอนกันไปเรื่อยๆ ธรรมระดับไหนเหมาะสมกับผู้ปฏิบัติพอที่จะรู้แจ้งเห็นจริงได้ สอนกันปนเปacleกันไป ภูมิธรรมของพระอรหันต์ที่เป็นชั้นละเอียดสูงสุด นำมาสอนปุถุชน หรือหลายกลุ่มสอนวิธีปฏิบัติตามแบบอย่างของพวกดาบสฤๅษี เอาแต่สมาธิความสงบหรือฝึกวิธีเข้าฌานกัน แต่หวังผลในการละกิเลสตัณหาเพื่อได้บรรลุธรรมเป็นพระอรียเจ้า ความเข้าใจอย่างนี้จะมียู่กับผู้ปฏิบัติในยุคปัจจุบันนี้มาก จึงยากที่จะแก้ไขหรือแก้ไขไม่ได้เลย

การบรรลุธรรมของพระอรหันต์

การบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ในยุคนี้ได้มิใช่เป็นของง่าย เพราะไม่มีพระพุทธเจ้าทรงประทานอุบายที่ตรงต่อบารมีทุกท่านต้องดิ้นรนหาอุบายธรรมมาปฏิบัติด้วยตนเอง ถึงจะอ่านตำราหรือฟังธรรมจากครูอาจารย์มา ก็เป็นธรรมด้วยกันทั้งหมด แต่ธรรมนั้นยังไม่ถูกกับจริตนิสัยของตัวเอง จำเป็นต้องเปลี่ยนหาอุบายใหม่ เห็นว่าธรรมหมวดนั้นดีก็นำมาปฏิบัติ การปฏิบัติให้ถูกธรรมไม่ใช่เป็นของยาก ปฏิบัติธรรมหมวดไหนก็ถูกธรรมหมวดนั้น การค้นหาหมวดธรรมให้ถูกกับจริตนิสัยของตัวเองนั้นเป็นสิ่งที่ยากมาก เพราะไม่ทราบว่าจะตัวเองสร้างบารมีมาอย่างไร จะหาอุบายธรรมมาเป็นองค์ประกอบเชื่อมโยงต่อกันกับบารมีเก่าได้อย่างไร ถ้าผู้มีสติปัญญาที่ดี มีความฉลาดรอบรู้ใน

เหตุและผล ก็ไม่เป็นสิ่งที่เหลือวิสัย ในขั้นเริ่มต้นก็ลองผิดลองถูก ล้มลุกคลุกคลาน ปากกัดตีนถีบ สุ่มเดาอยู่มากที่สุดเป็น ธรรมดาปรมาส ลูปคลำในธรรมไปมา ใครลูปคลำถูกอุบายธรรม ที่ตรงต่อบารมีของตัวเองได้ ก็ถือว่าเป็นผู้มีความโชคดีไป ใคร ลูปคลำไม่ถูกในอุบายธรรม ไม่ตรงกับบารมีของตัวเอง ก็ผิดพลาดไป

ถึงบารมีพร้อมแล้วที่จะได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ใน ชาตินี้้อยู่ก็ตาม ถ้าปฏิบัติธรรมผิดจากนิสัยบารมีของตัวเองแล้ว ก็หมดสิทธิ์ในการที่จะได้บรรลุธรรมในชาตินี้ทันที ตัวอย่างเช่น ดาบสทั้งสองที่เคยเป็นครูอาจารย์เก่าของพระพุทธเจ้าของ พวกเรานั้นเอง ครูทั้งสองนั้นมีบารมีพร้อมที่จะได้บรรลุธรรม เป็นพระอรหันต์ในชาตินี้้อยู่แล้ว แต่ใช้อุบายในการปฏิบัติผิด ไปหลงติดอยู่ในสมาธิความสงบ และหลงติดอยู่ในฌานสมาบัติ เมื่อมรณภาพไปก็ได้เกิดเป็นพรหมที่มีอายุยาวนานมากที่สุด

ผู้ปฏิบัติในยุคนี้ก็เช่นกัน ถ้าปฏิบัติผิดนิสัยบารมีของ ตัวเองแล้วก็หมดสิทธิ์ที่จะได้เป็นพระอริยเจ้าเช่นกัน มิใช่ว่า ปฏิบัติให้ถูกต้องตามปริยัติแล้ว จะได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้า หาใช่ไม่ เหมือนกับกินยาไม่ถูกโรค จะกินไปจนถึงวันตาย โรคก็ ยังไม่หายอยู่นั่นเอง นี่ฉันใด การปฏิบัติธรรมไม่ตรงกับบารมี

ของตัวเอง ก็ฉนั้น พระพุทธเจ้าทรงแสดงธรรมโปรดพุทธบริษัททั้งหลาย มิใช่ว่าเอาธรรมะหมวดเดียวสอนให้คนทั้งหลายให้บรรลุธรรมได้ พระพุทธเจ้าทรงประทานอุบายธรรมที่แตกต่างกันไป เว้นเฉพาะกลุ่มที่ได้สร้างบารมีมาเหมือนกันเท่านั้น ถ้าได้อ่านประวัติของพระอรียเจ้า จะเข้าใจในเรื่องนี้ดี

ผู้ที่ได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ ไม่จำเป็นจะต้องได้บรรลุธรรมไปตามลำดับขั้นตามตำราที่เรียบเรียงเอาไว้แต่อย่างใด เพราะเป็นไปตามนิสัยบารมีของแต่ละท่าน เช่น ผู้ที่ยังไม่ได้บรรลุธรรมในขั้นไหนมาก่อน เมื่อท่านได้ปฏิบัติให้เป็นไปในแนวทางของพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้ว และแนวทางนั้นตรงกับบารมีที่ตัวเองได้บำเพ็ญมาแล้ว มีอินทรีย์แก่กล้าและสมบูรณ์ มีสติปัญญารอบรู้ฉลาดเฉียบแหลมพอ ท่านก็ได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ในขณะนั้น ได้บรรลุธรรมในวันที่เท่าไร เดือนอะไร จะรู้ได้ทันที ถ้ามีนาฬิกาคู่ก็จะรู้ว่าได้บรรลุธรรมในเวลาเท่านั้น บางท่านได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบันมาก่อน แล้วต่อมาก็ได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ บางท่านได้บรรลุธรรมเป็นพระสกิทาคามีมาก่อน แล้วจึงได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ บางท่านได้บรรลุธรรมเป็นพระอนาคามีมาก่อน แล้วจึงได้บรรลุธรรมเป็น

พระอรหันต์

ผู้ได้บรรลุธรรมแล้วจะเก็บตัวเงียบไว้ ไม่ต้องไปถามใครๆ เพราะตัวเองก็รู้ตัวเองอยู่แล้ว จึงเป็นสุทธิ อสุทธิ ปัจจัยตัด รู้ได้ เฉพาะตัว แม้พระพุทธเจ้าจะประทับอยู่ในที่แห่งนั้นก็ตาม ก็จะไม่พูดเรื่องการได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ถวายพระพุทธเจ้า แต่อย่างใด เว้นแต่พระพุทธเจ้าจะตรัสถามเท่านั้น จึงจะเล่าถวาย ไม่ได้ประกาศตัวโฆษณาให้สาธารณชนได้รับรู้แต่อย่างใด หรืออาจจะมึก็เป็นได้ เพราะมีต้นบัญญัติตรัสห้ามเอาไว้

วิปัสสนาญาณที่เกิดขึ้น มีเวลาจำกัด ตั้งอยู่ไม่ได้นาน เพราะเป็นญาณที่เฉียบขาดกล้าหาญ มีความฉลาดรอบรู้อย่างละเอียดแหลมลึกทีเดียว เป็นญาณที่รอบรู้ในโลกธาตุทั้งสามภพทีเดียว เป็นญาณที่จะถอนรากถอนโคนในอาสวะตัณหาให้หมดไปจากใจโดยเฉพา ความอยากที่ทำให้ใจได้หมุนเวียนไปมาในวัฏจักรที่เรียกว่าภพทั้ง ๓ มีกามภพ รูปภพ อรูปภพ มีความยินดีพอใจอยู่ในความสุข ผูกพันยึดมั่นห่วงใยในสิ่งใด ก็เนื่องจากตัณหาคือความอยากตัวนี้เป็นเหตุ จึงได้หลงติดอยู่ในกามภพนี้มายาวนาน ถึงจะไปได้พักแรมบนสวรรค์ ก็อยากอยู่บนสวรรค์ จะไปเกิดในรูปพรหม และอรูปพรหม ก็คือใจที่

หลงอยู่ในความสงบ หลงอยู่ในรูปมาน หลงอยู่ในอรูปมาน
นี่ก็เป็นต้นหาความอยากขึ้นละเอียดอยู่นั่นเอง

ฉะนั้น วิปัสสนาญาณจึงรอบรู้ในทุกข์ รอบรู้ในเหตุที่
ให้เกิดทุกข์ และรอบรู้ในวิธีที่จะปฏิบัติให้เหตุแห่งทุกข์นั้นดับ
ไปได้ เมื่อวิปัสสนาญาณรู้เห็นต้นหาคือความอยากเป็นเหตุ
ให้เกิดทุกข์ได้อย่างแจ่มแจ้งเมื่อไร ก็จะทำให้เกิดนิพพิทาญาณ
เบื่อหน่ายในการเกิดตายอยู่ในภพทั้ง ๓ นี้ทันที ต้นหาคือ
ความอยากในบุญก็จะสลัดทิ้งไป เพราะบุญก็ยังเป็นเหตุเป็น
ปัจจัยให้เกิดตายอยู่ในชาติภพต่างๆ อยู่นั่นเอง จึงเรียกว่า
“สมฺมุตฺตํ ตณฺหํ อพฺภุจฺยหํ เป็นผู้รื้อถอนต้นหากับทั้งมูลรากให้
หมดไปจากใจได้แล้ว” ดังบาลีว่า “ตณฺหาหํ ตรติ โธมฺมํ อาคัย
ตฺถ ตณฺหา และละต้นหาในภายหลัง” หมายถึง บุญกุศลที่หนุนส่ง
แล้วละบุญกุศลในภายหลัง บุญกุศลเป็นกำลังส่งถึงมรรคผล
นิพพานเท่านั้น นิพพานไม่มีบุญและบาปแต่อย่างใด

จากนี้ไปจะเกิดเป็นนิโรธญาณ ที่พูดกันง่ายๆ ก็ว่านิโรธ
ความดับทุกข์นั่นเอง คำว่านิโรธมีความหมายได้ ๒ อย่าง

๑. นิโรธ หมายถึงทำให้แจ้ง
๒. นิโรธ หมายถึงความดับทุกข์

นิโรธหมายถึงทำให้แจ้งนั้น คือรู้เห็นในความเป็นจริงได้อย่างแจ่มแจ้งชัดเจน เห็นรากเหง้าของตัวที่ทำให้เกิดเป็นภพชาติด้วยทัสสนญาณอย่างเปิดเผยทีเดียว ดังบาลีว่า “นตฺถิ โลเก รโห นาม ความลับไม่มีในโลก” หมายถึง โลก ๓ คือ กามโลก รูปโลก อรูปโลก เป็นสถานที่โคจรพักแรมของตัณหามายาวนาน เป็นสถานที่หลบหลีกซ่อนตัวอำพราง ยากที่จะเห็นตัวได้ แต่บัดนี้นิโรธคามินีปฏิปทา อันประกอบด้วยทัสสนญาณได้เกิดขึ้นแล้ว ความลึกลับปิดบังอำพรางตัวของตัณหาได้เปิดเผยขึ้นแล้ว ไม่มีที่ลึกลับอื่นใดใน ๓ โลกนี้ให้ตัณหาหลบซ่อนตัวอีกต่อไป เพราะนิโรธเข้าไปทำลายความมืดของอวิชชาได้แล้ว

เพราะอวิชชาเป็นอุโมงค์ใหญ่ มีดมืดอย่างสนิททีเดียว เป็นที่หลบภัยให้แก่ศัตรูคือกิเลสตัณหาน้อยใหญ่ได้ดีที่สุด จึงยากแก่สติปัญญาธรรมดาจะรู้เห็นได้ ตัณหาที่หลบซ่อนอยู่ในบาป ตัณหาที่หลบซ่อนอยู่ในบุญ ตัณหาหลบซ่อนตัวอยู่ในสมาธิความสงบ หลบซ่อนตัวอยู่ในรูปฌาน อรูปฌาน นิโรธญาณได้ทำลายให้สิ้นซากไปอย่างง่ายดาย ความสว่างกำจัดความมืดให้หมดไปได้อย่างไร นิโรธก็กำจัดความมืดของอวิชชาให้หมดไปจากใจ ก็ฉนั้น

ต้นหาความอยากเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้ผลในทางบาปอกุศลได้ ต้นหาความอยากเป็นเหตุเป็นปัจจัยให้เกิดเป็นผลในทางบุญกุศลได้ เพราะบาปและบุญมีความเกี่ยวโยงซึ่งกันและกัน มีต้นหาความอยากเพียงตัวเดียวเป็นเหตุ เมื่อทำลายต้นหา คือความอยากให้สิ้นซากไปเพียงตัวเดียวเท่านั้น บุญและบาปก็หมดสภาพไปในขณะนั้น ทั้ง ๓ ภพจึงหมดสิทธิ์ที่จะได้ไปเกิดแก่เจ็บตายอีกต่อไป จึงเรียกว่า “วิชา อุทปาติ อาโลโก อุทปาติ นตฺถิ โลเก รโหนาม วิชา มีความรู้แจ้งใน ๓ โลกธาตุนี้แล้ว จึงไม่มีความลับใดๆ ใน ๓ โลกนี้มาปิดบังอีกต่อไป” นี้เรียกว่า นิโรธ ความแจ้ง

นิโรธ หมายถึงความดับทุกข์และดับเหตุที่เกิดเป็นทุกข์ ข้อสำคัญคือดับเหตุคือต้นหาความอยากนั่นเอง ต้นหานี้จะฝังตัวอยู่กับโมหะอวิชชาอย่างแนบเนียนละเอียดสุดที่เดียว จึงเรียกว่ามิจฉาทิฏฐิความเห็นผิดขั้นละเอียด เห็นว่าขันธห้าเป็นอิตตาตัวตน จึงได้เกิดความหลง ความหลงผิดเกิดจากอวิชชา ความไม่รู้ ต้นหาความอยากที่ฝังรากอยู่กับอวิชชาก็จะดับไปพร้อมกัน เพราะนิโรธญาณทัสสนวิสุทธิมีกระแสที่รุนแรงดับอิตตาดับต้นหาที่มีอยู่ในขันธห้าให้หมดสิ้นไป กระแสไฟ

แห่งราคะ กระแสไฟแห่งโทสะ กระแสไฟแห่งโมหะ ที่เป็นปัจจัย
เชื่อมโยงอยู่ในขันธห้า ก็สลายตัวดับลงพร้อมกัน

วิญญูณที่เป็นสื่อออกมาจากจิตโดยตรงได้ดับลง ไม่มี
อะไรเหลือ ไม่มีความรู้สึกในรูปและนามว่ามีอดีตตัวตนอีกต่อไป
เพราะตนไม่ใช่รูป รูปไม่ใช่ตน ตนไม่มีในรูป รูปไม่มีในตน เวทนา
ไม่ใช่ตน ตนไม่ใช่เวทนา เวทนาไม่มีในตน ตนไม่มีอยู่ในเวทนา
สัญญาไม่ใช่ตน ตนไม่ใช่สัญญา สัญญาไม่มีในตน ตนไม่มีในสัญญา
สังขารไม่ใช่ตน ตนไม่ใช่สังขาร สังขารไม่มีในตน ตนไม่มีในสังขาร
วิญญูณไม่ใช่ตน ตนไม่ใช่วิญญูณ วิญญูณไม่มีในตน ตนไม่มี
ในวิญญูณ การดับไปในลักษณะนี้ เรียกว่า นิโรธ ความดับทุกข์
และดับทั้งเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ได้อย่างสนิทโดยสิ้นเชิง

เมื่อวิญญูณดับเพียงอย่างเดียวเท่านั้น การรับรู้ในรูป
ก็ดับไป การรับรู้ในเวทณาก็ดับไป การรับรู้ในสัญญาก็ดับไป
การรับรู้ในสังขารก็ดับไป การรับรู้ในอายตนะจะไม่มีความรู้
อะไรเลย เพราะวิญญูณได้ดับไปในทางตา วิญญูณได้ดับไป
ในทางหู วิญญูณได้ดับไปในทางจมูก วิญญูณได้ดับไปใน
ทางลิ้น วิญญูณได้ดับไปในทางกาย วิญญูณได้ดับไปในทางใจ

ในขณะนั้นจะไม่มีความรู้สึกในรูปขันธและนามขันธแต่

อย่างใด เพราะวิญญานการรับรู้ไม่มีในสิ่งใด จึงไม่มีเหตุไม่มีปัจจัยอะไรให้มีการรับรู้ได้ ในลักษณะนี้เหมือนกับความร้อนที่กำลังทำอาหารให้สุกได้อย่างเต็มที่ จะไม่มีอาหารส่วนดิบๆ เหลือค้างไว้เลยแม้แต่นิดเดียว นี่ฉันใด นิโรธญาณทัสสนวิสุทธิ กำลังแผดเผาให้กิเลสตัณหาอาสวะน้อยใหญ่ให้หมดไปจาก “ธาตุรู้” และขันธห้าได้อย่างสมบูรณ์ ก็ฉันนั้น ในธาตุรู้นี้จะไม่มีอาสวะชั้นละเอียดแอบแฝงอยู่เลย ถึงขันธห้าจะมีอยู่ก็เป็นเพียงขันธห้าล้วนๆ ไม่มีอาสวะส่วนใดตกค้างอยู่ในขันธห้าแต่อย่างใด จึงเป็นปกติขันธ เป็นขันธที่ไม่มีโทษภัยอะไร จึงเรียกว่าธรรมที่เป็นกลาง ไม่มีใครเป็นเจ้าของยึดครองเป็นกรรมสิทธิ์อีกต่อไป แต่อย่างใด

ในช่วงนิโรธธรรมได้กำจัดให้อาสวะทั้งหลายให้หมดไปจากธาตุรู้และขันธห้านี้แล้ว จะมีธาตุรู้อันบริสุทธิ์ปรากฏอยู่ รู้ก็ สักว่ารู้ แต่รู้ไม่มีในสมมติใดๆ เพราะไม่มีสมมติอะไรจะให้รู้ เป็นเพียงรู้เฉพาะรู้เท่านั้น รู้ไม่มีในความหมายอะไร จะอธิบายฉายภาพให้ท่านได้รู้เห็นในธาตุรู้อันบริสุทธิ์นี้ให้ท่านรู้ตามไม่ได้ ถ้าเป็นเลขก็เป็นได้แค่ศูนย์ (๐) เท่านั้น ถ้าจะเขียนศูนย์ (๐) สักร้อยศูนย์ (๐) ก็ไม่มีคุณค่าอะไร ถ้ามีเลขอื่นอยู่ข้างหน้าแล้ว

เพิ่มศูนฺย (๐) ต่อกันไป จึงจะมีความหมายและเป็นค่าขึ้นมาได้
นี่ฉันใด ธาตุรู้อันบริสุทธิ์นี้ ก็ฉันนั้น เป็นรู้ที่เป็นเอกเทศ ไม่เกาะติด
อยู่กับสิ่งใดๆ

เมื่อเป็นในลักษณะนี้สักกระยะหนึ่ง ก็จะมีอาการรู้ตัวขึ้นมา
นิดๆ ในขณะนั้นเองจะมีความรู้หนึ่งเกิดขึ้น รู้ว่าอาสวะจะสิ้นไป
ในขณะนี้ ที่เรียกกันตามบาลีว่าอาสวกขยญาณได้เกิดขึ้นแล้ว
ในตำราแปลไว้ อาสวกขยญาณแปลว่ารู้จักทำให้อาสวะได้สิ้นไป
แต่ข้าพเจ้าก็จะให้ความเห็น อาสวกขยญาณ เพียงรู้ว่าอาสวะจะ
สิ้นไปในขณะนี้เท่านั้น เหตุผลก็เพราะไม่มีการทำอะไรที่จะให้
หมดไปอีกแต่อย่างใด เพราะนิโรธได้ดับทุกข์และดับเหตุให้เกิด
ทุกข์หมดสิ้นไป ดังได้อธิบายมาแล้ว อาสวกขยญาณเป็นเพียง
อรู้อผลที่จะบรรลุธรรมเป็นอรหัตตผลเท่านั้น ไม่ได้ทำอะไร

เหมือนกับอาหารที่ถูกความร้อนของไฟ ทำให้อาหารสุก
ในหม้อทั้งหมดแล้ว แต่ฝาหม้อยังปิดอยู่ เมื่อเปิดฝาหม้อออก
มาดู ก็รู้ว่าอาหารในหม้อนั้นสุก เห็นตรงกันกับอาหารที่สุก
อยู่แล้ว จะไม่มีการกระทำใดๆ ให้อาหารสุกอีกต่อไป นี่ฉันใด
อาสวกขยญาณเป็นเพียงรู้ว่าอาสวะจะสิ้นไปในขณะนี้เท่านั้น
เมื่อหากข้าพเจ้าแปลผิดก็ขออภัยมาในที่นี้ด้วย

ในช่วงที่อาสาชกษญาณได้เกิดขึ้นนี้เอง ความกล้าหาญได้เกิดขึ้นเป็นอย่างมาก เหมือนจะทำลายภูเขาทั้งลูกให้เรียบบราบไปในชั่วพริบตา และเหมือนกับกาลเวลาวันเดือนปีไม่มีในขณะนั้น กลางวันและกลางคืนเหมือนกับไม่มีเช่นกัน จึงเป็น **“เอกรัตติง” ราชตรีเดียวตลอดเวลา**

อย่างนี้เองหนอที่พระพุทธเจ้าทรงตั้งปณิธานในครั้งพระองค์ประทับนั่งอยู่ใต้ร่มพระศรีมหาโพธิ์ พระองค์ทรงอธิษฐานว่า “ถ้าข้าพเจ้าไม่ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในที่แห่งนี้ ข้าพเจ้าจะไม่ลุกออกจากที่นั่งนี้เป็นเด็ดขาด แม้เนื้อหนังมังสา กระดูกเส้นเอ็น และอวัยวะทุกส่วนจะแตกสลายผุพังทับถมซึ่งแผ่นดินนี้ไป ก็ตามที่ ข้าพเจ้าจะนั่งอยู่ในที่แห่งนี้ตลอดไป” คำอธิษฐานอย่างนี้มีใช่เป็นเหตุให้พระองค์ได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าแต่อย่างใด เป็นเพียงอธิษฐานสำหรับลงไปตามอาสาชกษญาณที่พระองค์ทรงทราบว่าจะสิ้นไปในขณะนี้เท่านั้น เพราะในส่วนลึกจริงๆ พระองค์ทรงมีความมั่นใจพระทัยในการตรัสรู้ของพระองค์อยู่แล้ว อีกไม่กี่ปาที่พระองค์ก็จะได้ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าในขณะนี้อย่างแน่นอน ถ้าพระองค์ไม่ทรงมีอาสาชกษญาณ ไม่ทรงทราบว่า อาสวะจะสิ้นไป พระองค์จะทรงอธิษฐานทำไม ที่แห่งอื่นพระองค์

ก็เคยประทับนั่งมาหลายที่แล้ว ทำไมพระองค์จึงไม่ทรงอธิษฐาน
อย่างนี้เล่า

ผู้จะได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ก็มีอาสวกษยญาณ
รู้ว่าอาสวะจะสิ้นไปในขณะนี้เช่นกัน แต่ไม่ควรอธิษฐาน เพราะ
จะไปชำระรอยเลี่ยนแบบของพระพุทเจ้า จะอธิษฐานหรือไม่
อธิษฐานก็มีคุณค่าเท่ากัน ถึงอย่างไรก็จะได้บรรลุธรรมเป็น
พระอรหันต์ในขณะนี้อย่างสมบูรณ์อยู่แล้ว จะอยู่ในอิริยาบถไหน
ก็บรรลุธรรมได้เช่นกัน แม้พระอานนท์ท่านอยู่ในท่ากึ่งนั่งกึ่งนอน
ก็ได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ได้ อาสวกษยญาณจะเกิดขึ้นเฉพาะ
ในการตรัสรู้เป็นพระพุทเจ้า การตรัสรู้ของพระปัจเจกพระพุทเจ้า
และผู้จะได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์เท่านั้น

ในช่วงขณะจรมกจิตเดียว การบรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์
ก็ปรากฏขึ้น ตั้บเดียว ในช่วงพริบตานั่นเอง แล้วมีญาณทัสสนวิสุทธิ
เกิดขึ้น รู้เห็นในความบริสุทธิ์ เป็นวิสุทธิธรรมอย่างสมบูรณ์
“วิมุตตสมิ วิมุตตมิตติ ญาณ โหติ ชีณา ซาติ วุสิตํ พรหมจริยํ
กตํ กรณียํ เมื่อจิตได้หลุดพ้นไปในขณะใด จะรู้ว่าได้หลุดพ้นแล้ว
ในขณะนั้น และรู้ว่าเป็นพระชินาสพ อันชาติที่ได้สิ้นสุดเป็นชาติ
สุดท้ายจบลงแล้ว พรหมจรรย์ได้อยู่จบแล้วอย่างสมบูรณ์ กิจที่

จะทำให้ไม่มีอีกแล้ว” เพราะอาสวะได้หมดไปจากใจ ได้ทำสำเร็จอย่างสมบูรณ์ จึงหมดภาระหมดหน้าที่การทำงานที่จะทำ ภายในใจไม่มีศัตรูคู่อริในหมู่กิเลสตัณหาแต่อย่างใด

เมื่อผลของการปฏิบัติมีความสมบูรณ์อย่างเต็มที่แล้ว อย่างนี้ จึงให้ชื่อว่าพุทโธ รู้ ตื่น เบิกบาน อย่างเต็มที่ พุทโธจะเกิดขึ้นมิใช่จะนึกค่าบริการกรรมเพียงเป็นอารมณ์ของสมณะตามที่พูดกัน พุทโธตัวจริงจะต้องเกิดขึ้นเนื่องด้วยสติปัญญา เริ่มต้นจากสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ ประกอบด้วยทัสสนญาณ ทั้งสองนี้เป็นกำลังใหญ่ เป็นฐานที่สำคัญที่เป็นจุดเริ่มต้นให้พุทโธตัวจริงเกิดขึ้น อุบายวิธีปฏิบัติอย่างไรได้อธิบายในจุดเริ่มต้นนี้มาแล้ว จนถึงพุทโธตัวจริงได้เบ่งบานบริสุทธิ์ได้อย่างสมบูรณ์

การปฏิบัติธรรมถ้าเริ่มต้นไม่ถูก การปฏิบัติต่อไปก็ไม่ถูก ถึงท่านผู้นั้นได้สร้างบารมีมาพร้อมที่จะได้บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ในชาตินี้ ก็หมดสิทธิ์หมดโอกาสไปอย่างน่าเสียดาย หรือกุศลบารมีเคยได้บำเพ็ญมาไม่มากนัก มีความเหมาะสมที่จะได้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบันในชาตินี้ได้ แต่ก็ปฏิบัติแบบกระโดดข้ามขั้นไปใช้อุบายวิธีการปฏิบัติในภูมิธรรมของพระอรหันต์ เป็นผู้มักใหญ่ใฝ่สูงเกินบารมีของตัวเอง แทนที่

จะได้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบันในชาตินี้ก็หมดโอกาสไปเช่นกัน ถ้าปฏิบัติอยู่ในขอบเขตภูมิธรรมของพระโสดาบันในชาตินี้ก็จะได้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบันอย่างแน่นอน เมื่อตั้งหลักในภูมิธรรมของพระโสดาบันได้แล้ว การปฏิบัติให้เป็นไปในภูมิธรรมระดับสูงมิใช่เป็นของยาก เพราะเป็นเส้นทางเดียวกัน ไม่มีทางอื่นสลับซับซ้อนให้หลงทางแต่อย่างใด จึงเป็นเอกมรรค มีเส้นทางเดียวเท่านั้นที่ตรงต่อมรรคผลนิพพาน

ในยุคนี้สมัยนี้ ผู้ที่มีความเข้าใจว่ามรรคผลนิพพานได้หมดยุคหมดสมัยไปแล้วมีจำนวนมาก คิดเอาเองว่าในยุคนี้ปฏิบัติแล้วก็บรรลุนิพพานเป็นพระอริยเจ้าหรือบรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ไม่ได้ ผู้ที่ยังเชื่อว่าในยุคนี้การปฏิบัติให้ถึงซึ่งมรรคผลนิพพาน ผู้ที่ได้บรรลุนิพพานเป็นพระอรหันต์ ยังมีอยู่มีจำนวนน้อยนิด จะนับเป็นเปอร์เซ็นต์เพียง ๐.๐๐๐๑ เปอร์เซ็นต์ ก็ยังไม่ถึงอยู่นั่นเอง ผู้อ่านจะเชื่อหรือไม่ว่าพระอรหันต์ในยุคนี้ยังมีอยู่ ส่วนตัวข้าพเจ้าแล้วมีความเชื่ออย่างมั่นใจว่า ในยุคนี้ยังมีพระอรหันต์อยู่เต็ม ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ ด้วยบาลีว่า “อรหนต อสุภฺโลโก เมื่อใดยังมีผู้ปฏิบัติที่ถูกต้องตามคำสอนของพระพุทธเจ้าอยู่ ในเมื่อนั้นพระอรหันต์จะไม่ขาดจากโลก” ถึงจะมีน้อยก็ยังถือว่ามีอยู่นั่นเอง

ผู้ปฏิบัติต้องใช้เหตุผลของตัวเองมาเป็นเครื่องตัดสิน
ชี้ขาด อย่าเข้าข้างตัวเอง ถ้าเหตุผลนั้นขัดต่อหลักความจริง
เหตุผลนั้นใช้ไม่ได้เลย ส่วนมากพวกเราจะเชื่อตามครูอาจารย์
ที่เรามีความเคารพเชื่อถือเป็นหลัก ถ้าเคารพเชื่อถือครูอาจารย์
ใด ครูอาจารย์นั้นจะพูดอะไรมา จะเชื่อว่าถูกต้องไปเสียทั้งหมด
ถ้าครูอาจารย์ท่านได้ศึกษามาดี มีความเข้าใจในธรรมที่ถูกต้อง
เราก็จะได้รับข้อมูลที่ถูกต้องตามครูอาจารย์นั้นไป ถ้าครูอาจารย์
ศึกษาในธรรมมาไม่ดี ดีความหมายในหมวดธรรมไม่ถูกต้อง
นำมาสอนเรา เราก็จะได้รับข้อมูลที่ผิดๆ เมื่อนำไปปฏิบัติก็ผิด
ไปตามๆ กัน

ฉะนั้น การศึกษาหาหมวดธรรมที่ถูกต้องจึงเป็นจุดเริ่มต้น
ที่สำคัญยิ่ง เหมือนส่งข้อมูลเข้าไปในคอมพิวเตอร์ ถ้าส่งข้อมูล
เข้าไปถูก พิมพ์ออกมาก็ถูก เมื่อส่งข้อมูลเข้าไปผิด พิมพ์ออกมาก็ผิด
ถ้าส่งข้อมูลเข้าไปไม่รู้ว่าอะไรผิดอะไรถูก พิมพ์ออกมาก็อ่านไม่รู้
เรื่องอยู่นั่นเอง นี่ฉันใด การส่งข้อมูลในหมวดธรรมเข้าไปหาใจ ก็เป็น
ฉันนั้น ถ้าส่งข้อมูลในหมวดธรรมเข้าไปหาใจผิดถูกอย่างไรก็ไม่รู้
การปฏิบัติก็มีแต่ความลังเลใจ การปฏิบัติไปก็เป็นธรรมปรามาส
ลูปคำแบบสุ่มเดา จะเอาหลักปฏิบัติที่ถูกต้องอย่างชัดเจน

ไม่ได้เลย

ขอผู้ปฏิบัติทั้งหลายอย่าทำตัวเป็นกลุ่มกอลามสูตร เชื่ออะไรขาดการครุ่นคิด ขาดเหตุผล จะเกิดเป็นความเชื่อที่งมงายไปไม่รู้ตัว พระพุทธเจ้ามีพระญาณหยั่งการณ์ไกลเรียกว่าอนาคตังสญาณ พระองค์ทรงทราบว่า อนาคตต่อไปในข้างหน้า จะมีผู้แก้ไขคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เพี้ยนไป ไม่เป็นไปในหลักคำสอนเดิมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้ การปฏิบัติในยุคนี้ จะมีความสับสน จึงอยากที่จะได้บรรลุมรรคผลนิพพานได้ การแก้ไขเพิ่มเติมจะทำให้ตีความหมายคลาดเคลื่อนออกไป

ในกาลามสูตร ๑๐ ข้อ เป็นพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสเอาไว้ ๑ ใน ๑๐ ข้อ พระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “อย่าเพิ่งเชื่อตามตำราหรือคัมภีร์ว่าถูกต้องไปเสียทั้งหมด ให้ใช้เหตุผลพิจารณาให้ดีก่อนจึงตัดสินใจเชื่อในภายหลัง” ถ้าดูเหตุการณ์ในยุคปัจจุบันนี้แล้ว คนจะเชื่อในตำราและเชื่อตามครูอาจารย์ที่เคารพนับถือมากที่สุด ก่อนจะเชื่อ ให้เป็นศรัทธาญาณสัมปยุต ใช้ปัญญาพิจารณาให้ดีก่อนจึงตัดสินใจเชื่อในภายหลัง

मतสังกथा

ข้าพเจ้าได้อธิบายในแนวทางปฏิบัติในหนังสือ “พุทธโธ” นี้ ขอให้ท่านทั้งหลายใช้ปัญญาพิจารณาอย่างมีเหตุมีผล ถ้ายังไม่เข้าใจจุดไหน ข้าพเจ้าพร้อมที่จะให้ความกระจ่างได้ เพื่อให้เกิดความเข้าใจในความหมายในอุบายนั้นๆ เช่น พุทธโธ แปลว่า รู้ตื่น เบิกบาน อันเป็นผลเกิดขึ้นจากการปฏิบัติโดยตรง ฉะนั้น การปฏิบัติในจุดเริ่มต้น ต้องเอาความเห็นมาแยกออกเป็น ๒ อย่าง ใช้ปัญญาพิจารณาให้ถูกต้องตามความหมาย เมื่อมีความเห็นเป็น อย่างนี้แล้ว ประพฤติให้เป็นไปอย่างนี้ จะมีผลเกิดขึ้นเป็นอย่างไร ในความเห็นนั้นผิดหรือถูกอย่างไร เราก็จะได้รู้ ใช้ปัญญาพิจารณา แล้วเห็นว่าผิด เราก็จะละความเห็นผิดนั้นเสีย ถ้าใช้ปัญญาพิจารณาด้วยเหตุผลแล้วว่าถูก เราก็ควรประพฤติตามในความเห็น

นี้ๆ เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติต่อไป

ความถูกต้องชอบธรรมนี้เองจึงเรียกว่า สัมมา ถ้าเอาไปรวมกับทฤษฎี จึงเรียกว่า สัมมาทฤษฎี ความเห็นชอบ ถ้าตั้งหลักสัมมาทฤษฎีความเห็นชอบให้มั่นคงแล้ว มิฉฉาทฤษฎี ความเห็นผิดจะไม่เกิดขึ้นแต่อย่างใด การปฏิบัติก็จะเป็นสัมมาปฏิบัติล้วนๆ ไม่มีความลั้งเลงสยสับสนวุ่นไปมาแต่อย่างใด นี่เป็นวิธีแยกความเห็นผิด แยกความเห็นถูกต้องออกจากกัน ให้รู้เห็นชัดเจนไปว่าความเห็นถูกต้องเป็นอย่างไร ความเห็นผิดเป็นอย่างไร เมื่อปฏิบัติไปเราจะได้หลีกเลี่ยงความเห็นผิดนั้นได้

ให้เราสังเกตอย่างมีเหตุมีผลว่า ในสมัยครั้งพุทธกาล ทำไมพระพุทธเจ้าทรงเอาหลักสัมมาทฤษฎีปัญญาความเห็นชอบมาเป็นหลักตั้งขึ้นก่อน ก็เพราะพระพุทธเจ้าทรงทราบว่าทุกคนมีความเป็นมิฉฉาทฤษฎี มีความเห็นผิดเป็นพื้นฐานมาก่อน จำเป็นต้องแก้ไขให้คนทั้งหลายได้ละมิฉฉาทฤษฎีความเห็นผิดที่มีอยู่เดิมให้หมดไปจากใจ แล้วให้มาตั้งความเห็นให้เป็นสัมมาทฤษฎีปัญญาความเห็นชอบเสียใหม่ในครั้งแรกที่พระพุทธเจ้าทรงวางหลักพระพุทธศาสนาไว้ในโลก ผู้ได้รับสนองฟังธรรมของพระพุทธเจ้าในกลุ่มแรกคือปัญจวัคคีย์ทั้ง ๕ เริ่มจากสัมมาทฤษฎี ปัญญา

ความเห็นชอบ และสัมมาสังกัปป ใช้ปัญญาดำริพิจารณาให้เป็นไปในการเห็นชอบนั้นต่อกันไป

จะรู้ได้อย่างชัดเจนว่า พระพุทธเจ้าทรงตั้งหลักปัญญาขึ้นมาก่อน เรียกว่าเปิดประตูปัญญาให้แก่ผู้รับฟัง ให้ผู้รับฟังได้เกิดความสำนึกในความเห็นผิดของตนเอง และให้เขาเห็นทุกข์โทษภัยในความเห็นผิดของเขาเอง ถ้ามีความเห็นที่เป็นมิจฉาทิฎฐิความเห็นผิดอยู่ จะเป็นเหตุให้เกิดการทำผิด เป็นเหตุให้เกิดการพูดผิด เป็นเหตุให้เกิดการคิดผิด และหาเลี้ยงชีวิตผิดต่อๆ กันไป

ฉะนั้น พระพุทธเจ้าจึงทรงแก้ไขความเห็นผิดเหล่านี้ให้หมดไปจากใจ ในครั้งนั้นปัญจวัคคีย์ มีอัญญาโกณฑัญญะได้กำจัดตัวมิจฉาทิฎฐิความเห็นผิดให้หมดไปจากใจเป็นคนแรก จึงได้ตั้งอยู่ในสัมมาทิฎฐิ ปัญญาความเห็นชอบ จึงได้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบันเป็นคนแรก จึงมีพระสาวกคนแรกในโลก ในช่วงนั้นอัญญาโกณฑัญญะได้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบันยังเป็นฆราวาส ศีลห้าก็ยังไม่รู้ผู้นั้นเอง จากนั้นก็ได้บรรลุนิพพานเป็นพระโสดาบันต่อๆ กันไป จึงได้บวชเป็นพระภิกษุกลุ่มแรกของโลก พวกเราควรได้ศึกษาประวัติของพระอริยเจ้าในครั้งพุทธกาลดูบ้าง เพื่อจะได้

เข้าใจว่า ปัญญามาก่อน มีอุบายปฏิบัติอย่างไร

เรื่องของพระยสกุลบบุตร และเพื่อน ๖๐ คน พ่อแม่ของพระยสกุลบบุตร ศีลห้ายังไม่รู้จักเลย แม้แต่วิธีทำสมาธิก็ยังไม่รู้ ความสงบก็ยังไม่เข้าใจ ทำไม่จึงมีปัญหาเข้าใจในหมวดธรรมได้ บรรลุเป็นพระโสดาบันได้เล่า หรือกลุ่มภิกษุทศศิรัย ๓๐ คนที่ตามหาหญิงที่ลักเอาสิ่งของไป ได้ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้า ได้บรรลุเป็นพระอริยเจ้าไป หรือชฎิล ๓ พี่น้อง พร้อมด้วยบริวาร ๑,๐๐๐ คน ฟังธรรมจากพระพุทธเจ้าแล้วได้บรรลุเป็นพระอรหันต์ไป หรือประวัติของผู้ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าในสมัยครั้งพุทธกาล มีทั้งพระและฆราวาสหลายแสนท่าน แต่ละท่านเริ่มจากปัญญาความเห็นชอบทั้งนั้น ถ้ายังไม่เชื่อ ขอให้ท่านได้ไปอ่านในพระสูตร มีเรื่องของผู้ที่ได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้ามากมาย ทุกท่านเริ่มจากปัญญาความเห็นชอบทั้งนั้น

ผู้สอนการปฏิบัติควรได้อ่านประวัติของพระอริยเจ้าให้เข้าใจ จึงมาตั้งตัวเป็นครูสอนคนอื่นต่อไป ไม่ควรที่จะเอาวิธีปฏิบัติของพวกเขาตาบดตาบอดมาสอนกันให้มากนัก จะทำให้ผู้ปฏิบัติตามเกิดความไขว้เขวผิดแนวทางเดิมที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ดีแล้ว ไม่ควรที่จะแก้ไขเพิ่มเติมในคำสอนของพระพุทธเจ้าให้เพี้ยนไป

เช่น สัมมาทิฏฐิ ปัญญาความเห็นชอบ สัมมาสังกัปปो การดำริพิจารณาด้วยปัญญาให้ถูกกับหลักความเป็นจริง นี่คือหลักปัญญาต้องมาก่อน เอาหลักปัญหานี้แหละไปศึกษาในหมวดศีล จะเป็นศีล ๕ ศีล ๘ หรือศีล ๒๒๗ ก็ใช้ปัญญาศึกษาทั้งนั้น จะรักษาศีลข้อไหนก็ใช้ปัญญาศึกษาศีลในข้อนั้นให้เข้าใจ การรักษาศีลก็มีปัญญารักษาให้ดี มิฉะนั้นศีลจะขาดหรือเศร้าหมองไปโดยไม่รู้ตัว จะทำสมาธิก็ใช้ปัญหานี้แหละไปศึกษาในวิธีทำสมาธิ วิธีทำสมาธิทำอะไรมีขั้นตอนอย่างไร อย่างไรจึงเรียกว่าสัมมาสมาธิ อย่างไรเป็นมิจฉาสมาธิ เพราะศีล สมาธิ เป็นหลักปรียติ ผู้ปฏิบัติต้องใช้ปัญญาศึกษาให้เข้าใจ แม้หมวดธรรมะอื่นๆ ที่จะนำมาปฏิบัติ ก็ต้องใช้ปัญญาศึกษาธรรมะหมวดนั้นให้เข้าใจเช่นกัน ไม่เช่นนั้นจะเกิดความเข้าใจผิดในหมวดธรรมจะเป็นมิจฉาปฏิบัติต่อไปโดยไม่รู้ตัว เสียเวลาไป ไม่ได้ดีอะไร

พระพุทธเจ้าทรงเป็นผู้รู้ดีรู้ชอบในจุดเริ่มต้น จึงได้วางหลักปัญญาเป็นจุดยืนเอาไว้ ถ้าตั้งหลักปัญญาให้เป็นสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบไว้ดีแล้ว การรักษาศีลก็ไม่ยาก ไม่มีการลုပ်คลำในศีลว่าขาดหรือไม่ขาด เพราะมีปัญญารักษาศีลอยู่แล้ว การทำสมาธิก็มีใช่เป็นสิ่งที่ยาก เพราะมีปัญญารอบรู้ในวิธีทำสมาธิให้เป็น

สัมมาสมาธิที่ถูกต้องได้

ฉะนั้น ปัญญาความเห็นชอบจึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญยิ่ง ถ้าไม่มีความรอบรู้ในทางปัญญา การปฏิบัติก็จะเป็นการก้าวหน้าแต่อย่างใด และไม่เป็นไปในมรรคผลนิพพานได้เลย เหมือนคนตาบอดพายเรืออยู่ในสระ จะมีความขยันหมั่นพายเท่าไร เรือก็จะพาวนไปเวียนมาในที่แห่งเดียว ทั้งที่ช่องทางออกจากสระเปิดกว้างอยู่แล้ว แต่คนตาบอดหาทางออกไม่พบ นี่ฉันใด ใจไม่มีปัญญา จึงเรียกว่าใจบอด เมื่อตาใจคือปัญญาได้บอดไป การปฏิบัติธรรม จะมีการลุ่มคล้ำตลอดไป ก็ฉันนั้น ในที่สุดก็เกิดความเห็นผิด แต่มาคิดว่าตัวเองเห็นถูก จึงยากที่จะแก้ไขได้ ก็ต้องปล่อยไปให้ เป็นตัวใครตัวมัน นั่นคือใจเป็น ตะมโตะมะ ไม่มีปัญญาแฝงอยู่ในใจบ้างเลย ในที่สุดก็มีแต่ความรู้ที่ได้ศึกษามาจากตำราเท่านั้น

ขอให้ผู้ปฏิบัติได้ฝึกปัญญาให้เป็นของตัวเองให้ได้ เมื่อมีปัญหาอะไรเกิดขึ้น เราจะได้ใช้ปัญญาเราเองแก้ปัญหาของเราเอง ให้หมดไปทันต่อเหตุการณ์ ปัญญาในตัวเรามีอยู่แล้ว แต่เอาไปใช้ในทางโลกเสียหมด เราเองหวนกลับเอาปัญญามีอยู่มาฝึกคิดพิจารณาในทางธรรมไว้บ้าง คิดบ่อยๆ พิจารณาบ่อยๆ ใจก็จะค่อยมีแสงสว่างทางปัญญาขึ้นมาได้

ทัตสนญาณและญาณทัตสนะมีความหมายในจุดเดียวกัน “ทัตสนญาณ” หมายถึงเห็นก่อนรู้ “ญาณทัตสนะ” หมายถึงรู้ก่อนเห็น ถ้าเห็นแล้วต้องรู้ ถ้ารู้แล้วก็ต้องเห็น จึงเรียกว่า ญาณเกิดขึ้นอย่างสมบูรณ์ ถ้าเห็นแต่ไม่รู้ หรือรู้อยู่แต่ไม่เห็น นี่คือญาณเกิดขึ้นไม่สมบูรณ์ การปฏิบัติจะมีโอกาสผิดได้ง่ายทีเดียว ถ้าญาณทั้งสองนี้มีความสัมพันธ์กัน ใช้ปัญญาพิจารณาโยนิโสมนสิการในสังขารมใด จะเกิดความแยกกายหายสงสัยในสังขารมนั้น ญาณนี้จะเกิดขึ้นเนื่องจากปัญญาที่มีเหตุผล อันประกอบด้วยสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบ เป็นความเห็นที่เป็นไปในหลักอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา มีเหตุผลเป็นองค์ประกอบในการตัดสินใจให้ถูกต้อง ถ้าหากคิดพิจารณาในธรรมไปตามตำรา ถึงจะพิจารณาในธรรมได้อย่างถูกต้องอยู่ก็ตาม ทัตสนญาณนี้จะไม่เกิดขึ้นแต่อย่างใด

มักคามัคคญาณเป็นญาณที่รู้เห็นแนวที่ถูกต้องในการปฏิบัติด้วยตนเอง เรามีนิสัยปัญญาวิมูติหรือเรามีนิสัยเจโตวิมูติ จะรู้ตัวเองได้อย่างชัดเจน จะเลือกปฏิบัติให้ถูกกับนิสัยตัวเองได้อย่างถูกต้อง พร้อมทั้งรู้อุบายวิธีในการปฏิบัติให้ถูกกับนิสัยของตัวเอง ในสมัยครั้งพุทธกาล ผู้มีนิสัยปัญญาวิมูติได้บรรลुरुธรรมเป็นพระอริยเจ้า

มีจำนวนมาก ในยุคนี้ผู้มีนิสัยปัญญาวิมุตติก็มีจำนวนมากเช่นกัน แต่ปฏิบัติให้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าได้ยาก เพราะไม่มีปัญญาหาอุบายในหมวดธรรมมาปฏิบัติให้ถูกกับนิสัยตัวเองได้ เช่นตัวเองเป็นนิสัยปัญญาวิมุตติ แต่ไปปฏิบัติในวิธีเจโตวิมุตติ สวนทางกับนิสัยเดิมของตัวเอง จึงยากที่จะเข้ากระแสแห่งมรรคผลนิพพานได้ หรืออาจจะเข้าไม่ได้เลย

วิปัสสนา หมายถึงการเจริญปัญญาที่มีความละเอียดอ่อนมากขึ้น มีความรู้เห็นในสังขารธรรมที่เป็นจริงได้อย่างชัดเจน จะเป็นรูปขันธ์และนามขันธ์ มีความเกิดขึ้นด้วยเหตุปัจจัยอะไร และมีความดับไปด้วยเหตุปัจจัยอย่างไร การใช้ปัญญาพิจารณาจะเกิดความแยบคายหายสงสัยไปได้ในขณะนั้น แล้วเกิดญาณซ้อนขึ้นมาอีกญาณหนึ่ง เรียกว่า “ปัญญาญาณ” การพิจารณาในธาตุสี่ให้เป็นไปในอสุภะความสกปรกโสโครก เน่าเปื่อยไปในทุกส่วนของร่างกาย ไม่มีส่วนใดจะหอมหวานชวนชม เหมือนใจได้มาอาศัยซากศพอยู่ จะไปไหนมาไหนก็เหมือนกับซากศพเคลื่อนที่ จึงได้เกิด “นิพพิทาญาณ” มีความเบื่อหน่ายในรูปร่างกายเกิดขึ้น

ผู้ที่ได้บรรลุธรรมเป็นพระอนาคามีก็เกิดขึ้นในช่วงนี้ จะรู้ตัว

ได้ทันทีว่าได้บรรลุธรรมเป็นพระอนาคามีแล้ว ไม่ต้องไปถามใคร และไม่ต้องไปรับคำพยากรณ์จากใครๆ จึงเรียกว่า ปังจัดตั้ง รู้ได้ เฉพาะตัว ไม่มีการตีความ ไม่ต้องมีใครๆ ต้องมาสอบอารมณ์ ไม่มีการเปรียบเทียบเอาปริยัติมาตัดสินแต่อย่างใด เพราะรู้แก่ใจ ตัวเองแล้วว่าตัวเองได้บรรลุธรรมเป็นพระอนาคามีแล้ว

หรือจะเอาตำรามาเปรียบเทียบ ก็มีคุณค่าเท่ากัน เหมือนกับ รับประทานอาหาร จะรู้ชื่อของอาหารหรือไม่รู้ชื่อของอาหาร เมื่อได้รับประทานแล้วก็มีความอิ่มเท่ากัน นี้ฉันใด ผู้ที่ได้บรรลุธรรมเป็นพระอนาคามีแล้ว จะเอาปริยัติมาเทียบหรือไม่เอามาเทียบ คุณธรรมอันเป็นของจริงก็ย่อมเป็นของจริงตลอดไป ในภูมิธรรม ชั้นพระอนาคามีนี้ เรื่องราคะ โทสะ จะละได้อย่างเด็ดขาด ไม่มีความกำเริบทางใจแต่อย่างใด

วิปัสสนาญาณ เป็นญาณที่มีความละเอียดอ่อนแหลมลึก เฉียบคมมาก ญาณนี้เกิดขึ้นเมื่อไร จะไม่มีการเสื่อมไปในท่ามกลาง เป็นญาณที่เกิดขึ้นเพื่อทำลายกิเลสตัณหาให้หมดไป จากใจโดยเฉพาะ เป็นญาณที่รอบรู้ครอบโลกธาตุนี้ทั้งหมด รอบรู้ในเหตุปัจจัยที่พาให้มาเกิดในชาติปัจจุบัน รอบรู้ในเหตุปัจจัยที่จะเป็นไปในชาติอนาคต เหตุปัจจัยคือตัณหา^๑นี้เองจึงเป็น

หัวหน้าทีมพาให้เกิดตายในภพทั้งสาม เมื่อตัดกระแสแห่งความอยากออกจากใจได้แล้ว กามภพ รูปภพ อรูปภพ ก็ปิดฉากลง หนังสือฉายเรื่องการเกิดตายในภพน้อยใหญ่ มีต้นหาเป็นผู้สร้างเรื่องขึ้นมา แล้วส่งให้สังฆารการปรุ่ดแต่งในสมมติโลกทั้งหลาย วิปัสสนาญาณก็เข้าทำลายกองถ้ำย พร้ร้อมทั้งอุปกรณ์การถ่ายทำทั้งหมดให้สิ้นซากไป ธาตุสี่ชั้นห้าเคยเป็นสถานที่ให้สังฆารมาฉายหนังสือก็ปิดฉากลงทันที บาปบุญน้อยใหญ่ที่เคยเป็นไปในภพทั้ง ๓ ก็หมดภาระกัน ในชาตินี้ บุญบารมีทั้งหมดที่เคยบำเพ็ญมา ก็เป็นกำลังส่งให้ถึงซึ่งจุดหมายปลายทางคือพระนิพพานเท่านั้น ดังบาลีว่า “ตณฺหาย ตรติ โอมิ อาศัยตัณหา และละตัณหาในภายหลัง” บุญบารมีทั้งหมดที่เป็นกำลังที่สำคัญก็นำส่งเพื่อให้ถึงซึ่งพระนิพพาน ก็ได้หมดภาระกันเพียงเท่านี้ บุญกุศลบารมีจะติดตามไปพระนิพพานอีกไม่มี

เมื่อท่านทั้งหลายได้อ่านถึงจุดนี้ อย่าไปคิดอะไรและมีความสงสัยอะไร เมื่อท่านภาวนา ปฏิบัติมาถึงจุดนี้แล้วท่านจะรู้เอง อย่าเพิ่งไปวิจารณ์อะไรให้เสียเวลา ถ้าสงสัยข้าพเจ้าก็พร้อมจะอธิบายให้ฟัง

นิโรธ ความดับทุกข์ มีผู้ปฏิบัติเป็นจำนวนมากตีความหมาย

ไม่ตรงต่อความจริง เช่น พูดว่าต้องทำสมาธิให้จิตมีความสงบหรือเข้าฌานสมาบัติได้แล้ว ก็เป็นนิโรธความดับทุกข์ได้ ที่จริงวิธีทำสมาธิให้จิตมีความสงบหรือเข้าอยู่ในฌาน มิใช่เป็นวิธีที่ดับทุกข์ได้แต่อย่างใด เป็นเพียงเข้าไปหลบทุกข์อยู่ในชั่วขณะหนึ่งเท่านั้น วิธีอย่างนี้พระพุทธเจ้าเคยทรงทำมาก่อนแล้ว จะดับทุกข์และดับเหตุให้เกิดทุกข์ไม่ได้เลย

นิโรธในความหมายของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริงนั้นให้อ่านนิโรธความดับทุกข์ที่ได้อธิบายผ่านมาแล้ว นิโรธความดับทุกข์และดับเหตุให้เกิดทุกข์นี้ จะเกิดขึ้นเฉพาะผู้จะได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์เท่านั้น มิใช่ว่าจะเอามาพูดกันจำเจได้ทั่วไป แต่ผู้ได้ศึกษามาน้อยไม่เข้าใจในความหมายที่ถูกต้อง จึงเอาความสงบของสมาธิมาตีความหมายว่านิโรธ เพราะสมาธิความสงบหรือเข้าฌานนั้น เรียกว่าฌานสมาบัติ ๘ มิใช่เป็นนิโรธความดับทุกข์แต่อย่างใด หรืออาจจะพูดไปเพื่อให้คนอื่นเห็นความสำคัญแก่ตัวเอง ว่าเป็นผู้ภาวนาได้ในระดับสูงก็เป็นได้

อาสาวิภยญาณดังที่ได้อธิบายมาแล้ว ขอให้ผู้ปฏิบัติหรือผู้อ่านทั้งหลายอย่าเพิ่งวิจารณ์ในขณะนี้ และไม่ควรปฏิเสธว่าพระอรหันต์ได้หมดยุคหมดสมัยไปแล้ว จริงอยู่ที่มีในพระไตรปิฎก

อธิบายเอาไว้ว่าในยุคนี้หมดจากพระอรหันต์ไปแล้ว นี่เป็นเพียงตำรา ในพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ในกาลามสูตร ๑๐ ข้อ มีข้อหนึ่งพระพุทธเจ้าตรัสไว้ว่า “อย่าฟังเชื่อตามตำราหรือคัมภีร์” ฉะนั้น ที่ว่าหมดยุคหมดสมัยของพระอรหันต์นั้น คำนี้จะไม่เกิดขึ้น ถ้าพระอรหันต์ได้เรียบเรียงพระไตรปิฎก ความเห็นส่วนตัวแล้ว คงเป็นปุถุชนเรียบเรียงแน่นอน คนมีความเชื่อในคำบาลี ประโยคในธรรมหมวดไหนมีบาลีประกอบ เหมือนกับว่าเป็นจริงถูกต้องไปเสียทั้งหมด ให้เราสังเกตดูว่า พระองค์ที่มีการศึกษาธรรมบาลีแตกฉาน ท่านก็มีความรู้ความสามารถ ผูกคำบาลีประกอบกับประโยคอะไรก็ได้ เช่น คำถวายทานต่างๆ ก็ผูกบาลีประกอบกันมากมาย หรือคำสวดมนต์หลายสูตร ก็ผูกบาลีประกอบกับประโยคให้กลมกลืนคล้องจองกันได้มิใช่หรือ

ขอให้ผู้ปฏิบัติทั้งหลายอย่าไปสงสัยในเรื่องนี้ ข้าพเจ้ามีความมั่นใจว่า ในยุคนี้ยังมีพระอรหันต์อยู่เต็ม ๑๐๐ เปอร์เซ็นต์ พระอรหันต์ระดับต่ำลงมากก็มีอยู่มากพอสมควร ฉะนั้น ผู้ปฏิบัติจงตั้งหลักให้ดี เพราะยุคนี้มีการปฏิบัติหลายรูปแบบอยู่มาก จึงยากที่จะเลือกเอาแนวทางที่ถูกต้องตรงต่อมรรคผลนิพพานได้ แต่ก็ไม่ใช่วิสัย ถ้าเราได้ศึกษาประวัติเรื่องของพระอรหันต์ในอดีต

หรือปฏิบัติให้เป็นไปในมรรค ๘ แม้สติปัญญา ๔ อิทธิบาท ๔ ไนโทธิปกิยธรรม ทั้งหมดก็เป็นส่วนปลีกย่อยออกมาจากมรรคมีองค์ ๘ นี้ทั้งนั้น เพราะสัมมาทิฏฐิปัญญาความเห็นชอบคลุมไว้ทั้งหมดแล้ว ดังพระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้ว่า “บรรดารอยเท้าสัตว์ทั้งหลายย่อมรวมลงในรอยเท้าช้างแห่งเดียว นี้ฉันใด ธรรมทั้งหลายที่ตถาคตได้ตรัสไว้แล้ว ย่อมรวมอยู่ในสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบนี้ทั้งนั้น” ถ้าตั้งหลักสัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ ให้เกิดความมั่นคงแล้ว จะปฏิบัติในหมวดธรรมสติปัญญา ๔ หรือหมวดธรรมอื่นๆ ก็จะถูกต้อง เป็นไปในมรรคผลนิพพานได้ทั้งหมด

สัมมาทิฏฐิความเห็นชอบนี้เป็นหลักใหญ่ในพระพุทธศาสนา พระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ที่ผ่านมาในอดีต การวางรากฐานพระพุทธศาสนาไว้ในโลกนี้ ทุกๆ พระองค์ทรงวางหลักจากสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบนี้ทั้งนั้น พระพุทธเจ้าของเราองค์ปัจจุบันนี้ พระองค์ทรงวางรากฐานพระพุทธศาสนาด้วยสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบให้เป็นไปตามพุทธประเพณีที่เป็นมาในอดีต แม้พระศรีอริยเมตไตรยจะมาทรงวางหลักพระพุทธศาสนาให้ประชาชนในยุคนี้ได้ปฏิบัติกัน ก็จะวางหลักสัมมาทิฏฐิความเห็นชอบเหมือนกัน พระพุทธเจ้าทุกๆ พระองค์ที่จะมา

ตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า การวางรากฐานพระพุทธศาสนาก็เริ่มต้นจากสัมมาทิฐิฐิตามความเห็นชอบนี้ก่อนทั้งนั้น

ฉะนั้น การได้บรรลุธรรมเป็นพระอริยเจ้าของพระพุทธบริษัท จึงเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ผู้ได้บรรลุธรรมเป็นพระโสดาบัน เป็นพระสกิทาคามี เป็นพระอนาคามี ผู้ที่ได้บรรลุธรรมในระดับไหน คุณธรรมนั้นจะเหมือนกันทั้งหมด ผู้ได้บรรลุธรรมเป็นพระอรหันต์ก็มีความบริสุทธิ์หมดจดจากกิเลสตัณหา เข้าสู่พระนิพพานในที่แห่งเดียวกัน นิพพาน แปลว่าความดับอันสนิทจากเชื้อที่จะให้เกิดในภพชาติต่างๆ ให้หมดไปจากใจ

ในยุคปัจจุบัน ถึงจะอยู่ในช่วงบั้นปลายของพระพุทธศาสนาก็ไม่ถือว่าเป็นสิ่งสำคัญอะไร สิ่งที่สำคัญนั้นคือการวางทิศทางในอุบายให้เป็นไปตามแนวทางเดิมของพระพุทธเจ้า ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้แล้วอย่างถูกต้องชอบธรรม เป็นจุดเริ่มต้นที่พระองค์ทรงวางหลักพระพุทธศาสนาไว้ในโลกครั้งแรก นั่นคือสัมมาทิฐิฐิตามความเห็นชอบ ถ้าผู้ปฏิบัติได้ตั้งหลักให้เป็นไปในแนวเดิมของพระพุทธเจ้าแล้ว การปฏิบัติก็จะเป็นไปตามแนวทางของพระพุทธเจ้าอย่างถูกต้อง การได้บรรลุมรรคผลนิพพานก็จะเป็นไปในมรรคผลเหมือนพระอริยเจ้าทั้งหลาย ถ้าเรามีเราพร้อม

แล้วในชาตินี้ ก็จะได้บรรลุนิพพานเป็นพระอริยเจ้าได้เลย ถึงจะไม่ได้บรรลุนิพพานในระดับสูง ในชาตินี้ให้เป็นผู้เข้ากระแสน้ำแห่งพระนิพพานได้ นั่นคือการบรรลุนิพพานเป็นพระอริยะชั้นพระโสดาบัน เพื่อตั้งหลักเพื่อก้าวขึ้นสู่อินทนิพพานระดับสูงต่อไป

ฉะนั้น สัมมาทิฏฐิ ความเห็นชอบ จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญยิ่ง ให้ผู้ปฏิบัติทั้งหลายจงศึกษาให้เข้าใจ ไม่เช่นนั้นจะผิดแนวทางเดิมของพระพุทธเจ้าไปโดยไม่รู้ตัว ถ้าผิดในจุดเริ่มต้นก็ผิดต่อๆ กันไป ถ้าถูกในจุดเริ่มต้นก็จะถูกต่อๆ กันไปเช่นกัน

ฉะนั้น ขอให้ผู้ปฏิบัติทั้งหลาย เมื่อท่านได้อ่านหนังสือเล่มนี้แล้ว หากมีความสงสัยเป็นประการใด ข้าพเจ้าก็พร้อมที่จะอธิบายเพิ่มเติม เพราะบางประโยคบางสำนวนได้อธิบายไว้ไม่มากนัก ก็เพราะกลัวว่าหนังสือนี้จะมีความหนาเกินไป จึงใช้ข้อความประโยคสั้นๆ เท่านั้น

ขอท่านผู้อ่านทั้งหลายมีสติปัญญาอ่านหนังสือนี้ให้เข้าใจ เมื่อนำไปปฏิบัติ ขอให้มิปัญญาญาณ รู้แจ้งเห็นจริงในสัจธรรม หากบารมีท่านพร้อมแล้ว ในชาตินี้ขอให้ท่านมีดวงตาเห็นธรรม ได้บรรลุในมรรคผลนิพพานที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสไว้โดยชอบธรรม ด้วยเทอญ

พุทธโธ

พระอาจารย์ทูล ขิปปปณฺโณ

หนังสือเล่มนี้เป็นมรดกธรรมที่พระอาจารย์ทูล ขิปปปณฺโณ อดีตเจ้าอาวาส วัดป่าบ้านค้อ เขียนขึ้นและจัดพิมพ์เป็นหนังสือครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ โดยมีจุดประสงค์เพื่อเผยแผ่แนวคำสอนดั้งเดิมของพระพุทธเจ้า ซึ่งมุ่งเน้น การสร้างสัมมาทิฐิ ปัญญาความเห็นชอบ ให้เกิดขึ้นที่ใจ สำหรับผู้ที่ปรารถนา ความสุขในชีวิต ตลอดจนผู้ที่มุ่งหวังมรรคผลนิพพาน

ผู้จัดพิมพ์ : วัดชานพรานธัมมาราม

ภาพปก : ธนวัฒน์ พิษณุวงศ์

สงวนลิขสิทธิ์

ห้ามพิมพ์จำหน่าย คัดลอก และพิมพ์ซ้ำเนื้อหาในหนังสือเล่มนี้ไปเผยแพร่ ทางสื่อทุกชนิดโดยไม่ได้รับอนุญาต ผู้สนใจกรุณาติดต่อ

วัดชานพรานธัมมาราม 2645 Lincoln Way, San Francisco, CA 94122

โทร. ๑-๔๑๕-๗๕๓-๐๘๕๗ • watsanfran.org • watsanfran@yahoo.com

วัดป่าบ้านค้อ หมู่ ๗ ต.เขื่อน้ำ อ.บ้านผือ จ.อุดรธานี ๔๑๑๖๐

โทร. ๐๘๙-๔๑๖-๗๘๒๕ • watpabankoh.com • watpabankoh@gmail.com

ผู้สนใจอ่านหนังสือธรรมะและฟังบันทึกเสียงธรรมเทศนา
ของพระอาจารย์ทูล ขิปปปัญโญ สามารถดาวน์โหลดได้ที่

<http://watpabankoh.com>

<http://kpyusa.org>

<http://luangporthoon.net>

ผู้ใดมีความประสงค์จะสมทบทุนในการจัดพิมพ์หนังสือธรรมะ
กรุณาติดต่อ คุณโสรัถยา สุริย์จามร soratya@yahoo.com
ธนาคารกรุงเทพ บัญชีออมทรัพย์ เลขที่บัญชี 650-0-12774-8

SAN FRAN DHAMMARAM TEMPLE
SAN FRANCISCO